

I EES-STOFNANIR

1. Sameiginlega EES-nefndin

II EFTA-STOFNANIR

1. Fastanefnd EFTA-ríkjanna

2. Eftirlitsstofnun EFTA

2011/EES/23/01	Ákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA 788/08/COL frá 17. desember 2008 um sextugustu og sjöundu breytingu á málsmeðferðar- og efnisreglum á sviði ríkisaðstoðar sem felur í sér að breytingar eru gerðar á köflunum um viðmiðunar- og afreiknivexti og ríkisaðstoð sem er veitt sem ábyrgðir og að inn eru felldir nýir kaflar um endurheimtu ríkisaðstoðar sem er ólögmat og ósamrýmanleg ákvæðum EES-samningsins, um ríkisaðstoð til framleiðslu kvikmynda og annarra hljóð- og myndverka og um ríkisaðstoð við járnbrautafélög	1
2011/EES/23/02	Upplýsingar frá EFTA-ríkjunum um ríkisaðstoð sem veitt hefur verið í samræmi við gerðina sem um getur í lið 1j í XV. viðauka við EES-samninginn (reglugerð framkvæmdastjórnarinnar (EB) nr. 800/2008 þar sem tilgreindir eru tilteknir flokkar aðstoðar sem samrýmast sameiginlega markaðnum til beitingar 87. og 88. gr. sáttmálans (reglugerð um almenna hópundanþágu)) (GBER 1/2011/ENV)	49
2011/EES/23/03	Upplýsingar frá EFTA-ríkjunum um ríkisaðstoð sem veitt hefur verið í samræmi við gerðina sem um getur í lið 1j í XV. viðauka við EES-samninginn (reglugerð framkvæmdastjórnarinnar (EB) nr. 800/2008 þar sem tilgreindir eru tilteknir flokkar aðstoðar sem samrýmast sameiginlega markaðnum til beitingar 87. og 88. gr. sáttmálans (reglugerð um almenna hópundanþágu)) (GBER 2/2011/R&D)	51
2011/EES/23/04	Upplýsingar frá EFTA-ríkjunum um ríkisaðstoð sem veitt hefur verið í samræmi við gerðina sem um getur í lið 1j í XV. viðauka við EES-samninginn (reglugerð framkvæmdastjórnarinnar (EB) nr. 800/2008 þar sem tilgreindir eru tilteknir flokkar aðstoðar sem samrýmast sameiginlega markaðnum til beitingar 87. og 88. gr. sáttmálans (reglugerð um almenna hópundanþágu)) (GBER 3/2011/TRA)	53
2011/EES/23/05	Upplýsingar frá EFTA-ríkjunum um ríkisaðstoð sem veitt hefur verið í samræmi við gerðina sem um getur í lið 1j í XV. viðauka við EES-samninginn (reglugerð framkvæmdastjórnarinnar (EB) nr. 800/2008 þar sem tilgreindir eru tilteknir flokkar aðstoðar sem samrýmast sameiginlega markaðnum til beitingar 87. og 88. gr. sáttmálans (reglugerð um almenna hópundanþágu)) (GBER 4/2011/TRA)	55

3. EFTA-dómstóllinn

III EB-STOFNANIR

1. Framkvæmdastjórnin

2011/EES/23/06	Tilkynning um fyrirhugaða samfylkingu fyrirtækja (mál COMP/M.5985 – ZMB CH/GWH) – Mál sem kann að verða tekið fyrir samkvæmt einfaldaðri málsmeðferð	57
2011/EES/23/07	Tilkynning um fyrirhugaða samfylkingu fyrirtækja (mál COMP/M.6093 – BASF/INEOS/Styrene JV).	58
2011/EES/23/08	Tilkynning um fyrirhugaða samfylkingu fyrirtækja (mál COMP/M.6199 – TowerBrook/York/Apollo/Monier) – Mál sem kann að verða tekið fyrir samkvæmt einfaldaðri málsmeðferð	59
2011/EES/23/09	Tilkynning um fyrirhugaða samfylkingu fyrirtækja (mál COMP/M.6208 – Aéroports de Paris/JCDecaux Airport France/JV) – Mál sem kann að verða tekið fyrir samkvæmt einfaldaðri málsmeðferð	60
2011/EES/23/10	Orðsending efnahags-, landbúnaðar- og nýsköpunarráðherra Konungsríkisins Hollands með vísan til 2. mgr. 3. gr. tilskipunar Evrópuþingsins og ráðsins 94/22/EB um skilyrði fyrir veitingu og notkun leyfa til að leita að, rannsaka og vinna kolvatnsefni (Terschelling-Noord).	61
2011/EES/23/11	Orðsending efnahags-, landbúnaðar- og nýsköpunarráðherra Konungsríkisins Hollands með vísan til 2. mgr. 3. gr. tilskipunar Evrópuþingsins og ráðsins 94/22/EB um skilyrði fyrir veitingu og notkun leyfa til að leita að, rannsaka og vinna kolvatnsefni (Leitarsvæðisskiki K1c)	62

EFTA-STOFNANIR

EFTIRLITSSTOFNUN EFTA

ÁKVÖRÐUN EFTIRLITSSTOFNUNAR EFTA

2011/EES/23/01

788/08/COL

frá 17. desember 2008

um sextugustu og sjöundu breytingu á málsmeðferðar- og efnisreglum á sviði ríkisaðstoðar sem felur í sér að breytingar eru gerðar á köflunum um viðmiðunar- og afreiknivexti og ríkisaðstoð sem er veitt sem ábyrgðir og að inn eru felldir nýir kaflar um endurheimtu ríkisaðstoðar sem er ólöglegt og ósamrýmanleg ákvæðum EES-samningsins, um ríkisaðstoð til framleiðslu kvikmynda og annarra hljóð- og myndverka og um ríkisaðstoð við járnbrautafélög

EFTIRLITSSTOFNUN EFTA HEFUR TEKID NEÐANGREINDA ÁKVÖRÐUN ⁽¹⁾,

með vísan til samningsins um Evrópska efnahagssvæðið ⁽²⁾, einkum ákvæða 61., 62. og 63. gr. og bókunar 26,

með vísan til samnings EFTA-ríkjanna um stofnun eftirlitsstofnunar og dómstóls ⁽³⁾, einkum ákvæða 24. gr. og staflíðar b) í 2. mgr. 5. gr.,

Samkvæmt 24. gr. samningsins um eftirlitsstofnun og dómstól ber Eftirlitsstofnun EFTA að koma ákvæðum EES-samningsins um ríkisaðstoð til framkvæmda.

Samkvæmt staflíð b) í 2. mgr. 5. gr. samningsins um eftirlitsstofnun og dómstól ber Eftirlitsstofnun EFTA að gefa út auglýsingar eða leiðbeiningar um mál sem EES-samningurinn fjallar um ef sá samningur eða samningurinn um eftirlitsstofnun og dómstól kveða skýrt á um slíkt eða stofnunin álitur það nauðsynlegt.

Samkvæmt 1. gr. I. hluta bókunar 3 við samninginn um eftirlitsstofnun og dómstól ⁽⁴⁾ ber Eftirlitsstofnun EFTA að hafa stöðugt til skoðunar öll aðstoðarkerfi sem eru við lýði í EFTA-ríkjunum og leggja til viðeigandi ráðstafanir sem krafist er í samræmi við þróun og framkvæmd EES-samningsins.

Minnt er á málsmeðferðar- og efnisreglur á sviði ríkisaðstoðar sem Eftirlitsstofnun EFTA samþykkti 19. janúar 1994 ⁽⁵⁾,

Hinn 15. nóvember 2007 gaf framkvæmdastjórn EB út tilkynningu með fyrirsögninni Skilvirkari framkvæmd ákvarðana framkvæmdastjórnarinnar um endurheimtu aðildarríkja á ríkisaðstoð sem er ólöglegt og ósamrýmanleg sameiginlega markaðnum ⁽⁶⁾,

Hinn 19. janúar 2008 gaf framkvæmdastjórn EB út orðsendingu um endurskoðun aðferðar við útreikning viðmiðunar- og afreiknivaxta ⁽⁷⁾,

⁽¹⁾ [Á ekki við í íslenska textanum.]

⁽²⁾ „EES-samningurinn“ í því sem hér fer á eftir.

⁽³⁾ „Samningurinn um eftirlitsstofnun og dómstól“ í því sem hér fer á eftir.

⁽⁴⁾ „Bókun 3“ í því sem hér fer á eftir.

⁽⁵⁾ Leiðbeinandi reglur um beitingu og túlkun 61. og 62. gr. EES-samningsins og 1. gr. bókunar 3 við samninginn um eftirlitsstofnun og dómstól sem Eftirlitsstofnun EFTA samþykkti 19. janúar 1994 og birtar voru í *Stjórnartíðindum Evrópubandalaganna* (nú *Stjórnartíðindi Evrópusambandsins*; Stjtið. EB eða Stjtið. ESB í því sem hér fer á eftir) L 231, 3.9.1994, bls. 1, og EES-viðbæti nr. 32, 3.9.1994, bls. 1. Breytingar urðu síðast á reglunum 8. október 2008. „Leiðbeinandi reglur um ríkisaðstoð“ í því sem hér fer á eftir. Dagrétt gerð leiðbeinandi reglna um ríkisaðstoð er birt (á ensku) á vefsetri Eftirlitsstofnunar EFTA: <http://www.eftasurv.int/state-aid/legal-framework/state-aid-guidelines>.

⁽⁶⁾ Sjá Stjtið. ESB C 272, 15.11.2007, bls. 4.

⁽⁷⁾ Sjá Stjtið. ESB C 14, 19.1.2008, bls. 6.

Hinn 16. júní 2007 gaf framkvæmdastjórn EB út orðsendingu um áframhaldandi beitingu orðsendingar um ráðstafanir til að fylgja eftir orðsendingu framkvæmdastjórnarinnar frá árinu 2001 um tiltekin lagaleg atriði sem varða kvikmyndir og önnur hljóð- og myndverk ⁽⁸⁾,

Hinn 20. júní 2008 samþykkti framkvæmdastjórn EB tilkynningu um beitingu 87. og 88. gr. EB-sáttmálans gagnvart ríkisaðstoð sem er veitt sem ábyrgðir ⁽⁹⁾,

Hinn 22. júlí 2008 gaf framkvæmdastjórn EB út orðsendingu um leiðbeinandi EB-reglur um ríkisaðstoð við járnbrautafélög ⁽¹⁰⁾,

Ofangreindar orðsendingar og tilkynningar varða einnig Evrópska efnahagssvæðið.

Tryggja ber að EES-reglum um ríkisaðstoð sé beitt á sama hátt hvarvetna á Evrópska efnahagssvæðinu.

Samkvæmt ákvæðum II. liðar undir fyrirsögninni „ALMENNT“ í lok XV. viðauka við EES-samninginn ber Eftirlitsstofnun EFTA, að höfðu samráði við framkvæmdastjórn EB, að samþykkja gerðir sem samsvara þeim sem framkvæmdastjórnin hefur samþykkt.

Eftirlitsstofnun EFTA hefur leitað samráðs við framkvæmdastjórn EB.

Vísað er til þess að Eftirlitsstofnun EFTA leitaði samráðs við EFTA-rikin með bréfum sem send voru stjórnvöldum á Íslandi, í Liechtenstein og í Noregi.

ÁKVÖRÐUNIN ER SVOHLJÓÐANDI:

1. gr.

Ákvæðum kaflans um viðmiðunar- og afreiknivexti í leiðbeinandi reglum um ríkisaðstoð hefur verið breytt. Nýi kaflinn er birtur í I. viðauka við ákvörðun þessa.

2. gr.

Ákvæðum kaflans um ríkisaðstoðir í leiðbeinandi reglum um ríkisaðstoð hefur verið breytt. Nýi kaflinn er birtur í II. viðauka við ákvörðun þessa.

3. gr.

Ákvæðum leiðbeinandi reglna um ríkisaðstoð hefur verið breytt með því að fella inn í þær kafla um ríkisaðstoð við járnbrautafélög. Nýi kaflinn er birtur í III. viðauka við ákvörðun þessa.

4. gr.

Ákvæðum leiðbeinandi reglna um ríkisaðstoð hefur verið breytt með því að fella inn í þær kafla um endurheimtu ríkisaðstoðar sem er ólöglegt og ósamrýmanleg EES-samningnum. Nýi kaflinn er birtur í IV. viðauka við ákvörðun þessa.

5. gr.

Ákvæðum leiðbeinandi reglna um ríkisaðstoð hefur verið breytt með því að fella inn í þær kafla um styrki til gerðar kvikmynda og annarra hljóð- og myndverka. Nýi kaflinn er birtur í V. viðauka við ákvörðun þessa.

⁽⁸⁾ Sjá Stjtið. ESB C 134, 16.6.2008, bls. 5.

⁽⁹⁾ Sjá Stjtið. ESB C 155, 20.6.2008, bls. 10.

⁽¹⁰⁾ Sjá Stjtið. ESB C 184, 22.7.2008, bls. 13.

6. gr.

Brott fellur kafli í leiðbeinandi reglum um ríkisaðstoð með fyrirsögninni Kvartanir – Eyðublað sem nota ber undir kvartanir um meinta ólögmæta ríkisaðstoð.

7. gr.

Fullgildar eru aðeins enskar útgáfur þessara texta.

Gjört í Brussel 17. desember 2008.

Fyrir hönd Eftirlitsstofnunar EFTA.

Per Sanderud

Forseti

Kristján Andri Stefánsson

Stjórnarmaður

I. VIÐAUKI

Viðmiðunar- og afreiknivextir ⁽¹⁾

Eftirlitsstofnun EFTA notar viðmiðunar- og afreiknivexti í tengslum við eftirlit með ríkisaðstoð. Viðmiðunar- og afreiknivextir eru notaðir sem ígildi markaðsvaxta og til að meta styrkigildi aðstoðar, einkum þegar hún er greidd út í áföngum, svo og til að reikna aðstoðarþátt niðurgreiðslukerfa fyrir lánsvexti. Þeir eru einnig notaðir til að ganga úr skugga um að minniháttarreglan og ákvæði reglugerða um hópundanþágu hafi verið virt.

Eftirlitsstofnun EFTA hefur tekið upp eftirfarandi aðferð við að ákveða viðmiðunarvexti:

- Grundvöllur útreiknings: IBOR-vextir til eins árs

Grunnvextir miðast við vexti á skuldbindingum til eins árs á fjármagnsmarkaði. Eftirlitsstofnun EFTA áskilur sér rétt til að nota vexti á skuldbindingum til skemmri eða lengri tíma eftir því sem hentar í ákveðnum tilvikum.

Ef ofangreindir vextir eru ekki tiltækir verða notaðir vextir á skuldbindingum til þriggja mánaða á fjármagnsmarkaði.

Þegar engin áreiðanleg eða jafngild gögn eru tiltæk, svo og við óvenjulegar aðstæður, getur Eftirlitsstofnun EFTA ákveðið að reikna vexti á annan hátt, í nánú samráði við hlutaðeigandi EFTA-ríki og að meginstefnu til á grundvelli gagna frá viðkomandi seðlabanka.

- Vaxtaálag

Í meginatriðum skal beita vaxtaálagi samkvæmt eftirfarandi töflu í samræmi við lánshæfismat hlutaðeigandi fyrirtækis og veitt veð ⁽²⁾:

Álag á lánsvexti í grunnpunktum			
Lánshæfisflokkur	Veð		
	Mikil	Eins og almennt tíðkast	Lítill
Mjög gott (AAA-A)	60	75	100
Gott (BBB)	75	100	220
Viðunandi (BB)	100	220	400
Slakt (B)	220	400	650
Lélegt/fjárhagslegir örðugleikar (CCC og neðar)	400	650	1000 ⁽¹⁾

⁽¹⁾ Með fyrirvara um beitingu sérákvæða um aðstoð til björgunar og endurskipulagningar, sem nú er að finna í þeim kafla leiðbeinandi reglna um ríkisaðstoð sem nefnist Aðstoð til björgunar og endurskipulagningar í illa stöddum fyrirtækjum (*Stjóð. ESB L 97, 15.4.2005, bls. 41*) einkum ákvæða staflíðar a) í 24. mgr., en þar er vísun í „vexti sem eru að minnsta kosti sambærilegir við lánakjör sem stöndug fyrirtæki eiga kost á og nánar tiltekið við viðmiðunarvexti sem eftirlitsstofnunin hefur samþykkt“. Í málum, sem varða aðstoð til björgunar, skal því nota IBOR-vexti til eins árs að viðbættum að minnsta kosti 100 grunnpunktum.

Grunnvextirnir eru að jafnaði hækkaðir um 100 grunnpunkta. Þá er miðað við i) lán til fyrirtækja með viðunandi lánshæfi og mikil veð eða ii) lán til fyrirtækja með gott lánshæfi og veð eins og almennt tíðkast.

Þegar um ræðir lántakendur, sem hafa hvorki greiðslusögu að baki né lánshæfismat sem er byggt á niðurstöðum efnahagsreiknings, til að mynda viss fjárfestingarfélög og sprotafyrirtæki, ber að hækka grunnvextina um að minnsta kosti 400 grunnpunkta (eftir því hvaða veð eru lögð fram) og vaxtaálagið má aldrei vera lægra en það sem notað hefur verið ef um móðurfélag viðkomandi félaga hefur verið að ræða.

⁽¹⁾ Kaflinn, sem hér birtist, samsvarar orðsendingu framkvæmdastjórnarinnar um endurskoðun á aðferð til útreiknings á viðmiðunar- og afreiknivöxtum, sjá Stjóð. ESB C 14, 19.1.2008, bls. 6: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:01:4:0006:0009:EN:PDF>.

⁽²⁾ Hugtakið „veð eins og almennt tíðkast“ ber að skilja sem veð sem fjármálastofnanir krefjast venjulega að sett séu til tryggingar lánunum. Við mat á veðum má notast við „tap við greiðslufall“ (e. loss given default eða LGD), en þar er um að ræða áætlað tap sem hundraðshluta af skuld lántaka, að teknu tilliti til fjár sem unnt er að endurheimta gegnum veð og með sölu eigna úr þrotabúinu; tap við greiðslufall stendur þannig í öfugu hlutfalli við virði veðanna. Að því er ákvæði þessa kafla varðar er lítið svo á að „mikil veð“ samsvari tapi við greiðslufall sem er 30% eða lægra, „veð eins og almennt tíðkast“ tapi við greiðslufall á bilinu 31% til 59% og „lítill veð“ tapi við greiðslufall sem er 60% eða hærri. Um nánari upplýsingar um hugtakið tap við greiðslufall vísast til Basel II-reglnanna, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework – Comprehensive Version, sem birtar eru á eftirfarandi slóð: <http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf>.

Upplýsingar um láns hæfi þarf ekki að sækja til sérhæfðra matsfyrirtækja, heldur teljast upplýsingar úr matskerfum einstakra landa og matskerfum, sem bankar nota til að áætla vanskilahlutfall, jafngildar ⁽³⁾.

Búast má við að vaxtaálag samkvæmt ofangreindu verði endurskoðað öðru hvoru með hliðsjón af markaðsaðstæðum.

– Uppfærsla

Nýir viðmiðunarvextir verða gefnir út árlega. Þannig verða grunnvextirnir reiknaðir á grundvelli IBOR-vaxta til eins árs eins og þeir stóðu í september, október og nóvember undangengið ár. Grunnvextir, sem þannig eru ákveðnir, gilda frá fyrsta degi janúarmánaðar. Til þess að unnt sé að taka tillit til verulegra og skyndilegra breytinga verða nýir vextir einnig gefnir út hverju sinni sem meðalvextir á næstgengnu þriggja mánaða tímabili víkja meira en 15% frá gildandi vöxtum. Nýju vextirnir öðlast gildi fyrsta dag annars mánaðar eftir lok þriggja mánaða tímabilsins sem útreikningurinn miðast við.

– Afreiknivextir: Útreikningur á hreinu núvirði

Viðmiðunarvextina ber einnig að nota sem afreiknivexti við núvirðisreikninga. Í því tilliti verða að meginreglu til notaðir grunnvextir með föstu 100 grunnpunkta álagi.

– Aðferðirnar, sem hér hefur verið lýst, öðlast gildi 1. janúar 2009.

⁽³⁾ Um samanburð á algengustu matskerfum láns hæfis sjá til að mynda töflu 1 í vinnuskjali Alþjóðagreiðslubankans nr. 207: <http://www.bis.org/publ/work207.pdf>.

II. VIÐAUKI

Ríkisábyrgðir ⁽¹⁾

1 Inngangur

1.1 Aðdragandi

Þessi kafli hefur að geyma endurnýjuð ákvæði um aðferðir Eftirlitsstofnunar EFTA við mat á ríkisaðstoð sem er veitt sem ábyrgðir og er markmiðið að veita stjórnvöldum í EFTA-ríkjunum ítarlegri leiðsögn um þær reglur sem Eftirlitsstofnun EFTA hyggst fara eftir við túlkun á 61. og 62. gr. EES-samningsins, svo og ákvæðum bókunar 3 við samninginn um eftirlitsstofnun og dómstól, og hvernig þeim verður beitt í tengslum við ríkisábyrgðir. Reglur um þetta er nú að finna í eldri útgáfu kaflans um ríkisábyrgðir í leiðbeinandi reglum stofnunarinnar um ríkisaðstoð ⁽²⁾. Reynslan af beitingu eldri ákvæðanna allt frá árinu 2000 gefur tilefni til að endurskoða stefnu Eftirlitsstofnunar EFTA á þessu sviði. Í því tilliti telur stofnunin meðal annars rétt að minna á stjórnsluframkvæmd framkvæmdastjórnar EB í nýlegum ákvörðunum í ýmsum málum ⁽³⁾ að því er varðar þörfina á að meta í einstökum tilvikum hversu mikil hætta á tapi fylgir hverri ábyrgð þegar um kerfi ábyrgðarveitinga er að ræða. Eftirlitsstofnun EFTA mun leitast við að gera framkvæmd sína á þessu sviði eins gagnsæja og unnt er til þess að ákvarðanir hennar verði fyrirsjáanlegar og jafnræðis sé gætt. Einkum telur stofnunin æskilegt að setja öryggismörk gagnvart litlum og meðalstórum fyrirtækjum og stjórnvöldum í EFTA-ríkjunum sem segja fyrir um það, fyrir hvert tiltekið fyrirtæki og með vísan til láns hæfis þess, hversu hátt vaxtaálag vegna ríkisábyrgðar þarf að vera til þess að ábyrgðin teljist ekki hafa í för með sér aðstoð í skilningi 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins. Ef vaxtaálagið reynist vera lægra en sem nemur þessu lágmarki mætti þannig líta á mismuninn sem aðstoðarþátt.

1.2 Tegundir ábyrgða

Alengast er að ábyrgðir tengist láni eða annarri fjárskuldbindingu sem lántaki hyggst semja um við lánveitanda; þær eru ýmist veittar sem stakar ábyrgðir eða á grundvelli ábyrgðakerfa.

Ábyrgðir geta þó verið með ýmsu móti eftir því á hvaða lagaákvæðum er byggt, til hvaða viðskipta þær taka, hver gildistíminn er o.s.frv. Þó að hér verði ekki tilgreindur tæmandi listi má nefna eftirtaldir tegundir ábyrgða:

- Almennar ábyrgðir, þ.e. ábyrgðir sem eru veittar fyrirtækjum sem slíkum, en tengjast ekki tilteknum viðskiptum, svo sem láni, fjárfestingu í hlutafé o.s.frv.
- Ábyrgðir sem eru veittar á vegum sérhæfðs ábyrgðasjóðs en tengjast ekki stöðu fyrirtækisins sjálfs.
- Ábyrgðir sem eru veittar beint eða mótábyrgðir sem eru veittar frumábyrgðarveitanda.
- Ótakmarkaðar ábyrgðir, þ.e. ábyrgðir sem miðast ekki við takmarkaða fjárhæð og/eða gildistíma. Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að til aðstoðar, sem er veitt sem ábyrgð, teljist einnig ívilnandi fjármögnunarkjör sem fyrirtæki eiga kost á ef rekstrarform þeirra útilokar gjaldþrot og aðra slitameðferð eða felur í sér ótvíræða ríkisábyrgð eða kröfu á ríkið við tap. Hið sama gildir um kaup ríkis á eignarhlut í fyrirtæki ef kaupunum fylgir að ríkið tekur á sig ótakmarkaða ábyrgð í stað hinnar venjulegu takmörkuðu ábyrgðar.
- Ábyrgðir sem rekja má með skýrum hætti til samningstengdra skjala (svo sem formlegra samninga eða staðfestingarbréfs endurskoðanda) eða annarra löggæringa, eða hins vegar ábyrgðir sem byggjast á óljósari formsatriðum (svo sem viðaukabréfum eða munnlegum skuldbindingum), hugsanlega þannig að ábyrgðin sé mismunandi viðtæk.

Einkum að því er varðar síðastnefnda liðinn gerist það oft að misbrestur á viðeigandi laga- eða bókhaldsgögnum gerir það afar erfitt að rekja uppruna ábyrgðarinnar. Þetta á við bæði að því er varðar aðstoðarþegann og það ríki eða þá opinberu stofnun sem veitir ábyrgðina, og þar með að því er varðar þær upplýsingar sem eru tiltækar utanaðkomandi aðilum.

⁽¹⁾ Þessi kafli samsvarar tilkynningu framkvæmdastjórnar EB um beitingu 87. og 88. gr. EB-sáttmálans gagnvart ríkisaðstoð sem er veitt sem ábyrgðir (Stjtið. ESB C 155, 20.6.2008, bls. 10, sbr. leiðréttingu sem birtist í Stjtið. ESB C 244, 25.9.2008, bls. 32) og kemur í stað eldri útgáfu kaflans um ríkisábyrgðir í leiðbeinandi reglum Eftirlitsstofnunar EFTA um ríkisaðstoð (Stjtið. ESB L 274, 26.10.2000, bls. 29, EES-viðbætur nr. 48, 26.10.2000, bls. 45).

⁽²⁾ Stjtið. ESB L 274, 26.10.2000, p. 29, EES-viðbætur nr. 48, 26.10.2000, p. 45. Kaflinn samsvaraði tilkynningu framkvæmdastjórnar EB um beitingu 87. og 88. gr. EB-sáttmálans gagnvart ríkisaðstoð sem er veitt sem ábyrgðir (Stjtið. ESB C 71, 11.3.2000, bls. 14).

⁽³⁾ Dæmi um þetta eru ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar 2003/706/EB frá 23. apríl 2003 um aðstoðarkerfi sem stjórnvöld í Þýskalandi hafa stofnað til og ber heitið „Ábyrgðakerfi sambandsríkisins Brandenburg fyrir árin 1991 og 1994“, málsnúmer C 45/98 (áður NN 45/97) (Stjtið. ESB L 263, 14.10.2003, bls. 1), ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar frá 16. desember 2003 um ábyrgðakerfi í tengslum við fjármögnun skipa – Þýskaland (N 512/03) (Stjtið. ESB C 62, 11.3.2004, bls. 3) og ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar 2006/599/EB frá 6. apríl 2005 um aðstoðarkerfi sem stjórnvöld á Ítalíu hyggjast stofna til í tengslum við fjármögnun skipa (Stjtið. ESB L 244, 7.9.2006, bls. 17).

1.3 Efnisröðun og gildissvið kaflans

Í þessum kafla hafa eftirtalin hugtök sérstaka merkingu:

- a) „Ábyrgðakerfi“: hvert það stjórntæki sem unnt er að nota, án þess að frekari framkvæmdarráðstafana sé þörf, til að veita fyrirtækjum ábyrgðir sem fullnægja tilteknum skilyrðum um gildistíma, fjárhæðir, lánsamninginn sem liggur til grundvallar, tegund fyrirtækisins eða stærð (svo sem að um lítið eða meðal-stórt fyrirtæki sé að ræða).
- b) „Stök ábyrgð“: hver sú ábyrgð sem er veitt fyrirtæki á annan hátt en á grundvelli ábyrgðakerfis.

Ákvæðum 3. og 4. undirkafla hér á eftir hefur verið hagað þannig að þeim megi beita beint gagnvart ábyrgðum sem tengjast ákveðnum fjármagnsviðskiptum á borð við lán. Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að sökum þess hversu algeng slík viðskipti eru og að venjulega er unnt að tilgreina fjárhæð þeirra nákvæmlega séu þetta þau mál þar sem mest riður á að greina hvort um ríkisaðstoð er að ræða.

Fjármagnsviðskiptin, sem ábyrgð tekur til, eru í flestum tilvikum lán og verður því fylgt þeirri hugtakanotkun hér að sa, sem hefur mestan hag af ábyrgðinni, kallast „lántaki“ og rekstraraðilinn, sem nýtur minni áhættu vegna ríkisábyrgðarinnar, kallast „lánveitandi“. Notkun þessara tveggja hugtaka stuðlar einnig að betri skilningi á grundvallarhugsuninni að baki ákvæðunum, með vísan til þess að grunnhugtakið lán er almennt vel þekkt. Af þessu leiðir þó ekki að ákvæðum 3. og 4. undirkafla verði aðeins beitt gagnvart lánsábyrgðum. Þau gilda um allar ábyrgðir þar sem áhætta er flutt til með svipuðum hætti, svo sem með fjárfestingu í hlutafé, að því tilskildu að tekið sé tillit til áhættustöðu í hverju tilviki (m.a. hvort viðeigandi veð skortir).

Þá varða ákvæði þessa kafla allar atvinnugreinar, þar með samgöngur og flutninga, með fyrirvara um sérreglur um ábyrgðir í viðkomandi grein.

Ákvæði kaflans gilda ekki um ábyrgðir á útflutningslánnum.

1.4 Aðrar tegundir ábyrgða

Nú stendur þannig á að tilteknar tegundir ábyrgða (sjá undirkafla 1.2) fela í sér að áhætta flyst til ábyrgðarveitanda en bera engin þau séreinkenni sem lýst er í undirkafla 1.3 – dæmi um þetta er trygginga-ábyrgðir – og verður þá að greina hvert tilvik sérstaklega og beita eftir þörfum ákvæðum eða aðferðum viðeigandi undirkafla hér á eftir.

1.5 Jafnræði eignarforma

Ákvæði þessa kafla gilda með fyrirvara um ákvæði 125. gr. EES-samningsins og hafa því engin áhrif á reglur um skipan eignarréttar í EFTA-rikjunum. Í EES-samningnum er byggt á jafnræði rekstrar á vegum opinberra aðila og einkarekstrar.

Þetta merkir fyrst og fremst að sú staðreynd að eignarhald á fyrirtæki er að miklu leyti í höndum hins opinbera nægir ekki ein og sér til að ríkisábyrgð teljist vera fyrir hendi, nema til sé að dreifa ábyrgðarþáttum sem byggjast á tilgreindum eða undirskildum ákvæðum.

2 Gilda ákvæði 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins?

2.1 Almenn atriði

Í 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins segir: „[H]vers kyns aðstoð, sem aðildarríki EB eða EFTA-ríki veitir eða veitt er af ríkisfjármunum og raskar eða er til þess fallin að raska samkeppni með því að ívilna ákveðnum fyrirtækjum eða framleiðslu ákveðinna vara, ósamrýmanleg framkvæmd samnings þessa að því leyti sem hún hefur áhrif á viðskipti milli samningsaðila“.

Þessi almennu viðmið gilda að sama skapi um ábyrgðir. Eins og við á um aðrar tegundir hugsanlegrar aðstoðar getur falist ríkisábyrgð í beinum ábyrgðum hins opinbera, þ.e. ríkisvaldsins, héraðsstjórna eða sveitarstjórna, sem og ábyrgðum, sem fela í sér nýtingu ríkisfjármuna af hálfu annarra opinberra stofnana, t.d. fyrirtækja, og byggjast á ákvörðun stjórnvalda⁽⁴⁾.

Til þess eyða öllum vafa er því rétt að skýra hvaða skilningur er lagður í hugtakið ríkisfjármunir í tengslum við ríkisábyrgðir. Hagurinn af ríkisábyrgð er fölginn í því að hið opinbera tekur með ábyrgðinni á sig áhættuna. Eðlilegt er að innheimta hæfilegt áhættuálag vegna slíkrar áhættu sem hið opinbera tekur á sig. Ef hið opinbera afsalar sér slíku áhættuálagi að fullu eða að hluta hefur það bæði í för með sér hag fyrir fyrirtækið og að gengið er á ríkisfjármuni. Jafnvel þótt tiltekin ábyrgð leiði aldrei til útgjalda fyrir hið opinbera getur því engu að síður verið um ríkisaðstoð að ræða í skilningi 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins. Aðstoðin telst hafa verið veitt um leið og ábyrgðin öðlast gildi, en ekki þegar reynir á ábyrgðina eða þegar greiðslur eru inntar

⁽⁴⁾ Sjá mál C-482/99 *Franska ríkið gegn framkvæmdastjórn* (Stardust), [2002] ECR I-4397.

af hendi samkvæmt ábyrgðarskilmálunum. Því verður að meta strax og ábyrgðin öðlast gildi hvort hún felur í sér ríkisaðstoð og þá hver aðstoðarfjárhæðin er.

Í þessu tilliti bendir Eftirlitsstofnun EFTA á að greining samkvæmt ríkisaðstoðarreglum segir ekki til um hvort tiltekin ráðstöfun samræmist öðrum ákvæðum EES-samningsins.

2.2 Aðstoð við lántaka

Í flestum tilvikum er lántaki aðstoðarþeginn. Eins og tekið er fram í undirkafla 2.1 er eðlilegt að innheimta hæfilegt áhættuálag vegna áhættunnar sem tekin er. Sé lántaka ekki gert að greiða slíkt áhættuálag, eða greiði hann lágt álag, felur það í sér ávinning fyrir hann. Í samanburði við aðstæður þar sem engri ábyrgð er til að dreifa gerir ríkisábyrgðin lántaka kleift að njóta betri lánskjara en venjulega eru í boði á fjármálamörkuðum. Dæmigerður hagur af ríkisábyrgð er að lántaki getur náð fram lægri vöxtum og/eða lagt fram minni veð. Í sumum tilvikum er ríkisábyrgð forsenda fyrir því að nokkur lánastofnun sé reiðubúin að veita lántakanum lán af nokkru tagi. Ríkisábyrgðir geta því ýtt undir stofnun nýrra fyrirtækja og gert sumum fyrirtækjum kleift að afla fjár til að hefja nýja starfsemi. Ríkisábyrgð getur jafnframt stuðlað að því að fyrirtæki, sem stendur höllum fæti, haldi áfram starfsemi í stað þess að hætta rekstri eða ganga í gegnum endurskipulagningu, og þannig skapast hætta á samkeppnisröskun.

2.3 Aðstoð við lánveitanda

2.3.1 Þó að venjulega sé það lántaki sem er aðstoðarþegi er ekki óhugsandi að við tiltekin skilyrði hafi lánveitandinn einnig hag af aðstoðinni, á óbeinan hátt. Hér má nefna, til dæmis, að sé ríkisábyrgð veitt eftir á vegna láns eða annarrar fjárskuldbindingar sem þegar hefur verið stofnað til, án þess að skilmálum lánsins eða fjárskuldbindingarinnar sé breytt, eða sé lán með ábyrgð notað til að greiða upp annað lán án ábyrgðar hjá sömu lánastofnun, þá getur það talist aðstoð við lánveitandann einnig, með vísan til þess að lánveitingin er orðin öruggari. Rétt er að benda á að þegar ábyrgð felur í sér aðstoð við lánveitanda er hugsanlegt að hún teljist í grundvallaratriðum rekstraraðstoð.

2.3.2 Ábyrgðir eru að því leyti frábrugðnar öðrum ríkisaðstoðarráðstöfunum, svo sem styrkjum eða skattundanhágum, að með ábyrgð kemst jafnframt á lagalegt samband milli hins opinbera og lántaka. Þess vegna þarf að huga að því hvaða afleiðingar það getur haft gagnvart utanaðkomandi aðilum ef ólöglegt ríkisaðstoð er veitt. Að því er varðar ríkisábyrgðir á lánunum snýr þetta fyrst og fremst að fjármálastofnununum sem veita lánin. Að því er varðar ábyrgðir á skuldabréfum sem fyrirtæki gefa út til eigin fjármögnunar snýr þetta fyrst og fremst að fjármálastofnununum sem koma nálægt útgáfu skuldabréfanna. Ef til athugunar kemur hvort ólögmati aðstoðar hefur áhrif á lagalegt samband hins opinbera og utanaðkomandi aðila er það atriði sem rannsaka verður á grundvelli landsréttar. Landsdómstólar geta þurft að meta hvort ákvæði landsréttar komi í veg fyrir að ábyrgðarsamningarnir verði efndir, og Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að við slíkt mat verði að horfa til þess hvort ákvæði EES-réttar hafi verið brotin. Í samræmi við það geta það verið hagsmunir lánveitenda að viðhafa þá föstu varúðarráðstöfun, hvenær sem ábyrgð er veitt, að ganga úr skugga um að farið hafi verið eftir EES-reglum um ríkisaðstoð. Stjórnvöld í EFTA-ríki þurfa að geta lagt fram málsnúmer sem Eftirlitsstofnun EFTA hefur gefið út vegna tiltekins máls eða aðstoðarkerfis, og hugsanlega afrit af ákvörðun stofnunarinnar, að trúnaðarupplýsingum slepptum, ásamt viðeigandi tilvísun í *Stjórnartíðindi Evrópusambandsins*. Eftirlitsstofnun EFTA mun að sínu leyti leitast af fremsta megni við að veita greiðan og gagnsæjan aðgang að upplýsingum um einstök mál og aðstoðarkerfi sem hún samþykkir.

3 Skilyrði sem útiloka að um ríkisaðstoð sé að ræða

3.1 Almenn atriði

Ef stök ábyrgð eða ábyrgðakerfi á vegum hins opinbera felur ekki í sér neinn ávinning fyrir fyrirtæki telst slíkt ráðstöfun ekki hafa í för með sér ríkisaðstoð.

Í þessu tilliti má nefna að Evrópuðómstóllinn hefur staðfest í nýlegum dómum, sem lúta að ákvörðun á því hvort ábyrgð eða ábyrgðakerfi feli í sér ávinning fyrir fyrirtæki⁽⁵⁾, að mat framkvæmdastjórnar EB skuli miðast við aðstæður fjárfestis sem starfar í markaðshagkerfi (þetta er nefnt „markaðsfjárfestareglan“ í því sem hér fer á eftir). Þannig ber að huga að því hvort aðstoðarþegi hafi raunhæfa möguleika á fjármögnun með sambærilegum kjörum á fjármagnsmarkaði. Ekki er um ríkisaðstoð að ræða þegar stofnað er til nýrrar fjármögnunarleiðar á kjörum sem væru viðunandi fyrir einkafjárfesti við venjuleg skilyrði í markaðshagkerfi⁽⁶⁾.

(⁵) Sbr. mál C-482/99 sem vísað er til í 4. mgr.

(⁶) Sjá leiðbeinandi reglur Eftirlitsstofnunar EFTA um ríkisaðstoð, kaflann um eignarhluta hins opinbera (Stjtið. ESB L 231, 3.9.1994, bls. 1, EES-viðbætur nr. 32, 3.9.1994, bls. 1). Þær reglur eru byggðar á Fréttabréfi EB 9-1984 um beitingu [þáverandi] 92. og 93. gr. EBE-sáttmálans gagnvart eignarhlutum hins opinbera (Fréttabréf Evrópubandalaganna nr. 9-1984) sem hefur verið fellt inn í EES-samninginn, sjá 9. lið XV. viðauka. Sjá einnig sameinuð mál 296 og 318/82 Hollenska ríkið og Leeuwarder Papierwarenfabrik Bv gegn framkvæmdastjórn, [1985] ECR 809, 17. mgr. Sjá einnig leiðbeinandi reglur Eftirlitsstofnunar EFTA um ríkisaðstoð, kaflann um aðstoð vegna starfsemi á sviði flugrekstrar (Stjtið. ESB L 124, 23.5.1996, bls. 41 (30. mgr.)), EES-viðbætur nr. 23, 23.5.1996, bls. 86 (30. mgr.). Í þeim reglum er kveðið á um hvernig stofnunin beitir viðmiðum sem samsvara orðsendingu framkvæmdastjórnarinnar um beitingu 92. og 93. gr. EB-sáttmálans og 61. gr. EES-samningsins gagnvart ríkisaðstoð á sviði flugrekstrar (Stjtið. ESB C 350, 10.12.1994, bls. 5), 25. og 26. mgr.

Til þess að auðvelda mat á því hvort markaðsfjárfestareglan hefur verið virt í tengslum við tiltekna ábyrgð tilgreindir Eftirlitsstofnun EFTA í þessum undirkafla nokkur skilyrði sem teljast fullnægjandi til að staðfesta að ekki sé um aðstoð að ræða. Undirkafla 3.2 snýr að greiningu á stökum ábyrgðum og í undirkafla 3.3. er lýst einfaldari greiningu á ábyrgðum fyrir lítíl og meðalstór fyrirtæki. Undirkafla 3.4 snýr að greiningu á ábyrgðakerfum og í undirkafla 3.5. er lýst einfaldari greiningu á ábyrgðakerfum fyrir lítíl og meðalstór fyrirtæki.

3.2 *Stakar ábyrgðir*

Að því er varðar stakar ríkisábyrgðir lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að nægilegt sé að fullnægja öllum eftirtöldum skilyrðum til þess að útiloka að um ríkisaðstoð sé að ræða.

- a) Lántaki er ekki illa staddur fjárhagslega.

Ákvörðun um hvort lántaki telst illa staddur fjárhagslega skal miðast við skilgreininguna í kaflanum Aðstoð til björgunar og endurskipulagningar í illa stöddum fyrirtækjum í þessum leiðbeinandi reglum ⁽⁷⁾. Lítíl og meðalstór fyrirtæki, sem hafa starfað skemur en í þrjú ár, skulu ekki teljast illa stödd á því tímabili að því er ákvæði þessa kafla varðar.

- b) Unnt er meta umfang ábyrgðarinnar á viðunandi hátt um það leyti sem hún er veitt.

Þetta merkir að ábyrgðin verður að tengjast tilteknum fjármagnsviðskiptum, takmarkast við tiltekna fjárhæð og hafa tiltekinn gildistíma.

- c) Ábyrgðin tekur ekki til hærri hlutfalls en 80% af útistandandi láni eða annarri fjárskuldbindingu; þetta hámark gildir ekki um ábyrgðir á skuldabréfum ⁽⁸⁾.

Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að sé fjárskuldbinding að fullu varin af ríkisábyrgð búi lánveitandi við minni hvatningu en ella til að meta, tryggja og lágmarka áhættu af lánveitingunni á fullnægjandi hátt, og einkum að meta nægilega vel lánhæfi lántakans. Övist er að sú opinber stofnun, sem veitir ábyrgðina, hafi alltaf tök á að annast mat af þessu tagi. Þegar hvatningu skortir á þennan hátt til að lágmarka hættuna á því að lánið verði ekki endurgreitt er hugsanlegt að lánveitendur geri lánasamninga sem fela í sér meiri viðskiptaáhættu en almennt tíðkast og fjölgi þannig ábyrgðum sem hvíla á hinu opinbera og fela í sér mikla áhættu.

Þetta 80% hámark gildir ekki um opinberar ábyrgðir sem eru veittar til að fjármagna fyrirtæki sem hefur ekki með höndum aðra starfsemi en þjónustu sem hefur almenna efnahagslega þýðingu og því hefur sérstaklega verið falið að sinna ⁽⁹⁾, enda sé ábyrgðin veitt á vegum stjórnvaldsins sem fól fyrirtækinu að sinna þjónustunni. Aftur á móti gildir hámarkið ef hlutaðeigandi fyrirtæki hefur með höndum aðrar tegundir þjónustu sem hefur almenna efnahagslega þýðingu eða aðra atvinnustarfsemi.

Til þess að tryggja sé að lánveitandinn beri í raun hluta áhættunnar verður að huga vandlega að eftirtöldum tveimur atriðum:

- Þegar fjárhæð lánsins eða fjárskuldbindingarinnar fer lækkandi, til að mynda vegna þess að afborganir af láninu eru hafnar, verður fjárhæðin, sem varin er af ábyrgð, að lækka í sama hlutfalli þannig að ábyrgðin taki ekki til hærri hlutfalls af útistandandi láni eða annarri fjárskuldbindingu á hverjum tíma en sem nemur 80%.
- Lánveitandi og ábyrgðarveitandi verða að bera hugsanlegt tap í réttu hlutfalli og á sama hátt. Jafnframt verða hreinar heimtur (þ.e. tekjur að frádregnum kostnaði við úrvinnslu krafna) af endurkröfu útgefninga skuldabréfa lántaka að minnka í réttum hlutföllum tapið sem lánveitandi og ábyrgðarveitandi þurfa að bera hvor um sig. Þegar ábyrgðum er hagað þannig að hugsanlegt tap lendir fyrst á ábyrgðarveitanda með afleiddri kröfu á lánveitanda, verður lítið svo á að þær geti falið í sér aðstoð.

⁽⁷⁾ Stjótið. ESB L 97, 15.4.2005, bls. 41, EES-viðbætur nr. 18, 14.4.2005, bls. 1. Kaflinn samsvarar leiðbeinandi EB-reglum um ríkisaðstoð til björgunar og endurskipulagningar í illa stöddum fyrirtækjum (Stjótið. ESB C 244, 1.10.2004, bls. 2).

⁽⁸⁾ Um skilgreiningu á „skuldabréfum“ sjá staflíð b) í 1. mgr. 2. gr. tilskipunar Evrópuþingsins og ráðsins 2004/109/EB frá 15. desember 2004 um samhæfingu krafna um gagnsæi í tengslum við upplýsingar um útgefendur verðbréfa sem eru skráð á skipulegan markað og um breytingu á tilskipun 2001/34/EB (Stjótið. ESB L 390, 31.12.2004, bls. 38), sem var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 120/2005 frá 30. september 2005 um breytingu á IX. viðauka við EES-samninginn (Stjótið. ESB L 339, 22.12.2005, bls. 26, EES-viðbætur nr. 66, 22.12.2005, bls. 15). Breytingar á tilskipuninni urðu síðast með tilskipun 2008/22/EB (Stjótið. ESB L 76, 19.3.2008, bls. 50). (Sú tilskipun hefur ekki verið felld inn í EES-samninginn enn sem komið er).

⁽⁹⁾ Slík þjónusta verður að fullnægja ákvæðum EES-reglna á borð við ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar 2005/842/EB frá 28. nóvember 2005 um beitingu 2. mgr. 86. gr. EB-sáttmálans gagnvart ríkisaðstoð í formi bóta til tiltekinnna fyrirtækja sem veita opinbera þjónustu [sic] sem hefur almenna efnahagslega þýðingu (Stjótið. ESB L 312, 29.11.2005, bls. 67), sem var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 91/2006 um breytingu á XV. viðauka við EES-samninginn (Stjótið. ESB L 289, 19.10.2006, bls. 31, EES-viðbætur nr. 52, 19.10.2006, bls. 24) og kaflann um ríkisaðstoð sem er fylgin í endurgjaldi fyrir almannajónustu í þessum leiðbeinandi reglum (Stjótið. ESB L 109, 26.4.2007, bls. 44, EES-viðbætur nr. 20, 26.4.2007, bls. 1). Sá kaflinn samsvarar EB-rammaákvæðum um ríkisaðstoð sem er fylgin í endurgjaldi fyrir almannajónustu (Stjótið. ESB C 297, 29.11.2005, bls. 4).

Ef stjórnvöld í EFTA-ríki vilja veita ábyrgð umfram 80% hámarkið, og telja að slíkt hafi ekki aðstoð í för með sér, ber þeim að rökstyðja það á fullnægjandi hátt, til að mynda með vísan til þess hvernig viðskiptunum er hagað í heild, og senda Eftirlitsstofnun EFTA tilkynningu um ábyrgðina til þess að unnt sé að meta hana á fullnægjandi hátt með tilliti til þess hvort hún feli í sér ríkisaðstoð.

d) Greitt er markaðsmiðað verð fyrir ábyrgðina.

Eins og tekið er fram í undirkafla 2.1 er eðlilegt að reikna hæfilegt áhættuálag af fjárhæðinni sem ábyrgðin eða mótábyrgðin tekur til, með vísan til áhættunnar sem tekin er. Ef verðið, sem greitt er fyrir ábyrgðina, samsvarar að minnsta kosti álaginu sem almennt á fjármagnsmörkuðum vegna veittra ábyrgða, telst ábyrgðin ekki hafa í för með sér aðstoð.

Ef engar upplýsingar er að finna um álag, sem innheimt er af samsvarandi ábyrgðum á fjármagnsmörkuðum, verður að bera heildarfjármagnskostnað af láninu, sem varið er af ábyrgðinni, að meðtalinni vaxtabyrði og áhættuálagi, saman við markaðsverð sambærilegs láns sem nýtur ekki ábyrgðar.

Við ákvörðun á samsvarandi markaðsverði ber í báðum tilvikum að taka tillit til eðlis ábyrgðarinnar og undirliggjandi láns. Undir þetta fellur eftirfarandi: fjárhæð og gildistími fjármagnsviðskiptanna, veð sem lántaki leggur fram og önnur atriði sem skipta máli um mat á endurheimtuhlutfalli, líkur á greiðslufalli lántaka með vísan til fjárhagsstöðu, atvinnugreinar og þess hverjar framtíðarhorfur hans eru, svo og aðrar efnahagslegar aðstæður. Greiningunni ber einkum að haga þannig að hún geri það kleift að flokka lántaka með vísan til lánshæfiseinkunnar. Slík flokkun getur komið frá alþjóðlega viðurkenndu matsfyrirtæki eða byggst á flokkun bankans sem veitir viðkomandi lán, ef slíku er til að dreifa. Eftirlitsstofnun EFTA bendir á að samkvæmt niðurstöðum alþjóðlegra fjármálastofnana eru tengsl milli lánshæfiseinkunnar og greiðslufallshlutfalls, og að þær niðurstöður er einnig opinberar ⁽¹⁰⁾. Við mat á því hvort áhættuálagið er í samræmi við markaðsverð geta EFTA-ríkin stuðst við samanburð við verðið sem fyrirtæki með svipaða lánshæfiseinkunn greiða á markaði.

Eftirlitsstofnun EFTA mun því ekki fallast á að innheimt sé vegna veittra ábyrgða eitt fast álag sem metið er jafngilt því sem almennt tíðkast í greininni.

3.3 Mat á stökum ábyrgðum sem veittar eru litlum og meðalstórum fyrirtækjum

Hugsanlegt er að gera þá undantekningu, ef lántaki er lítið eða meðalstórt fyrirtæki ⁽¹¹⁾ að Eftirlitsstofnun EFTA víki frá ákvæðum staflíðar d) í undirkafla 3.2 og fallist á einfaldara mat á því hvort lánsábyrgð hefur í för með sér aðstoð. Að því tilskildu að fullnægt hafi verið öllum öðrum skilyrðum, sem mælt er fyrir um í staflíðum a), b) og c) í undirkafla 3.2, væri ríkisábyrgð ekki talin fela í sér aðstoð í slíkum tilvikum ef reiknað er árlegt lágmarksáhættuálag („öryggisálag“ ⁽¹²⁾) samkvæmt eftirfarandi töflu af fjárhæðinni sem hið opinbera ábyrgist í raun, á grundvelli þess hver lánshæfiseinkunn lántakans er ⁽¹³⁾:

⁽¹⁰⁾ Sjá til að mynda töflu 1 í vinnuskjali Alþjóðagreiðslubankans nr. 207, sem hefur að geyma upplýsingar um lánshæfiseinkunnir matsstofnana; skjalíð er birt á slóðinni <http://www.bis.org/publ/work207.pdf>.

⁽¹¹⁾ Hugtakið „lítill og meðalstór fyrirtæki“ miðast við skilgreiningu á slíkum fyrirtækjum í kaflanum um aðstoð við örfyrirtæki, lítill og meðalstór fyrirtæki í leiðbeinandi reglum Eftirlitsstofnunar EFTA um ríkisaðstoð (Stjtið. ESB L 36, 5.2.2009, bls. 62, og EES-viðbætur nr. 6, 5.2.2009, p. 1). Sú skilgreining samsvarar þeirri sem er að finna í tilmælum framkvæmdastjórnarinnar 2003/361/EB um skilgreiningu á örfyrirtækjum, smáfyrirtækjum og meðalstórum fyrirtækjum (Stjtið. ESB L 124, 20.5.2003, bls. 36). Sjá einnig I. viðauka við reglugerð framkvæmdastjórnarinnar (EB) nr. 70/2001 um beitingu 87. og 88. gr. EB-sáttmálans gagnvart ríkisaðstoð til lítilla og meðalstórra fyrirtækja (Stjtið. ESB L 10, 13.1.2001, bls. 33), sem var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegru EES-nefndarinnar nr. 88/2002 um breytingu á XV. viðauka við EES-samninginn (Stjtið. EB L 266, 3.10.2002, bls. 56, EES-viðbætur nr. 49, 3.10.2002, bls. 42). Breytingar á þeirri reglugerð urðu síðast samkvæmt reglugerð (EB) nr. 1976/2006 (Stjtið. ESB L 368, 23.12.2006, bls. 85), sem var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegru EES-nefndarinnar nr. 28/2007 (Stjtið. ESB L 209, 9.8.2007, bls. 50, EES-viðbætur nr. 38, 9.8.2007, bls. 33).

⁽¹²⁾ Öryggisálag af þessu tagi er ákveðið í samræmi við álag á lán til fyrirtækja með sambærilega lánshæfiseinkunn samkvæmt leiðbeinandi reglum Eftirlitsstofnunar EFTA um ríkisaðstoð, kaflanum um aðferð við útreikning á viðmiðunar- og afreiknivöxtum (Stjtið. ESB L 105, 21.4.2011, bls. 34, og EES-viðbætur nr. 23, 21.4.2011, bls. 4). Þær reglur samsvara orðsendingu framkvæmdastjórnarinnar um endurskoðun á aðferð til útreiknings á viðmiðunar- og afreiknivöxtum (Stjtið. ESB C 14, 19.1.2008, bls. 6). Í samræmi við niðurstöður skýrslu um þetta efni, sem framkvæmdastjórn EB lét gera (http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/studies_reports/full_report.pdf – sjá bls. 23 og bls. 156–159 í skýrslunni), hefur verið tekið tillit til almennrar lækkunar álagsins um 20 grunnpunkta. Sú lækkun svarar til munarins sem er á innheimtu álaga eftir því hvort um ræðir lán eða ábyrgð, þegar áhættan er sambærileg, með vísan til þess að lántöku fylgir hærri kostnaður.

⁽¹³⁾ Í töflunni eru notaðir lánshæfisflokkar Standard and Poor's, Fitch og Moody's, en það eru þau matsfyrirtæki sem fjármálfyrirtæki nota oftast til tengingar við eigin matskerfi, sbr. umfjöllunina í stafl. d) í undirkafla 3.2. Ekki er þó nauðsynlegt að sækja upplýsingar um lánshæfi til þessara tilteknu matsfyrirtækja og teljast föllilega jafngildar þær upplýsingar sem sóttar eru í matskerfi einstakra landa og matskerfi sem bankar nota til að áætla vanskilahlutfall, að því tilskildu að unnt sé að nota þær til að reikna líkur á greiðslufalli á eins árs tímabili, enda byggist flokkun matsfyrirtækjanna á fyrirtækjum á þeirri tölu. Ef önnur kerfi eru notuð þarf að vera unnt að beita sambærilegri flokkun á grundvelli þessa viðmiðs.

Lánshæfi	Standard and Poor's	Fitch	Moody's	Árlegt öryggisálag
Besta lánshæfi	AAA	AAA	Aaa	0,4 %
Mjög góð greiðslugeta	AA + AA AA –	AA + AA AA –	Aa 1 Aa 2 Aa 3	0,4 %
Góð greiðslugeta	A + A A –	A + A A –	A 1 A 2 A 3	0,55 %
Viðunandi greiðslugeta	BBB + BBB BBB –	BBB + BBB BBB –	Baa 1 Baa 2 Baa 3	0,8 %
Greiðslugeta viðkvæm fyrir versnandi aðstæðum	BB + BB	BB + BB	Ba 1 Ba 2	2,0 %
	BB – B +	BB – B +	Ba 3 B 1	3,8 %
Líklegt er að greiðslugeta skerðist við versnandi aðstæður	B B –	B B –	B 2 B 3	6,3 %
Greiðslugeta er háð því að hagfelldar aðstæður haldist	CCC + CCC CCC – CC	CCC + CCC CCC – CC C	Caa 1 Caa 2 Caa 3	Ógerlegt er að tilgreina árlegt öryggisálag
Greiðslufall, eða greiðslufall yfirvofandi	SD D	DDD DD D	Ca C	Ógerlegt er að tilgreina árlegt öryggisálag

Öryggisálagið skal reiknað af fjárhæðinni sem ábyrgð eða mótábyrgð hins opinbera nær til í raun við upphaf viðkomandi árs. Líta ber á það sem lágmarksgjald sem innheimta beri hjá fyrirtæki með lánshæfiseinkunn sem er að minnsta kosti jafnhá og taflan sýnir ⁽¹⁴⁾.

Ef álag vegna ábyrgðarinnar er greitt í einu lagi fyrirfram telst lánsábyrgðin ekki fela í sér aðstoð ef álagið er að minnsta kosti jafnhátt núvirtri fjárhæð álags, sem greitt yrði síðar samkvæmt ofangreindu, miðað við útreikning þar sem gildandi viðmiðunarvextir eru notaðir sem afreiknivextir ⁽¹⁵⁾.

Eins og sést af töflunni hér á undan er ekki unnt að nota þessa einfölduðu aðferð gagnvart fyrirtækjum með lánshæfiseinkunn sem samsvarar CCC/Caa eða þar fyrir neðan.

Þegar um ræðir lítil og meðalstór fyrirtæki, sem hafa hvorki greiðslusögu að baki né lánshæfiseinkunn sem byggist á niðurstöðum efnahagsreiknings, til að mynda viss fjárfestingarfélög og sprotafyrirtæki, skal öryggisálagið ákveðið 3,8%, þó þannig að það verði aldrei lægra en álagið sem innheimt hefði verið ef um hlutaðeigandi móðurfélag eða móðurfélög hefði verið að ræða.

Búast má við að þetta vaxtaálag verði endurskoðað öðru hvoru með hliðsjón af markaðsaðstæðum.

3.4 Ábyrgðakerfi

Að því er varðar ríkisábyrgðakerfi lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að nægilegt sé að öllum eftirtöldum skilyrðum sé fullnægt til þess að útilokað sé að um ríkisaðstoð sé að ræða:

- Kerfið er lokað lántakendum sem eru illa staddir fjárhagslega (sjá nánar í staflíð a) í undirkafla 3.2).
- Unnt er meta umfang ábyrgðanna á viðunandi hátt um það leyti sem þær eru veittar. Þetta merkir að ábyrgðirnar verða að tengjast tilteknum fjármagnsviðskiptum, takmarkast við tiltekna fjárhæð og hafa tiltekinn gildistíma.
- Ábyrgðirnar taka ekki til herra hlutfalls af útistandandi láni eða annarri fjárskuldbindingu en sem nemur 80% (sjá nánar í staflíð c) í undirkafla 3.2, einnig um undantekningar).

⁽¹⁴⁾ Svo dæmi sé tekið þarf árlegt álag vegna ábyrgðar, sem innheimta beri hjá fyrirtæki sem banki hefur gefið lánshæfiseinkunn sem samsvarar BBB–/Baa 3, að vera að minnsta kosti 0,8% af fjárhæðinni sem ríkisábyrgðin tekur til í reynd við upphaf hvers árs.

⁽¹⁵⁾ Sjá leiðbeinandi reglurnar sem vísað er til í 12. nmgr., en þar stendur: „Viðmiðunarvextina ber einnig að nota sem afreiknivexti við núvirðisreikninga. Í því tilliti verða að meginreglu til notaðir grunnvextir með föstu 100 grunnpunkta álagi.“ (bls. 6).

- d) Skilmálar kerfisins miðast við raunhæft áhættumat og því eru allar líkur á að áhættuálagið, sem ábyrgðarþegar greiða, nægi til að standa undir kostnaði við kerfið. Ef kerfið fjármagnar sig sjálft á þennan hátt og hugað er að áhættu á viðunandi hátt lítur Eftirlitsstofnun EFTA á það sem visbendingar um að álagið, sem innheimt er vegna ábyrgða í kerfinu, sé í samræmi við markaðsverð.

Af þessu leiðir að meta verður áhættuna af hverri nýrri ábyrgð á grundvelli allra þátta sem máli skipta (hversu traustur lántakinn er, hvaða veð eru lögð fram, hver gildistími ábyrgðarinnar er o.s.frv.). Þegar slík áhættugreining liggur fyrir ber næst að skilgreina áhættuflokka ⁽¹⁶⁾, finna ábyrgðinni stað í einum þessara flokka og reikna tilsvareandi ábyrgðarálag sem innheimt verður af fjárhæðinni sem varin er af ábyrgð eða mótábyrgð.

- e) Til þess að koma megi við fullnægjandi og uppfærðu mati á því hvort kerfið fjármagnar sig sjálft ber að athuga að minnsta kosti einu sinni á ári hvort áhættuálagið er fullnægjandi með vísan til raunverulegs taps sem orðið hefur í kerfinu á tilteknu tímabili sem raunhæft er að miða útreikninginn við, og breyta áhættuálaginu í samræmi við það ef hætta er talin á að kerfið geti ekki lengur fjármagnað sig sjálft. Breyting af þessu tagi getur annaðhvort tekið til bæði þegar útgefinn ábyrgð og þeirra sem gefnar verða út síðar eða aðeins til hinna síðarnefndu.
- f) Til þess að innheimt álag teljist vera í samræmi við markaðsverð verður ákvörðun á því að miðast við eðlilega áhættu sem tengist því að veita ábyrgðina, umsýslukostnað við kerfið svo og árlega ávöxtun af nægilega háum eiginfjárstofni, jafnvel alls ekki hafi verið stofnað til eiginfjár, eða aðeins að hluta.

Undir umsýslukostnað skal fella að minnsta kosti kostnað við upphaflegt áhættumat auk kostnaðar af áhættuvöktun og áhættustýringu í tengslum við veitingu og umsýslu ábyrgðarinnar.

Að því er ávöxtun eiginfjár varðar bendir Eftirlitsstofnun EFTA á að venjulegir ábyrgðarveitendur lúta reglum um eiginfjárröfur og er þeim skylt samkvæmt þeim reglum að byggja upp eiginfé til þess að geta forðast gjaldþrot þegar sveiflur verða á árlegu tapi sem tengist veittum ábyrgðum. Ríkisábyrgðakerfi falla yfirleitt ekki undir slíkar reglur og þurfa því ekki að koma sér upp slíkum varasjóði. Með öðrum orðum er sú aðferð notuð að þegar tap af ábyrgðum er meira en sem nemur tekjum af innheimtu álagi vegna ábyrgða, er hallinn einfaldlega greiddur af fjárlögum ríkisins. Þegar kerfi nýtur ríkisábyrgðar af þessu tagi verður staða þess sterkari en staða venjulegs ábyrgðarveitanda. Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að til þess að draga úr þessu misræmi, og til að tryggja að hið opinbera njóti fullnægjandi endurgjalds vegna áhættunnar sem það tekur á sig, verði álag vegna ábyrgðar að fela í sér ávöxtun af nægilega hárrí fjárhæð.

Það er mat Eftirlitsstofnunar EFTA að sú fjárhæð verði að samsvara 8% ⁽¹⁷⁾ af útistandandi ábyrgðum. Ef viðkomandi ábyrgðir hafa verið veittar fyrirtækjum með lánshæfiseinkunn sem samsvarar AAA/AA– (Aaa/Aa3) er heimilt að lækka fjárhæðina, sem ávöxtunin er reiknuð af, niður í 2% af útistandandi ábyrgðum. Ef ábyrgðirnar hafa aftur á móti verið veittar fyrirtækjum með lánshæfiseinkunn sem samsvarar A+/A– (A1/A3) er heimilt að lækka fjárhæðina, sem ávöxtunin er reiknuð af, niður í 4% af útistandandi ábyrgðum.

Eðlileg ávöxtun af þessari fjárhæð er áhættuálag að viðbættum vöxtum af áhættulausu láni, þar sem það á við.

Áhættuálagið, sem greitt er til ríkisins, verður í öllum tilvikum að miðast við fjárhæðina sem telst hæfileg. Það er álit Eftirlitsstofnunar EFTA, með vísan til stjórnsýslufráfarðar stofnunarinnar sjálfar og framkvæmdastjórnar EB, að eðlilegt sé að reikna að minnsta kosti 400 grunnpunkta áhættuálag af eiginfé, og að það álag verði að vera hluti af álaginu sem ábyrgðarþegunum er gert að greiða vegna ábyrgðarinnar ⁽¹⁸⁾.

⁽¹⁶⁾ Um nánari upplýsingar sjá 13. mgr.

⁽¹⁷⁾ Sbr. eiginfjárröfur samkvæmt 75. gr. tilskipunar Evrópuþingsins og ráðsins 2006/48/EB frá 14. júní 2006 um stofnun og rekstur lánastofnana (Stjtið. ESB L 177, 30.6.2006, bls. 1), sem var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 65/2008 um breytingu á XV. viðauka við EES-samninginn (Stjtið. ESB L 257, 25.9.2008, bls. 27, EES-viðbætur nr. 58, 25.9.2008, bls. 9), sbr. og ákvæði VI. viðauka tilskipunarinnar (frá 41. mgr. að telja).

⁽¹⁸⁾ Þegar fyrirtæki með lánshæfiseinkunnina BBB er veitt ábyrgð að fjárhæð 100 þarf varasjóðurinn því að nema fjárhæðinni 8. Séu reiknaðir 400 grunnpunkta (eða 4%) vextir af þeirri fjárhæð verður niðurstaðan árlegur fjármagnskostnaður sem nemur $8\% \cdot 4\% = 0,32\%$ af ábyrgðarfjárhæðinni og hefur það tilsvareandi áhrif á verðið sem greitt er fyrir ábyrgðina. Séu líkur á greiðslufalli þessa fyrirtækis á eins árs tímabili t.d. $0,35\%$ samkvæmt kerfinu, en áætlaður árlegur stjórnsýslukostnaður $0,1\%$, þá verður verðið, sem greitt er fyrir ábyrgðina, að vera $0,77\%$ á ári til þess að hún verði ekki flokkuð sem aðstoð.

Flest ríkisaðstoðarkerfi eru rekin með þeim hætti að þeim er ekki lagt til eiginfé, þ.e. ríkið greiðir ekki til þeirra nein bein fjárframlög, og í slíkum tilvikum þarf ekki að taka tillit til vaxta af áhættulausu láni. Hafi ríkið aftur á móti lagt kerfinu til eiginfé í raun þarf ríkið að standa straum af lántökukostnaði en kerfið nýtur arðsins af peningunum, hugsanlega í gegnum fjárfestingar. Því verður að greiða ríkinu vexti, sem samsvara áhættulausum vöxtum, af fjárhæðinni sem það leggur til. Sú greiðsla verður jafnframt að koma af fjármunatekjum kerfisins og þarf því ekki nauðsynlega að hafa áhrif á álagið sem innheimt er vegna ábyrgðarinnar⁽¹⁹⁾. Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að nota megi ávöxtunarkröfu á ríkisskuldabréfum til 10 ára sem viðmiðun um áhættulausa vexti, þ.e. eðlilega arðsemi fjármagns.

- g) Til þess að tryggja gagnsæi verður kerfið að fela í sér ákvæði um skilmála þeirra ábyrgða sem veittar verða í framtíðinni, svo sem skilyrði um láns hæfiseinkunn fyrirtækja, eða atvinnugrein þar sem það á við, svo og hvaða mörk eru sett á umfang, fjárhæð og gildistíma ábyrgðanna.

3.5 *Mat á ábyrgðakerfum fyrir lítil og meðalstór fyrirtæki*

Með vísan til sérstöðu lítilla og meðalstórra fyrirtækja, og til þess að auðvelda þeim fjármögnun, einkum með ábyrgðakerfum, þjóðast tveir sértækir kostir að því er slík fyrirtæki varðar:

- Að nota öryggisálag eins og það er ákveðið fyrir stakar ábyrgðir sem veittar eru litlum og meðalstórum fyrirtækjum.
- Að meta ábyrgðakerfin sem slík þannig að nota megi eitt og sama álag í öllum tilvikum og lítil og meðalstór fyrirtæki þurfi ekki sérstaka láns hæfiseinkunn til að geta notið ábyrgðar.

Skilyrðin fyrir notkun hvorrar reglu um sig eru sem hér segir:

Notkun öryggisálags í ábyrgðakerfum fyrir lítil og meðalstór fyrirtæki

Í samræmi við þá einfölduðu tilhögun, sem heimilt er að beita þegar um ræðir einstakar ábyrgðir, má að megin stefnu til einnig líta svo á að ábyrgðakerfi fyrir lítil og meðalstór fyrirtæki standi undir sér sjálf, og feli því ekki í sér ríkisaðstoð, ef notað er lágmarksöryggisálag samkvæmt undirkafla 3.3 og í samræmi við láns hæfiseinkunn fyrirtækjanna⁽²⁰⁾. Eftir sem áður ber að fullnægja öðrum skilyrðum sem mælt er fyrir um í stafl. a), b), c) og g) í undirkafla 3.4, og skilyrðunum, sem mælt er fyrir um í stafl. d), e) og f) í undirkafla 3.4, telst fullnægt ef notað er árlegt lágmarksálag samkvæmt undirkafla 3.3.

Notkun eins og sama álags í ábyrgðakerfum fyrir lítil og meðalstór fyrirtæki

Eftirlitsstofnun EFTA hefur hliðsjón af því að áhættumati á einstökum lántökum fylgir mikill kostnaður sem getur verið óráðlegur ef kerfið tekur til margra lítilla lána og þjónar þannig sem tæki til að dreifa áhættunni af þeim.

Stofnunin getur því fallist á það, þegar aðeins lítil og meðalstór fyrirtæki geta fengið ábyrgðir samkvæmt viðkomandi kerfi og ábyrgðarfjárhæðir takmarkast við 2,5 milljónir evra á hvert fyrirtæki, að vikið verði frá ákvæðum stafl. d) í undirkafla 3.4 og sama árlega álag innheimt hjá öllum lántökum. Til þess að líta megi svo á að ábyrgðir samkvæmt slíku kerfi hafi ekki í för með sér ríkisaðstoð verður kerfið þó einnig að standa undir sér sjálft og fullnægja ber öllum öðrum skilyrðum sem mælt er fyrir um stafl. a), b), c), e), f) og g) í undirkafla 3.4.

3.6 *Engin ábyrgð flokkuð sjálfkrafa sem ríkisaðstoð*

Þó að misbrestur verði á því að fullnægt sé einhverju því skilyrði, sem sett er í undirköflum 3.2–3.5, merkir það ekki að viðkomandi ábyrgð eða ábyrgðakerfi teljist sjálfkrafa hafi í för með sér ríkisaðstoð. Ef óvissa er um hvort fyrirhuguð ábyrgð eða ábyrgðakerfi leiðir til ríkisaðstoðar ber að senda Eftirlitsstofnun EFTA tilkynningu um málið.

4 *Ábyrgðir sem fela í sér aðstoð*

4.1 *Almenn atriði*

Ef ábyrgðakerfi eða stök ábyrgð stangast á við markaðsfjárfestaregluna telst vera um ríkisaðstoð að ræða. Þá er nauðsynlegt að meta ríkisaðstoðarþáttinn til fjárhæðar til þess að unnt sé úrskurða hvort aðstoðin samrýmist gildandi reglum á grundvelli undanþágu samkvæmt ríkisaðstoðarreglum. Fylgt er þeirri ákveðnu reglu að reikna ríkisaðstoðarþáttinn sem muninn á hæfilega áætluðu markaðsverði ábyrgðarinnar, hvort sem hún er veitt sem stök ábyrgð eða á grundvelli kerfis, og verðinu sem greitt er fyrir ábyrgðina í reynd.

⁽¹⁹⁾ Þegar þannig stendur á, og að því tilskildu að áhættulausir vextir teljist vera 5%, verður árlegur kostnaður við varasjóðinn $8\% * (4\% + 5\%) = 0,72\%$ af ábyrgðarfjárhæðinni, þegar miðað er við sömu ábyrgð að fjárhæð 100 og varasjóð að fjárhæð 8. Miðað við sömu forsendur (0,35% líkur á greiðslufalli og 0,1% stjórnsýslukostnað) yrði verðið fyrir ábyrgðina 0,77% á ári og kerfið ætti að greiða ríkinu viðbótargjald að fjárhæð 0,4%.

⁽²⁰⁾ Undir þetta fellur einnig það ákvæði að þegar um ræðir lítil og meðalstór fyrirtæki, sem hafa hvorki greiðslusögu að baki né láns hæfiseinkunn sem er byggð á niðurstöðum efnahagsreiknings, skuli öryggisálagið ákveðið 3,8%, þó þannig að það verði aldrei lægra en álagið sem innheimt hefði verið ef um hlutaðeigandi móðurfélög hefði verið að ræða.

Árlegt styrkigildi samkvæmt þessum útreikningi skal núvirt með gildandi viðmiðunarvöxtum og fjárhæðir fyrir hvert ár svo lagðar saman til þess að finna heildarstyrkigildið.

Við útreikning á aðstoðarþætti ábyrgðar mun Eftirlitsstofnun EFTA huga sérstaklega að eftirtöldum atriðum:

- a) Þegar um ræðir stakar ábyrgðir: hvort lántaki er illa staddur fjárhagslega. Þegar um ræðir ábyrgðakerfi: hvort af hlutgengisviðmiðum kerfisins leiðir að slík fyrirtæki geti ekki notið ábyrgðar (sjá nánar í stafl. a) í undirkafla 3.2).

Eftirlitsstofnun EFTA bendir á að ábyrgðarveitandi á almennum markaði myndi krefja illa statt fyrirtæki um hátt áhættuálag um leið og ábyrgð væri veitt, að teknu tilliti til þess hversu miklar líkur eru á greiðslufalli. Ef líkurnar á að lántakanda reynist ókleift að endurgreiða lánið verða afar miklar er hugsanlegt að engu markaðsverði af þessu tagi sé til að dreifa og í undantekningartilvikum getur aðstoðarþáttur ábyrgðarinnar talist svo hár að hann samsvari allri fjárhæðinni sem ábyrgðin tekur til.

- b) Hvort unnt er að meta umfang hvernar ábyrgðar á viðunandi hátt um það leyti sem hún er veitt.

Þetta merkir að ábyrgðirnar verða að tengjast tilteknum fjármagnsviðskiptum, takmarkast við tiltekna fjárhæð og hafa tiltekinn gildistíma. Í þessu tilliti lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að ótakmarkaðar ábyrgðir séu í meginatriðum ósamrýmanlegar ákvæðum 61. gr. EES-samningsins.

- c) Hvort ábyrgðin tekur til herra hlutfalls af útistandandi láni eða annarri fjárskuldbindingu en sem nemur 80% (sjá nánar í stafl. c) í undirkafla 3.2, einnig um undantekningar).

Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að til þess að öruggt sé að lánveitandinn búi við raunverulegan hvata til að meta, tryggja og lágmarka áhættu af lánveitingunni á fullnægjandi hátt, og einkum til að meta nægilega vel lánhæfi lántakans, verði lánveitandinn að taka á sig ábyrgð af eigi lægra hlutfalli en 20%, sem þá er ekki varið af ríkisábyrgð ⁽²¹⁾, til þess að hann tryggi útlán sín á fullnægjandi hátt og lágmarki áhættuna af viðskiptunum. Eftirlitsstofnun EFTA mun því almennt taka til sérstaklega nákvæmrar rannsóknar ábyrgðir og ábyrgðakerfi sem verja alla (eða nær alla) fjárhæðina sem fjármunaviðskiptin taka til, nema stjórnvöld í viðkomandi EFTA-ríki leggi fram fullnægjandi skýringar á þeirri tilhögun, til að mynda með vísan til sérstaks eðlis viðskiptanna.

- d) Hvort horft hefur verið til séreinkenna ábyrgðarinnar og lánsins (eða annarrar fjárskuldbindingar) við mat á því hversu hátt álag hefði verið innheimt vegna ábyrgðarinnar á markaði, en það er síðan borið saman við álagið, sem greitt er í raun, til þess að finna aðstoðarþáttinn (sjá nánar í stafl. d) í undirkafla 3.2).

4.2 Aðstoðarþáttur stakra ábyrgða

Þegar um ræðir stakar ábyrgðir ber að reikna styrkigildi hvernar ábyrgðar í peningum sem muninn á markaðsverði ábyrgðarinnar og verðinu sem greitt er í reynd.

Ef ábyrgðir eru ekki í boði á markaði fyrir þá tegund viðskipta, sem um ræðir, er engu markaðsverði til að dreifa. Í slíkum tilvikum ber að reikna aðstoðarþáttinn á sama hátt og styrkigildi láns sem veitt er á ívilnandi kjörum, þ.e. sem muninn á þeim markaðsvöxtum, sem viðkomandi fyrirtæki hefði þurft að greiða ef engin ábyrgð hefði komið til, og vöxtunum sem bjóðast á grundvelli ríkisábyrgðarinnar, að teknu tilliti til vaxtaálags. Ef engum vöxtum er til að dreifa á markaði og EFTA-ríkið kys að nota gildandi viðmiðunarvexti sem ígildi markaðsvaxta leggur Eftirlitsstofnun EFTA áherslu á að um útreikning á aðstoðarhlutfalli stakrar ábyrgðar gilda skilyrðin sem sett eru í kaflanum um viðmiðunarvexti í leiðbeinandi reglum stofnunarinnar um ríkisaðstoð ⁽²²⁾. Þetta þýðir að huga verður sérstaklega að því hversu mikið álagið á grunnvextina þarf að vera til þess að fullt tillit sé tekið til áhættu sem tengist viðskiptunum sem ábyrgðin tekur til, fyrirtækisins sem nýtur ábyrgðarinnar og framlagðra veða.

4.3 Aðstoðarþáttur stakra ábyrgða sem veittar eru lítum og meðalstórum fyrirtækjum

Þegar lítill og meðalstór fyrirtæki eiga í hlut má mat einnig fara fram samkvæmt því einfaldaða kerfi sem lýst er í undirkafla 3.3. Ef það er gert, og ef álag vegna tiltekinnar ábyrgðar samsvarar ekki því sem ákveðið hefur verið sem lágmark í viðeigandi lánshæfisflokk, verður farið með muninn á því lágmarki og innheimtu álagi sem aðstoð. Ef ábyrgðin er veitt til lengri tíma en eins árs er það, sem vantar upp á tilskilið árlegt vaxtaálag, reiknað til núvörðis með viðeigandi viðmiðunarvöxtum ⁽²³⁾.

Eftirlitsstofnun EFTA getur því aðeins fallist á að víkja frá þessum reglum að viðkomandi EFTA-ríki leggi fram fullnægjandi gögn því til réttlætningar. Slík mál verður eftir sem áður að nálgast á grundvelli áhættumats.

⁽²¹⁾ Byggt er á þeirri forsendu að fyrirtækið leggi fram sambærileg veð gagnvart ríkinu og lánastofnuninni.

⁽²²⁾ Sbr. kaflann sem vísað er til í 12. nmgr.

⁽²³⁾ Um nánari upplýsingar sjá 15. nmgr.

4.4 Aðstoðarþáttur ábyrgðakerfa

Þegar um ræðir ábyrgðakerfi ber að reikna styrkigildi hverrar ábyrgðar, sem veitt er samkvæmt kerfinu, í peningum sem muninn á álaginu sem innheimt er í reynd (ef um það er að ræða) og álaginu sem innheimt væri í sambærilegu kerfi sem ekki fæli í sér aðstoð og skipulagt væri í samræmi við skilyrðin sem sett eru í undirkafla 3.4. Ofangreint fræðilegt álag, sem notað er til að reikna aðstoðarþáttinn, verður því að miðast við eðlilegt mat á áhættunni sem fylgir ábyrgðinni og ná jafnframt yfir stjórnsýslu- og fjármagnskostnað⁽²⁴⁾. Þessari aðferð við útreikning á styrkigildi er ætlað að tryggja, og þá einnig til meðallangs og langs tíma, að heildaraðstoð samkvæmt kerfinu samsvari þeim fjármunum sem stjórnvöld leggja til kerfisins til þess að vegna upp halla af rekstri þess.

Þegar um ræðir ríkisábyrgðakerfi kann lítið að vera vitað um einstakar ábyrgðir um það leyti sem kerfið er tekið til mats og því verður að meta aðstoðarþáttinn við vísan til ákvæðanna sem gilda um kerfið.

Við útreikning á aðstoðarþáttum ábyrgðakerfa má einnig nota aðferðir sem Eftirlitsstofnun EFTA hefur þegar samþykkt í kjölfar tilkynningar um slíka aðferð samkvæmt gerð á sviði ríkisaðstoðar sem felld hefur verið inn í EES-samninginn, svo sem reglugerð framkvæmdastjórnarinnar (EB) nr. 1628/2006 frá 24. október 2006 um beitingu 87. og 88. gr. EB-sáttmálans gagnvart innlendri, svæðisbundinni fjárfestingaraðstöð⁽²⁵⁾, að því tilskildu að með aðferðinni, sem þannig hefur verið samþykkt, sé tekið beint á þeirri tegund ábyrgða og þeirri tegund viðskipta sem um ræðir.

Eftirlitsstofnun EFTA getur því aðeins fallist á að vikja frá þessum reglum að viðkomandi EFTA-ríki leggi fram fullnægjandi gögn því til réttlætningar. Slík mál verður eftir sem áður að nálgast á grundvelli áhættumats.

4.5 Aðstoðarþáttur ábyrgðakerfa fyrir lítil og meðalstór fyrirtæki

Þær tvær aðferðir til einföldunar á málsmeðferð, sem lýst er í undirkafla 3.5 og varða ábyrgðakerfi fyrir lítil og meðalstór fyrirtæki, má einnig nota við útreikning á aðstoðarfjárhæð. Skilyrðin fyrir notkun hvorrar reglu um sig eru sem hér segir:

Notkun öryggisálags í ábyrgðakerfum fyrir lítil og meðalstór fyrirtæki

Þegar lítil og meðalstór fyrirtæki eiga í hlut er einnig heimilt að notast við einfaldaða matskerfið sem lýst er í undirkafla 3.5 hér á undan. Ef það er gert, og ef álag sem innheimt er vegna tiltekinnar tegundar ábyrgða í ábyrgðakerfi svarar ekki til þess gildis sem ákveðið hefur verið sem lágmark í viðeigandi lánshæfisflokki⁽²⁶⁾, verður lítið svo á að munurinn á því lágmarki og álaginu, sem innheimt er, sé aðstoð⁽²⁷⁾. Ef ábyrgðin er veitt til lengri tíma en eins árs er það, sem vantar upp á tilskilið árlegt vaxtaálag, reiknað til núvörðis með gildandi viðmiðunarvöxtum⁽²⁸⁾.

Notkun eins og sama álags í ábyrgðakerfum fyrir lítil og meðalstór fyrirtæki

Með vísan til þess að minni samkeppnisröskunar er að vænta þegar um ræðir ríkisaðstöð á grundvelli ábyrgðakerfis fyrir lítil og meðalstór fyrirtæki lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að þegar aðstoðarkerfi tekur aðeins til ábyrgða sem eru veittar litlum og meðalstórum fyrirtækjum og fjárhæðin, sem varin er samkvæmt því kerfi, getur ekki orðið hærri en 2,5 milljónir evra hjá hverju fyrirtæki geti stofnunin vikið frá ákvæðum undirkafla 4.4 og samþykkt mat á aðstoðarhlutfalli kerfisins í heild, þ.e. án þess að fara þurfi fram mat á hverri einstakri ábyrgð eða hverjum einstökum áhættuflokki kerfisins⁽²⁹⁾.

5 Er ríkisaðstöð, sem er veitt sem ábyrgðir, samrýmanleg framkvæmd EES-samningsins?

5.1 Almenn atriði

Eftirlitsstofnun EFTA ber að taka til rannsóknar ríkisábyrgðir, sem veittar eru á grundvelli 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins, til þess að skera megi úr um hvort þær eru samrýmanlegar framkvæmd EES-samningsins. Til þess að mat af því tagi geti farið fram verður að leggja fyrir hver aðstoðarþeginn er.

⁽²⁴⁾ Útreikningi á þessu má í stuttu máli lýsa þannig að í hverjum áhættuflokki sé reiknaður munurinn á a) útistandandi ábyrgðarfjárhæð, sem er margfölduð með áhættustuðli áhættuflokksins (en „áhætta“ er þá skilgreind sem líkurnar á greiðslufalli að viðbættum stjórnsýslu- og fjármagnskostnaði), en sú tala samsvarar markaðsálaginu, og b) greiddu álagi, þ.e.: (ábyrgðarfjárhæð × áhætta) – greitt álag.

⁽²⁵⁾ Stjótið. EB L 302, 1.11.2006, bls. 29. Reglugerðin var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegru EES-nefndarinnar nr. 157/2006 (Stjótið. ESB L 89, 29.3.2007, bls. 33, EES-viðbætur nr. 15, 29.3.2007, bls. 26).

⁽²⁶⁾ Undir þetta fellur einnig það ákvæði að þegar um ræðir lítil og meðalstór fyrirtæki, sem hafa hvorki greiðslusögu að baki né lánshæfiseinkunn sem er byggð á niðurstöðum efnahagsreiknings, megi ákveða að öryggisálagið skuli vera 3,8%, þó þannig að það verði aldrei lægra en álagið sem innheimt hefur verið ef um hlutaðeigandi móðurfélag eða móðurfélög hefur verið að ræða.

⁽²⁷⁾ Útreikningi á þessu má í stuttu máli lýsa þannig að í hverjum áhættuflokki er útistandandi ábyrgðarfjárhæð margfölduð með muninum á a) öryggisálagi í þeim áhættuflokki, í prósentum, og b) greiddu álagi, í prósentum, þ.e. ábyrgðarfjárhæð × (öryggisálag – greitt álag).

⁽²⁸⁾ Um nánari upplýsingar sjá 12. nmgr.

⁽²⁹⁾ Útreikningi á þessu má í stuttu máli lýsa þannig að reiknaður er, óháð áhættuflokki, munurinn á a) útistandandi ábyrgðarfjárhæð, sem er margfölduð með áhættustuðli kerfisins (en „áhætta“ er þá skilgreind sem líkurnar á greiðslufalli að viðbættum stjórnsýslu- og fjármagnskostnaði), og b) greiddu álagi, þ.e.: (ábyrgðarfjárhæð × áhætta) – greitt álag.

5.2 Mat

Mat Eftirlitsstofnunar EFTA á því hvort aðstoð sem þessi samrýmist framkvæmd EES-samningsins fer fram samkvæmt sömu reglum og mat á öðrum tegundum ríkisaðstoðar. Eftirlitsstofnun EFTA hefur skýrt og rakið hin eiginlegu viðmið, sem farið er eftir við slíkt mat, í leiðbeinandi reglum sínum um ríkisaðstoð⁽³⁰⁾. Í athugininni verður einkum höfð hliðsjón af aðstoðarhlutfallinu, sérkennum aðstoðarþeganna og markmiðunum sem keppt er að.

5.3 Skilyrði

Samþykki Eftirlitsstofnunar EFTA fyrir ábyrgðum verður veitt því aðeins að ekki sé unnt að virkja þær nema að uppfylltum ákveðnum samningsbundnum skilyrðum sem geta jafnvel verið þau að fyrirtækið, sem nýtur ábyrgðarinnar, verði að lýsa sig gjaldþrota eða gangast undir sambærilega meðferð. Samkomulag aðila um þessi skilyrði verður að liggja fyrir þegar ábyrgðin er fyrst veitt. Kjósi EFTA-ríki að virkja ábyrgðina með öðrum skilyrðum en þeim sem samþykkt voru í upphafi, þ.e. þegar ábyrgðin var veitt, mun Eftirlitsstofnun EFTA líta á það sem nýja aðstoð sem skylt sé að tilkynna í samræmi við ákvæði 3. mgr. 1. gr. I. hluta bókar 3 við samninginn um eftirlitsstofnun og dómstól.

6 Skýrslur sem EFTA-ríkjunum ber að senda Eftirlitsstofnun EFTA

Með vísan til almennra eftirlitsskyldna⁽³¹⁾, í þeim tilgangi að áfram sé unnt að fylgjast með nýjungum á fjármálamörkuðum og sökum þess að mat á virði ríkisábyrgða er erfiðleikum bundið, auk þess sem það breytist með tímanum, er einkar mikilvægt að halda uppi stöðugri endurskoðun, í samræmi við 1. mgr. 62. gr. EES-samningsins, á þeim ríkisábyrgðakerfum sem Eftirlitsstofnun EFTA hefur samþykkt. EFTA-ríkjunum ber því að senda Eftirlitsstofnun EFTA skýrslur.

Þegar um ræðir ábyrgðakerfi, sem hafa í för með sér aðstoð, skulu lagðar fram skýrslur að minnsta kosti þegar gildistíma ábyrgðakerfisins lýkur og þegar breytingar á gildandi kerfi eru tilkynntar. Eftirlitsstofnun EFTA getur þó metið aðstæður í einstökum málum svo að óska þurfi eftir að skýrslum sé skilað oftar en þetta.

Þegar um ræðir ábyrgðakerfi, sem teljast ekki hafa aðstoð í för með sér samkvæmt ákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA, og þá einkum þegar ekki liggja fyrir neinar áreiðanlegar sögulegar upplýsingar um kerfið, getur stofnunin látið ósk um slíkar skýrslur fylgja ákvörðuninni um að ekki sé um aðstoð að ræða, og skýrt þá fyrir hvert mál um sig hversu oft skuli senda skýrslur og hvaða efni þær skuli hafa að geyma.

Í skýrslunum skulu koma fram eftirfarandi upplýsingar að minnsta kosti:

- a) Hversu margar ábyrgðir hafa verið veittar, ásamt ábyrgðarfjárhæð í hverju tilviki.
- b) Hversu margar ábyrgðir voru útistandandi við lok tímabils, ásamt ábyrgðarfjárhæð í hverju tilviki.
- c) Hversu oft hefur reynt á ábyrgð á hverju ári og fyrir hvaða fjárhæð (sundurgreint eftir einstökum tilvikum).
- d) Árlegar tekjur:
 - 1) Tekjur af innheimtu vaxtaálagi.
 - 2) Tekjur af innheimtum skuldum.
 - 3) Aðrar tekjur (t.d. vextir af innstæðum eða fjárfestingum).
- e) Árleg útgjöld:
 - 1) Stjórnsýslukostnaður.
 - 2) Greiðslur sem inntar eru af hendi þegar ábyrgð er virkjuð.
- f) Árlegur rekstrarafgangur eða rekstrarhalli (munur á tekjum og útgjöldum) og
- g) Uppsafnaður rekstrarafgangur eða rekstrarhalli frá því að kerfið var sett á fót⁽³²⁾.

Þegar um ræðir stakar ábyrgðir skal leggja fram sambærilega skýrslu með öllum viðkomandi upplýsingum, og einkum þeim sem tilgreindar eru í liðunum d)–g).

⁽³⁰⁾ Sjá leiðbeinandi reglur Eftirlitsstofnunar EFTA um ríkisaðstoð: <http://www.efasurv.int/state-aid/legal-framework/state-aid-guidelines/>.

⁽³¹⁾ Einkum er átt við skyldur á borð við þær sem mælt er fyrir um í ákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA 195/04/COL frá 14. júlí 2004 (Stjtið. ESB L 139, 25.5.2006, bls. 37, EES-viðbætur nr. 26, 25.5.2006, bls. 1) með áorðnum breytingum, síðast samkvæmt ákvörðun stofnunarinnar 789/08/COL frá 17. desember 2008 (Stjtið. ESB L 340, 22.12.2010, bls. 1, og EES-viðbætur nr. 72, 22.12.2010, bls. 1). Sú ákvörðun samsvarar reglugerð framkvæmdastjórnarinnar (EB) nr. 794/2004 frá 21. apríl 2004 um framkvæmd reglugerðar ráðsins (EB) nr. 659/1999 um ítarlegar reglur um beitingu 93. gr. EB-sáttmálans (Stjtið. ESB L 140, 30.4.2004, bls. 1) með áorðnum breytingum, síðast samkvæmt reglugerð (EB) nr. 271/2008 (Stjtið. ESB L 82, 25.3.2008, bls. 1). Reglugerð framkvæmdastjórnarinnar (EB) nr. 794/2004 var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 123/2005 um breytingu á XV. viðauka og bókun 26 við EES-samninginn (Stjtið. ESB L 339, 22.12.2005, bls. 32, EES-viðbætur nr. 66, 22.12.2005, bls. 18).

⁽³²⁾ Ef kerfið hefur verið við lýði um meira en 10 ára skeið þarf aðeins að gefa upp rekstrarafgang eða rekstrarhalla fyrir næstliðin 10 ár.

Eftirlitsstofnun EFTA vekur athygli stjórnvalda í EFTA-rikinum á því að forsendan fyrir áreiðanlegri skýrslugjöf á seinna stigi er jafnan sú að rétt sé staðið að söfnun og árlegri samantekt nauðsynlegra gagna frá upphafi rekstrartíma kerfisins.

Stjórnvöldum í EFTA-rikinum skal einnig bent á að þótt ekki sé skylt að tilkynna ábyrgðir sem hafa ekki aðstoð í för með sér, hvort sem þær eru veittar sem stakar ábyrgðir eða á grundvelli kerfis, getur sú staða komið upp að Eftirlitsstofnun EFTA verði að ganga úr skugga um að ábyrgðin eða kerfið feli ekki í sér aðstoð, til að mynda í kjölfar kvörtunar sem henni hefur borist. Í þeim tilvikum mun stofnunin leita til hlutaðeigandi EFTA-ríkis um upplýsingar svipaðar þeim sem skýrslur eiga að innihalda samkvæmt ofangreindu.

Ef þegar er skylt að leggja fram skýrslur samkvæmt ákvæðum um skýrslugjöf í reglugerðum um hópundanþágu, leiðbeinandi reglum eða rammareglum á sviði ríkisaðstoðar, koma slíkar skýrslur í stað þeirra sem leggja bæri fram að öðrum kosti samkvæmt skýrslugjafarskyldunni sem hér er til umfjöllunar, að því tilskildu að þær hafi að geyma allar ofangreindar upplýsingar.

7 Framkvæmdarráðstafanir

Eftirlitsstofnun EFTA beinir því til stjórnvalda í EFTA-rikinum að þau breyti gildandi ákvæðum um ábyrgðir til samræmis við ákvæðin í þessum kafla fyrir 1. janúar 2010, að því er nýjar ábyrgðir varðar.

III. VIDAUKI

Leiðbeinandi reglur um ríkisaðstoð við járnbrautafélög ⁽¹⁾

1 Inngangur

1.1 Bakgrunnur: járnbrautastarfsemi

- 1) Sérstaða járnbrauta er fölginn í því að þær eru öruggar og lítt mengandi flutningaháttur. Flutningar með járnbrautum geta því stuðlað í ríkum mæli að uppbyggingu sjálfbærra flutninga á Evrópska efnahagssvæðinu.
- 2) Í hvítbók framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins með heitinu „Flutningastefna fyrir Evrópuríki til ársins 2010: tímabærar ákvarðanir“ ⁽²⁾ og endurskoðun hennar á miðju tímabili ⁽³⁾ var sérstaklega fjallað um nauðsyn þess að búa við öflugan járnbrautageira til þess að koma megi upp skilvirku, lítt mengandi og öruggu vöru- og farþegaflutningakerfi og stuðla þannig að uppbyggingu sameiginlegs Evrópsks markaðar sem býr við varanlega auðlegð. Í ályktun og skýrslu um efnið „metnaðarfull flutningastefna“, sem ráðgjafarnefnd EES gaf út ⁽⁴⁾ var enn frekar fjallað um mikilvægi þess að búa við öflugan járnbrautarekstur af þessu tagi á Evrópska efnahagssvæðinu. Ættir á borð við umferðarþröngina, sem þjakar íbúa í borgum og vissum héraðum á Evrópska efnahagssvæðinu, aðkallandi þörf á að takast á við loftslagsbreytingar, og hækkandi eldsneytisverð sýna hversu nauðsynlegt er að stuðla að frekari uppbyggingu járnbrautaflutninga. Í þessu tilliti er rétt að benda á að í sameiginlegri flutningastefnu verður einnig að taka tillit til þeirra markmiða á sviði umhverfisverndar sem sett eru í EES-samningnum ⁽⁵⁾ og stofnsáttmála Evrópubandalagsins ⁽⁶⁾.
- 3) Járnbrautaflutningar njóta hins vegar fremur lítils álits í Evrópu eftir að þeim fór hrakandi allt frá sjöunda áratug og til loka 20. aldar. Bæði vöru- og farþegaflutningar hafa farið minnkandi í samanburði við aðrar flutningahætti. Meira að segja hefur orðið hreinn samdráttur í farmflutningum og var þannig meira flutt af farmi á járnbrautum árið 1970 en árið 2000. Járnbrautafélögum þessa tíma tókst ekki að koma til móts við væntingar viðskiptavina um áreiðanlega þjónustu og áætlun og varð það til þess að aðrir flutningahættir en járnbrautir tóku við umferðinni, einkum vegaflutningar ⁽⁷⁾. Enda þótt raunaukning hafi orðið í farþegaflutningum á járnbrautum er hún afar lítil að sjá í samanburði við vöxtinn sem orðið hefur í flutningum á vegum og í lofti ⁽⁸⁾.
- 4) Merki eru um að þessi þróun hafi snúist við undanfarin ár ⁽⁹⁾ en þess er enn langt að biða að járnbrautaflutningar verði arðbærir og samkeppnishæfir. Enn er við mikla erfiðleika að glíma í járnbrautaflutningum, einkanlega á sviði farmflutninga, og kallar það á aðgerðir af hálfu hins opinbera ⁽¹⁰⁾.
- 5) Hlutfallslegur samdráttur í starfsemi á sviði járnbrauta í Evrópu stafar að miklu leyti af því hvernig framboði á þessari tegund flutningaþjónustu var hagað fyrr á árum, þ.e. byggt var á ríkisrekstri og einokun.
- 6) Þess er fyrst að geta að sökum þess að engin samkeppni var í járnbrautarekstri í hverju landi bjuggu járnbrautafélög ekki við neina hvata til að draga úr rekstrarkostnaði og byggja upp nýja þjónustu. Tekjur af starfsemi þeirra nægðu hvorki til að standa undir kostnaði né nauðsynlegum fjárfestingum. Grundvallarfjárfestingum var ekki alltaf sinnt og stundum þvinguðu stjórnvöld í EES-ríkjunum ríkisrekin járnbrautafélög til slíkra fjárfestinga þó að eigin tekjur þeirra nægðu ekki til að standa undir þeim. Þetta leiddi til mikillar skuldsetningar þessara fyrirtækja og hefti frekari uppbyggingu þeirra.

⁽¹⁾ Kaflinn, sem hér birtist, samsvarar leiðbeinandi EB-reglum um ríkisaðstoð við járnbrautafélög, sem birtust í Stjtið. ESB C 184, 22.7.2008, bls. 13.

⁽²⁾ COM(2001) 370 frá 12.9.2001, bls. 18.

⁽³⁾ Orðsending framkvæmdastjórnar EB „Keep Europe moving – Sustainable mobility for our continent – Mid-term review of the Transport White Paper“, COM(2006) 314, 22.6.2006, bls. 21.

⁽⁴⁾ Skjalið er birt á vefsetri EFTA: <http://www.efta.int/advisory-bodies/consultative-committee.aspx>.

⁽⁵⁾ Í niundu málsgrein inngangsróða EES-samningsins er tekið fram að samningsaðilar hafi einsett sér að varðveita, vernda og bæta umhverfið og sjá til þess að náttúruauðlindir séu nýttar af varúð og skynsemi, einkum á grundvelli meginreglunnar um sjálfbæra þróun og þeirrar meginreglu að grípa skuli til varúðarráðstafana og fyrirbyggjandi aðgerða. Samkvæmt ákvæðum 1. gr. EES-samningsins ber samningsaðilum að vinna að nánari samvinnu á sviði umhverfismála. Í 73. gr. EES-samningsins er kveðið á um að í tengslum við aðgerðir á sviði fjórfrelsisins skuli samningsaðilar meðal annars hafa það að markmiði „að varðveita, vernda og bæta umhverfið“. Þá er mælt til þess í 78. gr. EES-samningsins að samningsaðilar efla og auki samvinnu innan ramma starfsemi [Evrópu]bandalagsins á sviði umhverfismála, meðal annars.

⁽⁶⁾ Í 2. gr. EB-sáttmálans er kveðið á um að eitt helsta markmið Evrópubandalagsins skuli vera að stuðla að „sjálfbærum hagvexti sem er ekki verðbólguhvæjandi“ að teknu tilliti til umhverfisverndar. Þetta ákvæði er skýrt frekar með þeim sértæku markmiðum sem talin eru upp í 174. gr., en þar kemur fram að stefnumörkun Evrópubandalaganna á sviði umhverfismála skuli einkum stuðla að því að varðveita, vernda og bæta umhverfið. 6. gr. sáttmálans hljóðar svo: „Ákvæði um umhverfisvernd verða að vera snar þáttur í skilgreiningu og framkvæmd þeirra stefnumiða og þeirrar starfsemi Evrópubandalagsins sem um getur í 3. gr., einkum með það fyrir augum að efla sjálfbæra þróun.“

⁽⁷⁾ Í Evrópusambandinu jukust farmflutningar á járnbrautum að meðaltali um 0,9% á ári frá 1995 til 2005 (þegar mælt er í tonnkilómetrum), en samsvarandi aukning slíkra flutninga á vegum var 3,3% á ári á sama tímabili (heimild: Hagstofa Evrópubandalaganna, Eurostat).

⁽⁸⁾ Í Evrópusambandinu jukust farþegaflutningar á járnbrautum að meðaltali um 0,9% á ári frá 1995 til 2004 (þegar mælt er í farþegakilómetrum), en samsvarandi aukning umferðar einkabíla var 1,8% á ári á sama tímabili (heimild: Hagstofa Evrópubandalaganna, Eurostat).

⁽⁹⁾ Frá árinu 2002, einkum í þeim löndum sem hafa komið á samkeppni á mörkuðum sínum. Árið 2006 var vöxtur farmflutninga á járnbrautum milli ára 3,7% og vöxtur farþegaflutninga 3%. Líklegt má telja að þessi bati hafi haldið áfram á árinu 2007.

⁽¹⁰⁾ Orðsending framkvæmdastjórnar EB, „Towards a rail network giving priority to freight“ (SEC(2007) 1322, SEC(2007) 1324 og SEC(2007) 1325, 18.10.2007).

- 7) Í öðru lagi tefði það alla uppbyggingu járnbrautaflutninga í Evrópu að mikið skorti á stöðlun og samhæfingu járnbrautakerfa, jafnframt því sem fyrirtæki á sviði vegaflutninga og flugfélög höfðu haft ráðrúm til að byggja upp fjölbreytta millilandaþjónustu. Á Evrópska efnahagssvæðinu er að finna ósamstætt samsafn landsbundinna járnbrautakerfa sem einkennast af mismunandi sporvíd og ósamrýmanlegum merkja- og öryggiskerfum og koma þannig í veg fyrir að járnbrautafélög njóti góðs af stærðarhagkvæmni sem fylgja myndi kerfi grunnvirkja og járnbrautavagna sem hannað væri fyrir stóran sameiginlegan markað í stað 27 landsbundinna markaða ⁽¹¹⁾.
- 8) Á Evrópska efnahagssvæðinu hefur verið mótuð þrjúþætt stefna í því skyni að hleypa nýju lífi í járnbrautarekstur og er stefnt að því að:
- a) skapa smám saman skilyrði fyrir eðlilegri samkeppni á mörkuðum fyrir járnbrautaflutninga,
 - b) auka stöðlun og samhæfingu tæknibúnaðar á járnbrautanetum í Evrópu með óskert rekstrarsamhæfi milli Evrópuríkjanna að markmiði,
 - c) veita fjárfstyrki á vettvangi Evrópska efnahagssvæðisins (á grundvelli TEN-T-áætlunarinnar og evrópsku þróunarsjóðanna).
- 9) Markaðir fyrir járnbrautaflutninga á Evrópska efnahagssvæðinu hafa þannig smám saman verið opnaðir fyrir samkeppni. Árið 2001 var samþykktur fyrsti lagabálkurinn um aukioð viðskiptafrelsi á þessu sviði, þ.e. tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2001/12/EB frá 26. febrúar 2001 um breytingu á tilskipun ráðsins 91/440/EBE um þróun járnbrauta innan bandalagsins ⁽¹²⁾, tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2001/13/EB frá 26. febrúar 2001 um breytingu á tilskipun ráðsins 95/18/EB um veitingu leyfa til járnbrautarfyrirtækja ⁽¹³⁾, tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2001/14/EB frá 26. febrúar 2001 um úthlutun aðstöðu við járnbrautargrunnvirki og álagningu gjalda fyrir notkun á járnbrautargrunnvirkjum og fyrir öryggisvottun ⁽¹⁴⁾. Þessu var fylgt eftir árið 2004 með öðrum lagabálki, en helstu stjórnáttak í honum voru reglugerð Evrópuþingsins og ráðsins (EB) nr. 881/2004 frá 29. apríl 2004 um stofnun Járnbrautastofnunar Evrópu ⁽¹⁵⁾, tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2004/49/EB frá 29. apríl 2004 um öryggi járnbrauta í Bandalaginu og um breytingu á tilskipun ráðsins 95/18/EB um veitingu leyfa til járnbrautarfyrirtækja og tilskipun 2001/14/EB um úthlutun aðstöðu við járnbrautargrunnvirki og álagningu gjalda fyrir notkun á járnbrautargrunnvirkjum og fyrir öryggisvottun ⁽¹⁶⁾, tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2004/50/EB frá 29. apríl 2004 um breytingu á tilskipun ráðsins 96/48/EB um rekstrarsamhæfi samevrópska háhraðajárnbrautakerfisins og tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2001/16/EB um rekstrarsamhæfi almenna, samevrópska járnbrautakerfisins ⁽¹⁷⁾ og tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2004/51/EB frá 29. apríl 2004 um breytingu á tilskipun ráðsins 91/440/EBE um þróun járnbrauta innan bandalagsins ⁽¹⁸⁾. Árið 2007 var þriðji lagabálkurinn samþykktur, en honum tilheyrir reglugerð Evrópuþingsins og ráðsins (EB) nr. 1370/2007 frá 23. október 2007 um almenna farþegaflutninga á járnbrautum og á vegum og um niðurfellingu á reglugerðum ráðsins (EB) nr. 1191/69 og (EB) nr. 1107/70 ⁽¹⁹⁾, reglugerð Evrópuþingsins og ráðsins (EB) nr. 1371/2007 frá 23. október 2007 um réttindi og skyldur þeirra sem ferðast með járnbrautum ⁽²⁰⁾, tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2007/58/EB frá 23. október 2007 um breytingu á tilskipun ráðsins 91/440/EBE um þróun járnbrauta innan bandalagsins og tilskipun 2001/14/EB um úthlutun aðstöðu við járnbrautargrunnvirki og álagningu gjalda fyrir notkun á járnbrautargrunnvirkjum og fyrir

⁽¹¹⁾ Á Íslandi, Möltu og Kýpur eru engar járnbrautir.

⁽¹²⁾ Stjótið. ESB L 75, 15.3.2001, bls. 1.

⁽¹³⁾ Stjótið. ESB L 75, 15.3.2001, bls. 26.

⁽¹⁴⁾ Stjótið. EB L 75, 15.3.2001, bls. 29. Breytingar á tilskipuninni urðu síðast með tilskipun 2007/58/EB (Stjótið. ESB L 315, 3.12.2007, bls. 44). Tilskipunin var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 33/2009 frá 17 mars 2009 (Stjótið. ESB L 130, 28.5.2009, bls. 27, og EES-viðbætur nr. 28, 28.5.2009, bls. 25). Tilskipunir 2001/12/EB, 2001/13/EB og 2001/14/EB voru felldar inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 118/2001 frá 28. nóvember 2001 (Stjótið. EB L 322, 6.12.2001, bls. 32, og EES-viðbætur nr. 60, 6.12.2001, bls. 29). Sú ákvörðun fól í sér breytingu á ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 7/94 frá 21. mars 1994 um að fella tilskipun ráðsins 91/440/EBE inn í samninginn (Stjótið. EB L 160, 28.6.1994, bls. 1, og EES-viðbætur nr. 17, 28.6.1994, bls. 1) og ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 71/95 frá 15. desember 1995 sem hafði að geyma ákvæði um að fella tilskipun ráðsins 95/18/EB inn í samninginn. (Stjótið. EB L 57, 7.3.1996, bls. 37, og EES-viðbætur nr. 11, 7.3.1996, bls. 14).

⁽¹⁵⁾ Stjótið. ESB L 164, 30.4.2004, bls. 1. Reglugerðin var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 82/2005 frá 10. júní 2005 (Stjótið. EB L 268, 13.10.2005, bls. 13, og EES-viðbætur nr. 52, 13.10.2005, bls. 7).

⁽¹⁶⁾ Stjótið. ESB L 164, 30.4.2004, bls. 44.

⁽¹⁷⁾ Stjótið. ESB L 164, 30.4.2004, bls. 114.

⁽¹⁸⁾ Stjótið. ESB L 164, 30.4.2004, bls. 164. Tilskipunir 2004/49/EB, 2004/50/EB og 2004/51/EB voru felldar inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 151/2004 frá 29. október 2004 (Stjótið. ESB L 102, 21.4.2005, bls. 27, og EES-viðbætur nr. 20, 21.4.2005, bls. 17). Sú ákvörðun fól í sér breytingu á ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 71/95 frá 15. desember 1995 sem hafði að geyma ákvæði um að fella tilskipun ráðsins 95/18/EB inn í samninginn (Stjótið. EB L 57, 7.3.1996, bls. 37, og EES-viðbætur nr. 11, 7.3.1996, bls. 14), ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 118/2001 frá 28. september 2001, sem hafði að geyma ákvæði um að fella tilskipunir 2001/12/EB, 2001/13/EB og 2001/14/EB inn í samninginn (Stjótið. EB L 322, 6.12.2001, bls. 32, og EES-viðbætur nr. 60, 6.12.2001, bls. 29), ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 25/97 frá 30. apríl 1997, sem hafði að geyma ákvæði um innfellingu tilskipunar 96/48/EB (Stjótið. EB L 242, 4.9.1997, bls. 74, og EES-viðbætur nr. 37, 4.9.1997, bls. 74), ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 16/2002 frá 1. mars 2002, sem hafði að geyma ákvæði um innfellingu tilskipunar 2001/16/EB (Stjótið. EB L 110, 25.4.2002, bls. 11, og EES-viðbætur nr. 21, 25.4.2002, bls. 8) og ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 7/94 frá 21. mars 1994 sem hafði að geyma ákvæði um að fella tilskipun ráðsins 91/440/EB inn í samninginn (Stjótið. EB L 160, 28.6.1994, bls. 1, og EES-viðbætur nr. 17, 28.6.1994, bls. 1).

⁽¹⁹⁾ Stjótið. ESB L 315, 3.12.2007, bls. 1. Reglugerðin var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 85/2008 frá 4. júlí 2008 (Stjótið. ESB L 280, 23.10.2008, bls. 20, og EES-viðbætur nr. 64, 23.10.2008, bls. 13).

⁽²⁰⁾ Stjótið. ESB L 315, 3.12.2007, bls. 14. Reglugerðin var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 90/2010 frá 2. júlí 2010 (Stjótið. ESB L 277, 21.10.2010, bls. 43, og EES-viðbætur nr. 59, 21.10.2010, bls. 12).

öryggisvottun⁽²¹⁾ og tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2007/59/EB frá 23. október 2007 um útgáfu skirteina fyrir lestarstjóra sem keyra eimreiðar og lestir í járnbrautakerfi Bandalagsins⁽²²⁾. Samkeppni á markaði fyrir farmflutninga á járnbrautum komst á 15. mars 2003 á samevrópska járnbrautaflutninganetinu, síðan á millilandalamarkaði fyrir farmflutninga 1. janúar 2006 og loks á markaði fyrir gestaflutninga á járnbrautum 1. janúar 2007. Í þriðja járnbrautabálkinum var ákveðið að samkeppni á millilandalamarkaði fyrir farþegaflutninga skyldi komið á 1. janúar 2010. Í sumum EES-ríkjanna, svo sem Bretlandi, Þýskalandi, Hollandi og Ítalíu, hefur samkeppni í farþegaflutningum innanlands þegar verið komið á (að hluta til).

- 10) Með viðkomandi ákvæðum tilskipunar ráðsins 91/440/EBE frá 29. júlí 1991 um þróun járnbrauta innan bandalagsins⁽²³⁾ var settur nýr reglurammur um stofnanakerfi og skipulag er snýr að rekstraraðilum á sviði járnbrauta, og fela nýju reglurnar í sér:
 - a) aðskilnað járnbrautafélaga⁽²⁴⁾ og grunnvirkjastjórna⁽²⁵⁾ að því er varðar reikningshald og skipulag,
 - b) rekstrarlegt sjálfstæði járnbrautafélaga,
 - c) rekstrartilhögun járnbrautafélaga í samræmi við reglur sem gilda um einkafyrirtæki,
 - d) jafnvægi í rekstri járnbrautafélaga fyrir tilstuðlan raunhæfrar viðskiptaáætlunar,
 - e) samræmi milli fjárhagsráðstafana EES-ríkjanna og gildandi reglna um ríkisaðstoð⁽²⁶⁾.
- 11) Jafnframt starfinu við að koma á meira viðskiptafrelsi hafa framkvæmdastjórn EB og sameiginlega EES-nefndin tekið annað skref í sömu átt með því að stuðla að rekstrarsamhæfingu járnbrautakerfa í Evrópu. Þá hafa verið gerðar ráðstafanir á vettvangi Evrópska efnahagssvæðisins til að auka öryggi í járnbrautaflutningum⁽²⁷⁾.
- 12) Þriðji þáttur opinberra afskipta í þágu járnbrautaflutninga snýr að fjárhagsstuðningi. Framkvæmdastjórn EB lítur svo á að við tiltekin skilyrði megi réttlæta slíkan stuðning með vísan til þess að nýjar reglur muni valda fyrirtækjum í greininni mjög verulegum útgjöldum.
- 13) Þá hefur framkvæmdastjórn EB bent á að járnbrautafélög hafa jafnan notið umtalsverðra framlaga úr opinberum sjóðum.
- 14) Ríkisaðstoð við járnbrautafélög er aðeins unnt að heimila ef hún stuðlar að frekari samþættingu, aukinni samkeppni og rekstrarsamhæfi á EES-markaði, ásamt þeim markmiðum EES-ríkjanna sem snúa að aukinni sjálfbærni í samgöngum. Framkvæmdastjórn EB og Eftirlitsstofnun EFTA munu því ganga úr skugga um að fjárstuðningur hins opinbera valdi ekki samkeppnisröskun sem gengur gegn almannahagsmunum. Í því tilliti munu framkvæmdastjórnin og eftirlitsstofnunin í vissum tilvikum fara þess á leit við EES-ríki að þau taki á sig skuldbindingar sem tengjast ofangreindum EES-markmiðum til þess að mynda mótvægi við ríkisaðstöðina.

1.2 Tilgangur og gildissvið þessara leiðbeinandi reglna

- 15) Tilgangur þessara leiðbeinandi reglna er að veita leiðsögn um það hvenær ríkisaðstoð við járnbrautafélög, eins og hún er skilgreind í tilskipun 91/440/EBE og í því samhengi sem fjallað er um hér á undan, getur talist samrýmanleg ákvæðum EES-samningsins. Ákvæði 3. undirkafla taka einnig til fyrirtækja sem sinna almenningsamgöngum í borg, útborg eða dreifbýli. Þessar leiðbeinandi reglur byggja einkum á þeim meginþingum sem löggefi Evrópubandalaganna hefur stuðst við í lagabálkunum þremur um járnbrautarekstur. Markmiðið er að auka gagnsæi í tengslum við fjármögnun á vegum hins opinbera og efla réttaröryggi að því er varðar reglur um ríkisaðstoð, með hliðsjón af auknu frjálsræði á EES-mörkuðum. Þessar leiðbeinandi reglur taka ekki til opinbers fjárstuðnings við grunnvirkjastjórnir.
- 16) Samkvæmt 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins er hvers kyns aðstoð, sem aðildarríki EB eða EFTA-ríki veitir og er til þess fallin að raska samkeppni með því að ívilna ákveðnum fyrirtækjum eða framleiðslu ákveðinna vara, í grundvallaratriðum ósamrýmanleg sameiginlega markaðnum að því leyti sem hún hefur áhrif á viðskipti milli EES-ríkjanna. Engu að síður má við tiltekin skilyrði réttlæta slíka ríkisaðstoð með vísan til sameigin-

⁽²¹⁾ Stjótið. ESB L 315, 3.12.2007, bls. 44. Reglugerðin var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 33/2009 frá 17. mars 2009 (Stjótið. ESB L 130, 28.5.2009, bls. 27, og EES-viðbætur nr. 28, 28.5.2009, bls. 25).

⁽²²⁾ Stjótið. ESB L 315, 3.12.2007, bls. 51. Reglugerðin var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 12/2009 frá 5. febrúar 2009 (Stjótið. ESB L 73, 19.3.2009, bls. 47, og EES-viðbætur nr. 16, 19.3.2009, bls. 18).

⁽²³⁾ Stjótið. ESB L 237, 24.8.1991, bls. 25. Tilskipunin var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 7/94 frá 21. mars 1994. Breytingar á tilskipuninni urðu síðast með tilskipun 2007/58/EB.

⁽²⁴⁾ Í 3. gr. tilskipunar 91/440/EBE er að finna eftirfarandi skilgreiningu á járnbrautafélagi: „járnbrautarfyrirtæki“[-] opinbert eða einkarekið fyrirtæki sem hefur leyfi samkvæmt gildandi löggjöf bandalagsins, hefur aðalstarfsemi sína á sviði járnbrautarflutninga á vörum og/öðra farþegum og er skuldbundið til að leggja til dráttarafl. Þetta á einnig við um fyrirtæki sem eingöngu leggja til dráttarafl.“

⁽²⁵⁾ Í 3. gr. tilskipunar 91/440/EBE er að finna eftirfarandi skilgreiningu á grunnvirkjastjórn: „mannvirkjastjórn“: opinber stofnun eða fyrirtæki sem sér einkum um að koma upp og viðhalda járnbrautargrunnvirkjum. Þetta getur einnig tekið til þess að annast eftirlits- og öryggiskerfi. Verkefnum grunnvirkjastjórnar við járnbrautarnet eða hluta járnbrautarnets má úthluta til ýmissa stofnana eða fyrirtækja.“

⁽²⁶⁾ 3. mgr. 9. gr. tilskipunar 91/440/EBE hljóðar svo: „Aðstoð, sem aðildarríkin veita til að fella niður skuldir þær sem um getur í þessari grein, skal veitt í samræmi við 73., 87. og 88. gr. sáttmálans.“

⁽²⁷⁾ Sjá einkum tilskipun 2004/49/EB, sem var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 151/2004 frá 29. október 2004.

legra hagsmunamála EES-rikkanna. Í 3. mgr. 61. gr. EES-samningsins eru nefnd dæmi um slík skilyrði og eiga þau við jafnt að því er varðar samgöngur sem aðrar atvinnugreinar.

- 17) Þá er kveðið á um það í 49. gr. EES-samningsins að aðstoð sé samrýmanleg ákvæðum EES-samningsins „ef hún bætir úr þörf fyrir samræmingu á sviði flutninga eða í henni felst endurgjald fyrir að rækja tilteknar skyldur sem falla undir hugtakið opinber þjónusta [þ.e. almannaðjónusta]“. Þessi grein telst sérákvæði í almennu sambengi EES-samningsins. Með vísan til samsvarandi ákvæða í 73. gr. EB-sáttmálans hefur lög-gjafi Evrópubandalaganna samþykkt tvenn lög sem taka til samgöngufyrirtækja sérstaklega: reglugerð ráðsins (EBE) nr. 1191/69 frá 26. júní 1969 um aðgerðir aðildarríkjanna vegna skyldna sem felast í hugtakinu opinber þjónusta í flutningum á járnbrautum, vegum og skipgengum vatnaleiðum ⁽²⁸⁾ og reglugerð ráðsins (EBE) nr. 1107/70 frá 4. júní 1970 um aðstoð vegna flutninga á járnbrautum, vegum og skipgengum vatnaleiðum ⁽²⁹⁾. Þá kemur fram í reglugerð ráðsins (EBE) nr. 1192/69 frá 26. júní 1969 um sameiginlegar reglur til stöðlunar á reikningum járnbrautafyrirtækja ⁽³⁰⁾ að aðildarríkjunum sé heimilt að láta tilteknar „jöfnunargreiðslur“ renna til járnbrautafélaga ⁽³¹⁾.
- 18) Í 3. gr. reglugerðar (EBE) nr. 1107/70 er kveðið á um að EES-ríki skuli hvorki gera ráðstafanir til samræmingar né leggja á skuldbindingar sem falla undir hugtakið opinber þjónusta [þ.e. almannaðjónusta] sem fela í sér aðstoð samkvæmt 49. gr. EES-samningsins nema í sérstökum tilvikum eða við sérstakar aðstæður sem mælt er fyrir um í viðkomandi reglugerð, þó með fyrirvara um ákvæði reglugerða (EBE) nr. 1191/69 og (EBE) nr. 1192/69. Af dómi Evrópuðómstólsins í Altmark-málinu ⁽³²⁾ leiðir að ríkisaðstoð, sem ekki er unnt að heimila með vísan til ákvæða í reglugerð (EBE) nr. 1107/70, reglugerð (EBE) nr. 1191/69 eða reglugerð (EBE) nr. 1192/69, verður ekki lýst samrýmanleg gildandi reglum með vísan til ákvæða 73. gr. EB-sáttmálans ⁽³³⁾. Þá ber að hafa í huga að ef endurgjald fyrir almannaðjónustu fer í bága við ákvæði sem leiðir af 49. gr. EES-samningsins verður það ekki lýst samrýmanlegt sameiginlega markaðnum með vísan til ákvæða 2. mgr. 59. gr. EES-samningsins eða annarra ákvæða í samningnum ⁽³⁴⁾.
- 19) Með reglugerð (EB) nr. 1370/2007 („almannaðjónustureglugerðinni“) ⁽³⁵⁾, sem öðlast gildi 3. desember 2009 og hefur að geyma ákvæði um að fella úr gildi reglugerðir (EBE) nr. 1191/69 og (EBE) nr. 1107/70, kemst á nýtt lagaumhverfi. Þetta veldur því að í þeim leiðbeinandi reglum, sem hér birtast, er ekki fjallað um þætti sem lúta að endurgjaldi fyrir almannaðjónustu.
- 20) Þegar reglugerð (EB) nr. 1370/2007 hefur öðlast gildi verður unnt að nota ákvæði 49. gr. EES-samningsins beint sem lagagrundvöll ákvörðunar á því hvort aðstoð, sem ákvæði almannaðjónustureglugerðarinnar taka ekki til, samrýmist gildandi reglum, og þá einkum aðstoð til samræmingar á sviði farmflutninga. Þetta þýðir að nauðsynlegt er að setja fram almenna túlkun sem vísa megi til við ákvörðun á því hvort aðstoð, sem er veitt til samræmingarstarfs, samrýmist ákvæðum 49. gr. EES-samningsins. Tilgangur þessara leiðbeinandi reglna er einkum að gera grein fyrir viðmiðum, sem ráða eiga slíkri athugun, og ákveða hversu hátt aðstoðarhlutfallið má vera. Með hliðsjón af ákvæðum 49. gr. verður Eftirlitsstofnun EFTA þó að gefa EFTA-ríkjunum færi á að rökstyðja, þar sem það á við, að nauðsynlegt sé að veita aðstoð umfram tilgreint hámark og að slík aðstoð sé hæfileg að umfangi að teknu tilliti til markmiða.
- 21) Þessar leiðbeinandi reglur snúa að beitingu 49. og 61. gr. EES-samningsins í tengslum við opinberan fjárstuðning við járnbrautafélög, eins og þau eru skilgreind í tilskipun 91/440/EEB. Eftirfarandi þættir eru teknir fyrir: fjárstuðningur við járnbrautafélög með framlögum hins opinbera til framkvæmda við járnbrautavirki (2. undirkafl), aðstoð til kaupa og endurnýjunar á járnbrautavögnum (3. undirkafl), skuldaniðurfelling af hálfu ríkisvaldsins í þeim tilgangi að koma járnbrautafélögum á réttan kjöl fjárhagslega (4. undirkafl), aðstoð til endurskipulagningar í járnbrautafélögum (5. undirkafl), aðstoð til samræmingar á sviði flutninga (6. undirkafl), og ríkisábyrgðir á skuldum járnbrautafélaga (7. undirkafl). Aftur á móti hafa þessar leiðbeinandi reglur ekki að geyma nein ákvæði um beitingu almannaðjónustureglugerðarinnar, enda er ekki unnt að vísa til neinnar ákvarðanavenju framkvæmdastjórnar EB eða Eftirlitsstofnunar EFTA á því sviði enn sem komið er ⁽³⁶⁾.

⁽²⁸⁾ Stjtið. EB L 156, 28.6.1969, bls. 1. Breytingar á reglugerðinni urðu síðast samkvæmt reglugerð (EBE) nr. 1893/91 (Stjtið. EB L 169, 29.6.1991, bls. 1).

⁽²⁹⁾ Stjtið. EB L 130, 15.6.1970, bls. 1.

⁽³⁰⁾ Stjtið. EB L 156, 28.6.1969, bls. 8. Breytingar á reglugerðinni urðu síðast samkvæmt reglugerð (EB) nr. 1791/2006 (Stjtið. ESB L 363, 20.12.2006, bls. 1).

⁽³¹⁾ Þessar þrjár reglugerðaraðir tilheyrðu EES-samningnum frá upphafi.

⁽³²⁾ Dómur Evrópuðómstólsins frá 24. júlí 2003, mál C-280/00 *Altmark Trans GmbH og Regierungspräsidium Magdeburg gegn Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH* („Altmark“), [2003] ECR I-7747.

⁽³³⁾ Dómurinn í *Altmark*-málinu, 107. mgr.

⁽³⁴⁾ Sjá í þessu tilliti 17. lið inngangsorða ákvörðunar framkvæmdastjórnar EB frá 28. nóvember 2005 um beitingu 2. mgr. 86. gr. EB-sáttmálans gagnvart ríkisaðstoð sem er fylgin í endurgjaldi fyrir almannaðjónustu til tiltekinn fyrirtækja sem falið er að veita þjónustu er hefur almenna efnahagslega þýðingu (Stjtið. ESB L 312, 29.11.2005, bls. 67). Sú ákvörðun var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 91/2006 frá 7. júlí 2006 (Stjtið. ESB L 286, 19.10.2006, bls. 31, og EES-viðbætur nr. 52, 19.10.2006, bls. 24). Ákvæði 2. mgr. 86. gr. EB-sáttmálans samsvara ákvæðum 2. mgr. 59. gr. EES-samningsins.

⁽³⁵⁾ Reglugerðin var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 85/2008 frá 4. júlí 2008 (Stjtið. EB L 280, 23.10.2008, bls. 20, og EES-viðbætur nr. 64, 23.10.2008, bls. 13).

⁽³⁶⁾ Reglurnar varða ekki heldur beitingu reglugerðar (EB) nr. 1192/69. Sú reglugerð tilheyrði EES-samningnum frá upphafi.

2. Fjárstuðningur við járnbrautafélög með framlögum hins opinbera til framkvæmda við járnbrautavirki

- 22) Þegar kemur að uppbyggingu járnbrautaflutninga í Evrópu hafa járnbrautavirki grundvallarþýðingu. Umtalsverðar fjárfestingar á þessu sviði munu reynast nauðsynlegar, hvort sem framkvæmdirnar tengjast rekstrarsamhæfingu, öryggi eða uppbyggingu háhraðajárnbrauta ⁽³⁷⁾.
- 23) Þær leiðbeinandi reglur, sem hér birtast, verða eingöngu járnbrautafélög. Markmiðið með þeim er því ekki að skilgreina á grundvelli ríkisaðstoðarreglnanna hvaða lagaumhverfi gildir um framlög hins opinbera til framkvæmda við grunnvirki. Í þessum kafla er aðeins fjallað um hvaða áhrif framlög hins opinbera til framkvæmda við grunnvirki hafa á járnbrautafélög.
- 24) Einnig er hugsanlegt að opinberir fjármunir, sem renna til uppbyggingar á grunnvirkjum, feli í sér hagræði fyrir járnbrautafélög á óbeinan hátt og teljist af þeim sökum aðstoð. Samkvæmt dómaframkvæmd Evrópu-dómstólsins ber að meta hvort ráðstöfun á sviði grunnvirkjaframkvæmda hafi þau efnahagslegu áhrif að létta af járnbrautafélögum útgjaldabyrði sem þau hefðu ella þurft að bera ⁽³⁸⁾. Til þess að svo teljist vera verður að standa þannig á að hlutaðeigandi fyrirtækjum hafi verið ívilnað umfram önnur félög og að það hagræði leiði af fjármögnun viðkomandi grunnvirkja ⁽³⁹⁾.
- 25) Þegar allir þeir, sem kynnu að vilja nota tiltekin mannvirki, hafa aðgang að þeim samkvæmt óvilhóllum reglum, og verð fyrir þann aðgang er í samræmi við ákvæði EES-réttar (í þessu tilviki tilskipun 2001/14/EB), lita framkvæmdastjórn EB og Eftirlitsstofnun EFTA venjulega svo á að framlög hins opinbera til uppbyggingar á grunnvirkjum feli ekki í sér ríkisaðstoð við járnbrautafélög ⁽⁴⁰⁾.
- 26) Eftirlitsstofnun EFTA vekur athygli á því að í þeim tilvikum að framlög hins opinbera til uppbyggingar á járnbrautavirkjum fela í sér aðstoð við eitt eða fleiri járnbrautafélög er hugsanlegt að heimila slíka aðstoð, til að mynda með vísan til ákvæða 49. gr. EES-samningsins, ef grunnvirkin, sem um ræðir, hafa þann tilgang að fullnægja þörf fyrir samræmingu flutninga. Við mat á því hvort slík aðstoð sé samrýmanleg ríkisaðstoðar-reglunum er í þessu tilliti rétt að taka mið af ákvæðum 6. kafla þessara leiðbeininga.

3 Aðstoð til kaupa og endurnýjunar á járnbrautavögnum

3.1 Markmið

- 27) Eimreiðir og járnbrautavagnar, sem notaðir eru til farþegaflutninga, verða sífellt eldri og eru í sumum tilvikum útslitin, einkum í hinum nýju aðildarríkjum Evrópusambandsins. Árið 2005 voru 70% allra eimreiða (disil- og rafdrifinna) og 65% allra járnbrautavagna í hinum 25 aðildarríkjum Evrópusambandsins og Noregi eldri en 20 ára ⁽⁴¹⁾. Ef aðeins er litið til þeirra aðildarríkja, sem gengu í Evrópusambandið árið 2004, voru 82% allra eimreiða og 65% allra járnbrautavagna eldri en 20 ára árið 2005 ⁽⁴²⁾. Það er mat framkvæmdastjórnar Evrópuandalaganna að samkvæmt þeim upplýsingum, sem henni eru tiltækar, sé árlegt endurnýjunarhlutfall flotans um 1%.
- 28) Þessi þróun endurspeglar auðvitað þá erfiðleika sem almennt er við að glíma í járnbrautaflutningum og letja járnbrautafélög til framkvæmda og draga úr getu þeirra til að endurnýja búnað í járnbrautavögnum eða kaupa nýja vagna. Fjárfestingar af því tagi eru ómissandi eigi járnbrautaflutningar að vera samkeppnishæfir við aðra flutningahætti sem valda meiri mengun eða leiða til hærri ytri kostnaðar. Þá er einnig nauðsynlegt að halda neikvæðum umhverfisákvæðum járnbrautaflutninga í skefjum, einkum með því að draga úr hávaðamengun og auka öryggi í slíkum flutningum. Loks er að nefna að í því skyni að auka rekstrarsamhæfi landsneta verður nauðsynlegt að endurnýja járnbrautavagna, sem nú eru í notkun, til þess að viðhalda samstæðu kerfi.

⁽³⁷⁾ Orðsending framkvæmdastjórnar EB, „Keep Europe moving – Sustainable mobility for our continent – Mid-term review of the Transport White Paper“. Sjá einnig ályktun og skýrslu um efnið „metnaðarfull flutningastefna“, sem ráðgjafarnefnd EES gaf út.

⁽³⁸⁾ Sbr. dóm Evrópu-dómstólsins frá 13. júní 2002 í máli C-382/99, *Hollenska ríkið gegn framkvæmdastjórn EB* [2002] ECR I-5163.

⁽³⁹⁾ Sbr. dóm Evrópu-dómstólsins frá 19. september 2000 í máli C-156/98, *Þýska ríkið gegn framkvæmdastjórn EB* [2000] ECR I-6857.

⁽⁴⁰⁾ Ákvörðun framkvæmdastjórnar EB frá 7. júní 2006, N 478/2004, Ríkisábyrgð á lántökum fyrirtækisins Córás Iompair Éireann (CIÉ) til fjárfestingar í atvinnutækjum, Stjtið. ESB C 209, 31.8.2006, bls. 8, Ákvörðun frá 8. mars 2006, N 284/2005, Írland – Áætlun um uppbyggingu breiðbands í héraði, Stjtið. ESB C 207, 30.8.2006, bls. 3, sjá 34. mgr., svo og eftirtaldir ákvarðanir: ákvörðun 2003/227/EB frá 2. ágúst 2002 um ýmsar ráðstafanir og ríkisaðstoð spænskra stjórnvalda í þágu Terra Mítica SA, skemmtigarðs nálægt Benidorm (Alicante) (Stjtið. ESB L 91, 8.4.2003, bls. 23), sjá 64. mgr., ákvörðun frá 20. apríl 2005, N 355/2004 PPP, Belgía – Sameignarfélag hins opinbera og einkaaðila um að koma Krijgsbaan í göng við Deurne; uppbygging iðngarða og rekstur Antwerpenflugvallar (Stjtið. ESB C 176, 16.7.2005, bls. 11), sjá 34. mgr., ákvörðun frá 11. desember 2001, N 550/2001, Belgía – Sameignarfélag hins opinbera og einkaaðila um aðstoðu fyrir fermingu og affermingu (Stjtið. EB C 24, 26.1.2002, bls. 2), sjá 24. mgr., ákvörðun frá 20. desember 2001, N 649/2001, Bretland – Styrkur til uppbyggingar á farmaðstöðu (Stjtið. EB C 45, 19.2.2002, bls. 2), sjá 45. mgr., ákvörðun frá 17. júlí 2002, N 356/2002, Bretland – „Network Rail“ (Stjtið. EB C 232, 28.9.2002, bls. 2), sjá 70. mgr., N 511/1995 Jaguar Cars Ltd. Sjá einnig leiðbeinandi reglur framkvæmdastjórnar EB um beitingu 92. og 93. gr. EB-sáttmálans og 61. gr. EES-samningsins gagnvart ríkisaðstöðu á sviði flugrekstrar (Stjtið. EB C 350, 10.12.1994, bls. 5), sjá 12. mgr. Eftirlitsstofnun EFTA gaf út samsvarandi leiðbeiningar með ákvörðun 124/95/COL frá 6. desember 1995 (Stjtið. EB L 124, 23.5.1996, bls. 41, og EES-viðbætur nr. 23, 23.5.1996, bls. 104), „White Paper: Fair Payment for Infrastructure Use“ (COM(1998) 466 lokaútg., sjá 43. mgr., orðsending framkvæmdastjórnar EB til Evrópuþingsins og ráðsins: „Öflugri gæðþjónusta í höfnum: lykll að samgöngum í Evrópu“ (COM(2001) 35 lokaútg., bls. 11.

⁽⁴¹⁾ Heimild: UIC Rolling stock fleet in EU-25 + Norway (2005).

⁽⁴²⁾ Heimild: CER (2005).

29) Með hliðsjón af ofangreindum atriðum virðist sem aðstoð til kaupa og endurnýjunar á járnbrautavögnum geti við tiltekin skilyrði stuðlað að ýmsum tegundum markmiða á sviði almannahagsmuna og því talist samrým-anleg ákvæðum EES-samningsins.

30) Í þessum kafla er leitast við að skilgreina við hvaða skilyrði Eftirlitsstofnun EFTA ber að inna af hendi sam-rýmanleikamat af þessu tagi.

3.2 Samræmi við ákvæði EES-samningsins

31) Mat á því hvort tiltekin ákvæði samrýmast ákvæðum EES-samningsins verður að fara fram í samræmi við það markmið á sviði almannahagsmuna sem aðstoðinni er ætlað að stuðla að.

32) Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að í meginatriðum sé unnt að taka fullnægjandi tillit til þarfarinnar á að endurnýja járnbrautavagna annaðhvort með því að framfylgja almennum ríkisaðstoðarreglum eða með því að beita ákvæðum 49. gr. EES-samningsins í þeim tilvikum að slíki aðstoð er ætlað að stuðla að samræmingu á sviði flutninga (sjá 6. undirkafla).

33) Við mat á því hvort aðstoð til endurnýjunar á járnbrautavögnum samrýmist gildandi ákvæðum styðst Eftir-litsstofnun EFTA af þessum sökum aðallega við viðmið sem ákveðin hafa verið fyrir hvern eftirtalinn flokka aðstoðar í þessum leiðbeinandi reglum eða öðrum viðeigandi skjölum:

- a) aðstoð til samræmingar á sviði flutninga ⁽⁴³⁾,
- b) aðstoð til endurskipulagningar í járnbrautafélögum ⁽⁴⁴⁾,
- c) aðstoð við lítil og meðalstór fyrirtæki ⁽⁴⁵⁾,
- d) aðstoð til umhverfisverndar ⁽⁴⁶⁾,
- e) aðstoð til að vega upp kostnað sem leiðir af almannajónustukvöðum svo og með vísan til samninga um almannajónustu ⁽⁴⁷⁾,
- f) byggðaaðstoð ⁽⁴⁸⁾.

34) Að því er lýtur að byggðaaðstoð til stofnfjárfestingar er að finna eftirfarandi ákvæði í leiðbeinandi reglum um ríkisaðstoð, kaflanum um „landsbundna byggðaaðstoð“: „Þegar um flutningafyrirtæki er að ræða eru útgjöld vegna kaupa á flutningataækjum (lausafjármunum) ekki styrkhæf til aðstoðar vegna stofnfjárfestingar.“ (39. mgr., 40. nmgr.) Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að rétt sé að veita undanþágu frá þessari reglu að því er varðar *farþegaflutninga með járnbrautum*. Ástæðan er sú að þessi flutningaháttur hefur nokkuð sérstök einkenni, einkum að því leyti að hugsanlegt er að járnbrautavagnar séu í fastri notkun á ákveðnum leiðum eða í tengslum við ákveðna þjónustu. Sé fullnægt tilteknum skilyrðum, sem talin eru upp hér á eftir, telst kostnaður vegna kaupa á vögnum til farþegaflutninga á járnbrautum (eða til notkunar í öðrum samgöngukerfum á borð við léttlestir, jarðlestir eða sporvagna) styrkhæf útgjöld í skilningi viðkomandi leiðbeinandi reglna ⁽⁴⁹⁾. Aftur á móti er kostnaður vegna kaupa á vögnum, sem ætlaðir eru eingöngu til farmflutninga, ekki styrkhæfur.

35) Með hliðsjón af aðstæðunum, sem lýst er í 28. og 29. mgr., nær þessi undanþága til hvers kyns fjárfestingar í vögnum, þ.e. bæði stofnfjárfestingar og kostnaðar við endurnýjun, þegar þannig stendur á að vagnarnir eru ætlaðir til notkunar á leiðum sem þjóna reglulega byggð sem er aðstoðarhæf á grundvelli stafl. a) í

⁽⁴³⁾ Sjá 6. undirkafla.

⁽⁴⁴⁾ Sjá 5. undirkafla, svo og leiðbeinandi reglur Eftirlitsstofnunar EFTA um ríkisaðstoð til björgunar og endurskipulagningar í illa stöddum fyrirtækjum sem voru samþykktar með ákvörðun 305/04/COL frá 1. desember 2004 (Stjtið. ESB L 97, 15.4.2005, bls. 41, og EES-viðbætur nr. 21, 28.4.2005, bls. 1). Sbr. samsvarandi leiðbeinandi EB-reglur (Stjtið. ESB C 244, 1.10.2004, bls. 2).

⁽⁴⁵⁾ Reglugerð framkvæmdastjórnarinnar (EB) nr. 70/2001 frá 12. janúar 2001 um beitingu 87. og 88. gr. EB-sáttmálaus gagnvart ríkis-aðstoð til litilla og meðalstórra fyrirtækja (Stjtið. EB L 10, 13.1.2001, bls. 33). Breytingar á reglugerðinni urðu síðast samkvæmt reglugerð (EB) nr. 1976/2006 (Stjtið. ESB L 368, 23.12.2006, bls. 85). Reglugerðin var felld inn í EES-samninginn (XV. viðauka) samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 88/2002 frá 25. júní 2002 (Stjtið. EB L 266, 3.10.2002, bls. 56, og EES-viðbætur nr. 49, 3.10.2002, bls. 42).

⁽⁴⁶⁾ Leiðbeinandi reglur um ríkisaðstoð til umhverfisverndar voru teknar upp með ákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA 500/08/COL frá 16. júlí 2008 (Stjtið. ESB L 144, 10.6.2010, bls. 1, og EES-viðbætur nr. 29, 10.6.2010, bls. 1). Sbr. samsvarandi leiðbeinandi EB-reglur (Stjtið. ESB C 82, 1.4.2008, bls. 1).

⁽⁴⁷⁾ Ofangreind reglugerð (EBE) nr. 1191/69, sem tilheyrði EES-samningnum frá upphafi. Ofangreind almannajónustureglugerð Evrópuþingsins og ráðsins, sem var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 85/2008, en af ákvæðum þeirrar reglugerðar skal sérstök athygli vakin á 1. mgr. 3. gr.: „Ákveði lögbært yfirvald að veita rekstraraðila, sem það velur sjálf, einkarétt og/eða bætur af hvaða tagi sem er, í skiptum fyrir að rækja skyldur um opinbera þjónustu [þ.e. alman-naþjónustu], skal það gera svo innan ramma samnings um opinbera þjónustu.“

⁽⁴⁸⁾ Sjá 8. mgr. leiðbeinandi reglna Eftirlitsstofnunar EFTA um landsbundna byggðaaðstoð árin 2007–2013, sem voru teknar upp með ákvörðun 85/06/COL frá 6. apríl 2006 (Stjtið. EB L 54, 28.2.2008, bls. 1, og EES-viðbætur nr. 11, 28.2.2008, bls. 1). Sbr. samsvarandi leiðbeinandi EB-reglur (Stjtið. ESB C 54, 4.3.2006, bls. 13, sjá 8. mgr.).

⁽⁴⁹⁾ Eftirlitsstofnun EFTA veur athygli á því, með fyrirvara um aðstæður í hverju máli, að þessi sjónarmið geta að breyttu breytanda átt við um ökutæki sem notuð eru til almennra farþegaflutninga á vegum ef þau fullnægja nýjustu EB-reglum sem gilda um ný ökutæki. Þegar þannig háttar til mun Eftirlitsstofnun EFTA af jafnræðisástæðum fara með slík tilvik á sama hátt og hér hefur verið lýst að því er varðar járnbrautavagna. Eftirlitsstofnun EFTA hvetur stjórnvöld í hlutaðeigandi EFTA-ríki til að huga að því, þegar aðstoð af þessu tagi er veitt, að styðja sérstaklega notkun þeirrar tækni sem veldur minnstri mengun, og mun stofnunin taka til athugunar hvort talist getur rétt að veita sérstaka fjárhagsaðstoð til að taka upp slíka tækni, þannig að leyfileg aðstoðarhlutföll fyrir slíkt séu hærrí.

3. mgr. 61. gr. EES-samningsins eða byggð sem er strjálbýl í skilningi 69. og 70. mgr. leiðbeinandi reglna um landsbundna byggðaaðstoð⁽⁵⁰⁾. Í öðrum byggðum nær undanþágan aðeins til aðstoðar til stofnfjárfestingar. Að því er varðar fjárfestingar vegna endurnýjunar gildir undanþágan því aðeins að allir vagnarnir, sem aðstoðin nýtist til að endurnýja, séu meira en 15 ára gamlir.

- 36) Til þess að forðast samkeppnisröskun, sem gæti gengið gegn almannahagsmunum, lítur Eftirlitsstofnun EFTA engu að síður svo á að nauðsynlegt sé að binda undanþáguna eftirtöldum fjórum skilyrðum sem öllum verður að vera fullnægt:
- a) Jármbrautavagnarnir, sem um ræðir, verða að vera ætlaðir eingöngu til farþegaflutninga í borg, útborg eða dreifbýli í tiltekinni byggð, eða á tiltekinni leið sem þjónar nokkrum mismunandi byggðum. Hugtakið „flutningar í borg og útborg“ ber í þessum leiðbeinandi reglum að skilja sem flutninga innan tiltekins borgarkjarna eða þéttbýlissvæðis, auk flutninga milli þess kjarna eða þéttbýlissvæðis og nærliggjandi útborga. Hugtakið „flutningar í dreifbýli“ ber að skilja sem flutninga sem ætlað er að fullnægja flutningaþörf einnar eða fleiri dreifbýlisbyggða. Flutningaþjónusta, sem þjónar nokkrum mismunandi byggðum í einu eða fleiri EES-ríkjum, getur því fallið undir ákvæði þessarar málsgreinar ef unnt er að sýna fram á að hún skipti máli um byggðaðróun í viðkomandi byggðum, einkum með vísan til þess að þjónustan sé reglubundin. Í slíkum tilvikum gengur Eftirlitsstofnun EFTA úr skugga um að aðstoðin vinni ekki gegn því aukna frjálssræði á millilandalmarkaði fyrir farþegaflutninga og gestaflutninga sem stefnt er að í kjölfar gildistöku þriðja járnbrautabálksins.
 - b) Jármbrautavagnarnir verða, eftir sem áður, að vera ætlaðir til notkunar eingöngu í tiltekinni byggð, eða á tiltekinni leið sem liggur um nokkrar mismunandi byggðir, og aðstoð verður að hafa verið greidd á grundvelli þess um að minnsta kosti tíu ára skeið.
 - c) Nýju járnbrautavagnarnir verða að fullnægja nýjustu reglum um rekstrarsamhæfi, öryggi og umhverfisvernd⁽⁵¹⁾ sem gilda um viðkomandi járnbrautanet.
 - d) Stjórnvöld í viðkomandi EFTA-ríki verða að sýna fram á að verkefnið stuðli að samstæðri áætlun um byggðaðróun.
- 37) Eftirlitsstofnun EFTA mun gæta þess að ekki komi til óhóflegrar samkeppnisröskunar, og er þá einkum horft til hliðartekna sem fyrirtækið, sem nýtur aðstoðar, hefur af járnbrautavögnum sem teknir eru úr notkun á viðkomandi leið, til dæmis með því að selja þá til utanaðkomandi félags eða nýta þá á öðrum mörkuðum. Í þessu tilliti er hugsanlegt að binda aðstoð því skilyrði að viðtakandi verði að selja á eðlilegu markaðsverði alla eða suma þá járnbrautavagna sem teknir hafa verið úr notkun, til þess að önnur fyrirtæki geti nýtt þá. Í slíkum tilvikum koma tekjur af sölu gömlu járnbrautavagnanna til frádráttar við útreikning á styrkhæfum kostnaði.
- 38) Í almennari atriðum mun Eftirlitsstofnun EFTA gæta þess að aðstoðin sé ekki nýtt á óviðeigandi hátt. Þá eru í fullu gildi önnur skilyrði sem kveðið er á um í leiðbeinandi reglum um landsbundna byggðaaðstoð, einkum þau sem lúta að leyfilegum aðstoðarhlutföllum og byggðakortum, auk reglna um uppsöfnun aðstoðar. Eftirlitsstofnun EFTA bendir á að járnbrautaleiðirnar, sem um ræðir, kunna í sumum tilvikum að liggja um byggðir sem mismunandi ákvæði um aðstoðarhlutföll gilda um samkvæmt gildandi byggðakortum. Í slíkum tilvikum mun stofnunin miða við hæsta gildandi aðstoðarhlutfall í þeim byggðum sem njóta reglulegrar þjónustu leiðarinnar, í réttu hlutfalli við það hversu regluleg sú þjónusta er⁽⁵²⁾.
- 39) Að því er varðar fjárfestingarverkefni, sem fela í sér styrkhæfan kostnað umfram EUR 50 milljónir, lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að vegna sérstaks eðlis farþegaflutninga á járnbrautum sé rétt að víkja frá ákvæðum 49.–59. mgr. leiðbeinandi reglna um byggðaaðstoð. Þó gilda ákvæði 53. og 56. mgr. reglnanna eftir sem áður ef fjárfestingarverkefnið varðar járnbrautavagna sem eru ætlaðir til notkunar á tiltekinni leið sem þjónar fleiri en einni byggð.
- 40) Ef fyrirtækinu, sem nýtur aðstoðarinnar, hefur verið falið að veita þjónustu sem hefur almenna, efnahagslega þýðingu, og hafi það þegar fengið jöfnunargreiðslur til þess að mæta kostnaði við nauðsynleg kaup og/eða endurnýjun á járnbrautavögnum, ber að taka tillit til slíkra jöfnunargreiðslna við útreikning á byggðaaðstoð sem heimilt er að greiða fyrirtækinu, til þess að forðast ofgreiðslur.

4 Skuldaniðurfelling

4.1 Markmið

- 41) Eins og nefnt er í undirkafla 1.1 hafa járnbrautafélög á liðnum árum búið við ójafnvægi milli tekna og útgjalda, einkum þegar litið er til fjárfestingarkostnaðar. Afleiðingin er mikil skuldsetning og hvílir fjár-

⁽⁵⁰⁾ Strjálbýlustu byggðirnar eru NUTS II-svæði, eða einstakir hlutar slíkra svæða, sem hafa eigi fleiri en 8 íbúa á km² og tengjast minni, aðliggjandi svæðum sem fullnægja sömu skilyrðum um íbúðapéttni.

⁽⁵¹⁾ Heimilt er að veita aðstoð til kaupa á nýjum samgöngutækjum með búnaði sem gengur lengra en krafist er í EB-reglum, eða leiðir til aukinnar umhverfisverndar í þeim tilvikum að engum slíkum reglum er til að dreifa, samkvæmt ákvæðum leiðbeinandi reglna um ríkisaðstoð til umhverfisverndar.

⁽⁵²⁾ Ef viðkomandi járnbrautaleið eða þjónusta nýtist með reglubundnum hætti (þ.e. í hverri ferð) byggðinni sem nýtur hæsta aðstoðarhlutfallsins, er það hlutfall notað að því er varðar þann hluta styrkhæfs kostnaðar sem til fellur vegna þjónustu í viðkomandi byggð.

magnskostnaður vegna hennar þungt á járnbrautafélögum og takmarkar getu þeirra til nauðsynlegra fjárfestinga í járnbrautavirkjum og nýjum vögnum.

- 42) Í tilskipun 91/440/EBE var sérstaklega fjallað um þessar aðstæður. Í sjöunda lið aðfararorða tilskipunarinnar kemur fram að EES-ríkin „skul[i einkum] tryggja að uppbygging járnbrautarfyrirtækja í eigu eða undir eftirliti hins opinbera sé fjárhagslega traust“ og tekið er fram að „fjárhagsleg endurskipulagning“ geti þurft að koma til í þessum tilgangi. Í 9. gr. tilskipunarinnar er að finna eftirfarandi ákvæði: „Aðildarríkin skulu, í samvinnu við járnbrautarfyrirtæki í eigu eða undir eftirliti hins opinbera, koma á heppilegri skipan sem stuðli að því að lækka skuldir slíkra fyrirtækja að því marki að það komi ekki í veg fyrir heilbrigðan rekstur og bæti fjárhagsstöðu þeirra.“ Í 3. mgr. 9. gr. tilskipunarinnar er ákvæði um ríkisaðstoð sem veitt er „til að fella niður skuldir þær sem um getur í þessari grein“ og er kveðið á um að slík aðstoð skuli veitt í samræmi við ákvæði 49. gr., 61. gr. og 62. gr. EES-samningsins ⁽⁵³⁾.
- 43) Í kjölfar gildistöku tilskipunar 91/440/EBE í upphafi tíunda áratugar liðinnar aldar unnu EES-ríkin að því að lækka skuldir járnbrautafélaga umtalsvert. Við skuldbreytinguna voru notaðar mismunandi aðferðir sem hér segir:
- a) Yfirfærsla skuldar að fullu eða að hluta til stofnunarinnar sem hafði uppbyggingu og rekstur járnbrautavirkja með höndum, í því skyni að gera járnbrautafélaginu kleift að skjóta styrkari fjárhagsstöðum undir rekstur sinn. Flutningur af þessu tagi gat átt sér stað eftir að skilið var á milli flutningaþjónustu og grunnvirkjastjórnunar.
 - b) Stofnun sérstakra félaga til þess að sjá um fjármögnun verkefna á sviði járnbrautavirkja (til að mynda uppbyggingar á háhraðabrautum) í því skyni að losa járnbrautafélög undan þeirri byrði sem fjármögnun slíkra nýrra grunnvirkja hefði orðið þeim í framtíðinni.
 - c) Fjárhagsleg endurskipulagning járnbrautafélaga, einkum með skuldaniðurfellingu að fullu eða að hluta.
- 44) Þessar þrjár tegundir aðgerða hafa stuðlað að bættari fjárhagsstöðu járnbrautafélaga til skamms tíma lítið. Skuldsetning þeirra hefur minnkað þegar lítið er til heildarskulda, og vaxtagreiðslur eru nú lægra hlutfall af rekstrarkostnaði en áður. Almenn á við að lækkan skulda hefur lækkað afborganir og vaxtagreiðslur járnbrautafélaga og bætt þannig fjárhagsstöðu þeirra. Jafnframt hefur hún stuðlað að lægri vöxtum á lánum, en það hefur veruleg áhrif á fjármagnskostnað vegna skuldanna.
- 45) Eftirlitsstofnun EFTA bendir þó á að skuldsetning margra járnbrautafélaga er enn svo mikil að ástæða er til að hafa áhyggjur af henni. Mörg þessara fyrirtækja búa við meiri skuldsetningu en viðunandi getur talist hjá fyrirtæki sem rekið er í hagnaðarskyni, geta enn ekki fjármagnað sig sjálf og/eða geta ekki fjármagnað nauðsynlegar fjárfestingar með tekjum af núverandi flutningastarfsemi eða væntanlegri starfsemi í framtíðinni. Þá stendur svo á í aðildarríkjunum, sem gengu í Evrópubandalagið eftir 1. maí 2004, að skuldsetning fyrirtækja í þessari atvinnugrein er mun hærri en í öðrum ríkjum Evrópska efnahagssvæðisins.
- 46) Sú staðreynd endurspeglar í þeirri ákvörðun löggjafa Evrópubandalaganna að halda ákvæðum tilskipunar 91/440/EBE óbreyttum þegar tilskipanir 2001/12/EB og 2004/51/EB voru samþykktar. Þau ákvæði tilheyra því hinu almenna lagaumhverfi sem byggt hefur verið upp smám saman með járnbrautabálkunum.
- 47) Í þessum undirkafla er leitast við að skýra, með vísan til þessarar kröfu afleiddrar löggjafar, hvernig Eftirlitsstofnun EFTA hyggst beita ríkisaðstoðarreglum EES-samningsins gagnvart tilhögun sem hefur það að markmiði að draga úr skuldsetningu járnbrautafélaga.

4.2 *Hvort um ríkisaðstoð er að ræða*

- 48) Eftirlitsstofnun EFTA bendir fyrst af öllu á að sjónarmiðið að ríkisaðstoð sé ósamrýmanleg EES-samningnum, sbr. 1. mgr. 61. gr. samningsins, á því aðeins við að aðstoðin „raski eða sé til þess fallin að raska samkeppni með því að ívilna ákveðnum fyrirtækjum eða framleiðslu ákveðinna vara“ og þá aðeins „að því leyti sem hún hefur áhrif á viðskipti milli samningsaðila“. Samkvæmt viðtekinni dómaframkvæmd Evrópuðómstólsins verður að líta svo á að þegar ríkisaðstoð styrkir stöðu fyrirtækis gagnvart öðrum fyrirtækjum, sem eru keppinautar þess á markaði í Evrópubandalaginu, hafi aðstoðin áhrif á þau fyrirtæki ⁽⁵⁴⁾.
- 49) Hver sú ráðstöfun, sem ríkið stendur að og leiðir til niðurfellingar skulda að fullu eða að hluta hjá einu eða fleiri járnbrautafélögum sérstaklega, og felur jafnframt í sér nýtingu á ríkisfjármunum, fellur því undir ákvæði 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins ef hlutaðeigandi járnbrautafélag starfar á samkeppnismörkuðum og skuldaniðurfellingin styrkir stöðu þess á að minnsta kosti einum slíkum markaði.
- 50) Eftirlitsstofnun EFTA bendir á að með tilskipun 2001/12/EB var komið á samkeppni á sviði farmflutninga á járnbrautum á öllu evrópska járnbrautakerfinu frá 15. mars 2003 að telja. Stofnunin lítur því svo á að á þeim markaði hafi samkeppni komist á í almennum atriðum eigi síðar en 15. mars 2003.

⁽⁵³⁾ Sjá 26. nmgr.

⁽⁵⁴⁾ Dómur Evrópuðómstólsins frá 17. september 1980 í máli 730/79 *Philip Morris Holland* gegn framkvæmdastjórn [1980] ECR 2671, 11. mgr.

4.3 Samræmi við ákvæði EES-samningsins

- 51) Ef niðurfelling skulda hjá járnbrautafélagi telst ríkisaðstoð sem fellur undir ákvæði 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins verður að tilkynna hana til Eftirlitsstofnunar EFTA í samræmi við 62. gr. samningsins.
- 52) Í flestum tilvikum ber að rannsaka aðstoð af þessu tagi á grundvelli leiðbeinandi reglna Eftirlitsstofnunar EFTA frá árinu 2004 um ríkisaðstoð til björgunar og endurskipulagningar í illa stöddum fyrirtækjum („leiðbeinandi reglna um ríkisaðstoð til endurskipulagningar frá árinu 2004“), með fyrirvara um ákvæði 5. undirkafla þessara leiðbeinandi reglna.
- 53) Í sértílvikum þar sem skuldirnar, sem felldar eru niður, snúa eingöngu að samræmingu á sviði flutninga, endurgjaldi vegna áhvílandi almannþjónustukvaða eða nýjum reikningsskilastöðlum fer um mat á því hvort aðstoðin samrýmist gildandi reglum eftir ákvæðum 49. gr. EES-samningsins, reglugerðum sem samþykktar hafa verið til framkvæmdar þeirri grein og reglum til stöðlunar á reikningum ⁽⁵⁵⁾.
- 54) Með vísan til ákvæða 9. gr. tilskipunar 91/440/EBE lítur Eftirlitsstofnun EFTA einnig svo á að við tiltekin skilyrði ætti að vera unnt að heimila þessa aðstoð án þess að fjárhagsleg endurskipulagning komi til þegar um er að ræða niðurfellingu gamalla skulda sem stofnað var til fyrir gildistökudag tilskipunar 2001/12/EB, en í henni er mælt fyrir um skilyrði fyrir því að koma á samkeppni í greininni.
- 55) Það er afstaða Eftirlitsstofnunar EFTA að þessi tegund aðstoðar kunni að samrýmast samkeppnisreglum með vísan til þess að henni er ætlað að auðvelda breytinguna yfir í frjálsan járnbrautamarkað, í samræmi við ákvæði 9. gr. tilskipunar 91/440/EBE ⁽⁵⁶⁾. Þannig lítur stofnunin svo á að aðstoð af þessu tagi geti talist samrýmanleg gildandi reglum með vísan til ákvæða stafl. c) í 3. mgr. 61. gr. EES-samningsins ⁽⁵⁷⁾, að því tilskildu að fullnægt sé eftirtöldum skilyrðum:
- 56) Í fyrsta lagi verður aðstoðin að nýtast til lækkunar á skýrt afmörkuðum og sérgreindum skuldum sem stofnað var til fyrir 15. mars 2001, gildistökudag tilskipunar 2001/12/EB. Aðstoðin má aldrei verða meiri en sem nemur skuldafjárhæðinni. Hugsunin að baki ákvæðum 9. gr. tilskipunar 91/440/EBE, og hliðstæðum ákvæðum í þeim tilskipunum sem á eftir komu, var að bregðast við skuldum sem höfðu safnast upp áður en ákveðið var að koma á samkeppni á EES-markaði.
- 57) Í öðru lagi verða viðkomandi skuldir að tengjast beint starfsemi á sviði járnbrautaflutninga eða starfsemi er lýtur að rekstri, uppbyggingu eða notkun járnbrautavirkja. Skuldir, sem til hefur verið stofnað vegna fjárfestinga sem tengjast ekki beint flutningastarfsemi og/eða járnbrautavirkjum, eru ekki styrkhæfar.
- 58) Í þriðja lagi verður skuldaniðurfellingin að snúa að fyrirtækjum sem búa við allt of mikla skuldsetningu og geta af þeim sökum ekki komið við eðlilegri fjármálastýringu. Aðstoðin verður að vera nauðsynleg til þess að bæta úr þessum aðstæðum með vísan til þess að samkeppni, sem líklegt er að fyrirtækin muni mæta á Evrópska efnahagssvæðinu, myndi gera þeim ókleift að bæta fjárhagsstöðu sína í náinni framtíð. Við mat á þessu ber að horfa til framleiðniaukningar sem raunhæft er að ætla að fyrirtækið geti náð fram.
- 59) Í fjórða lagi má ekki ganga lengra með aðstoðinni en nauðsynlegt er til að ná settu markmiði. Einnig í þessu tilliti verður að taka tillit til væntanlegra breytinga á samkeppnismarkaði. Hvað sem öðru líður má aðstoðin ekki gera stöðu fyrirtækisins betri en stöðu dæmigerðs, vel rekens fyrirtækis sem stundar svipaða starfsemi.
- 60) Í fimmta lagi má ekki haga skuldaniðurfellingu þannig að fyrirtæki öðlist samkeppnisyfirburði sem hindri þróun virkrar samkeppni á Evrópska efnahagssvæðinu, til að mynda þannig að hún fæli utanaðkomandi fyrirtæki eða nýja þátttakendur frá því að hefja starfsemi á markaði tiltekins lands eða landsvæðis. Einkum og sérstaklega er óheimilt að fjármagna aðstoð, sem veitt er til skuldaniðurfellingar, með gjöldum sem lögð eru á önnur járnbrautafélög ⁽⁵⁸⁾.
- 61) Ef þessum skilyrðum er fullnægt teljast aðgerðir til skuldaniðurfellingar stuðla að markmiðinu sem sett er í 9. mgr. tilskipunar 91/440/EBE án þess að samkeppni og viðskiptum milli EES-ríkjana sé raskað um of. Þær geta þá talist samrýmanlegar sameiginlega markaðnum.

5 Aðstoð til endurskipulagningar í járnbrautafélögum – Endurskipulagning farmflutningadeildar

5.1 Markmið

- 62) Ef ekki er kveðið á um annað metur Eftirlitsstofnun EFTA hvort ríkisaðstoð til endurskipulagningar í illa stöddum járnbrautafélögum samrýmist gildandi reglum með vísan til leiðbeinandi reglna um ríkisaðstoð til endurskipulagningar frá árinu 2004. Í þeim reglum eru engin ákvæði um undanþágur vegna járnbrautafélaga.

⁽⁵⁵⁾ Reglugerð (EBE) nr. 1192/69.

⁽⁵⁶⁾ Eftirlitsstofnun EFTA beitir sem hliðstæðu tilteknum skilyrðum sem mælt er fyrir um í orðsendingu framkvæmdastjórn EB um aðferðir til að greina ríkisaðstoð vegna bundins kostnaðar, frá 26. júlí 2001, SEC(2001) 1238.

⁽⁵⁷⁾ Með fyrirvara um beitingu reglugerða (EBE) nr. 1191/69, (EBE) nr. 1192/69 og (EBE) nr. 1107/70.

⁽⁵⁸⁾ Með fyrirvara um beitingu tilskipunar 2001/14/EB.

- 63) Einstakar fyrirtækjadeildir, þ.e. rekstrareiningar sem eru ekki sjálfstæðir lögaðilar, geta almennt ekki átt rétt á aðstoð til endurskipulagningar. Reglurnar frá árinu 2004 um aðstoð til endurskipulagningar gilda aðeins um „illa stöð fyrirtæki“. Þá er eftirfarandi tekið fram í 12. mgr. leiðbeininganna: „Ef félag tilheyrir fyrirtækjasamstæðu, eða rennur inn í slíka samstæðu, á það að jafnaði ekki rétt á aðstoð til [...] endurskipulagningar nema sýna megi fram á að fyrirtækið eigi við innri erfiðleika að glíma en ekki tilviljunarkennda kostnaðarskiptingu innan samstæðunnar, og að erfiðleikarnir séu of miklir til þess að samstæðan ráði fram úr þeim.“ Enn frekari ástæða er til að fordást að aðgreining rekstrareininga, sem á ekki stöð í veruleikanum, leiði til þess að fyrirtæki fái greiðslur úr opinberum sjóðum vegna taprekstrar.
- 64) Eftirlitsstofnun EFTA lítur þó svo á að fyrirtæki, sem stunda farmflutninga á járnbrautum í Evrópu, búi sem stendur við afar sérstök starfsskilyrði og því sé nauðsynlegt, með almannahagsmunum fyrir augum, að aðstoð, sem járnbrautafélagi er veitt til að gera því kleift að bregðast við erfiðum rekstrarskilyrðum á sviði farmflutninga, verði við tilteknar aðstæður lýst samrýmanleg sameiginlega markaðnum.
- 65) Járnbrautafélög búa nú við mjög ólík samkeppnisskilyrði að því er varðar farmflutninga annars vegar og farþegaflutninga hins vegar. Samkeppni hefur verið komið á í farmflutningum innanlands, en markaðir fyrir farþegaflutninga á járnbrautum verða ekki opnaðir fyrr en 1. janúar 2010.
- 66) Þessi staða mála hefur fjárhagsleg áhrif í þeim skilningi að farmflutningar stjórnað í meginatriðum eingöngu af viðskiptasamböndum milli farmsendenda og skipafélaga. Á hinn bóginn getur fjárhagslegt jafnvægi í farþegaflutningum einnig verið háð því að stjórnvöld gripi til þess ráðs að greiða endurgjald fyrir veitta almannajónustu.
- 67) Mörg járnbrautafélög í Evrópu hafa þó ekki greint með lögformlegum hætti á milli farþegaflutningastarfsemi og farmflutningastarfsemi, eða hafa aðeins nýlega komið slíkri skiptingu í verk. Þá er enga skyldu til slíkrar lögformlegrar aðgreiningar að finna í núgildandi ákvæðum EES-réttar.
- 68) Mörg undanfarin ár hefur það ennfremur verið eitt helsta forgangsatriði á sviði flutningastefnu í Evrópu að hleypa nýju lífi í farmflutninga á járnbrautum. Ástæðunum fyrir þessu er lýst í 1. undirkafla þessara leiðbeinandi reglna.
- 69) Vegna þessara óvenjulegu aðstæðna á sviði járnbrautaflutninga er nauðsynlegt að nálgast þá með sérstökum hætti, eins og framkvæmdastjórn EB hefur viðurkennt með ákvörðunum ⁽⁵⁹⁾ sem teknar hafa verið með vísan til leiðbeinandi EB-reglna frá 1999 um ríkisaðstoð til björgunar og endurskipulagningar í illa stöddum fyrirtækjum ⁽⁶⁰⁾.
- 70) Þessum undirkafla er ætlað að sýna, með hliðsjón af ákvarðanavenju Eftirlitsstofnunar EFTA og að teknu tilliti til breytinga sem urðu í leiðbeinandi reglum um ríkisaðstoð til endurskipulagningar frá árinu 2004 frá því sem var í samsvarandi reglum frá árinu 1999, hvernig Eftirlitsstofnun EFTA hyggst taka á málum sem þessum framvegis.
- 71) Nálgunina, sem hér hefur verið lýst, má réttlæta með vísan til ofangreindra áhættuþátta og verður henni aðeins beitt gagnvart farmflutningadeildum járnbrautafélaga og um takmarkað skeið, þ.e. í tengslum við endurskipulagningu sem tilkynnt er fyrir 1. janúar 2010, en þann dag verður samkeppni komið á í farþegaflutningum á járnbrautum.
- 72) Þá telur Eftirlitsstofnun EFTA æskilegt að taka mið af því að í æ fleiri EES-ríkjum hafa járnbrautafélög lagað rekstrarskipulag sitt að þeirri framþróun sem orðið hefur á sviði farm- og farþegaflutninga á járnbrautum sérstaklega, með aðgerðum sem miðast að því að greina farmflutningastarfsemi frá annarri starfsemi með lögformlegum hætti. Í tengslum við endurskipulagningu mun Eftirlitsstofnun EFTA því krefjast þess að áður en nokkur aðstoð er veitt verði viðkomandi farmflutningadeild greind lögformlega frá annarri starfsemi félagsins með því að breyta henni í rekstrarfélag í samræmi við ákvæði venjulegs félagaréttar. Það er álit Eftirlitsstofnunar EFTA að slík aðgreining geti ásamt öðrum viðeigandi ráðstöfunum stuðlað verulega að tveimur markmiðum, þ.e. að koma í veg fyrir að styrkir til endurskipulögðu deildarinnar nýtist öðrum hlutum fyrirtækisins og tryggja að öll fjárhagstengsl milli þessara tveggja tegunda starfsemi séu á sjálfbærum grunni og miðist við viðskiptalegar forsendur.
- 73) Til þess að eyða öllum vafa verður ákvæðum leiðbeinandi reglnanna um ríkisaðstoð til endurskipulagningar frá árinu 2004 beitt áfram í heild þegar kemur að mati á aðstoð sem um er fjallað í þessum undirkafla, nema að því er varðar undanþágurnar sem tilgreindar eru hér á eftir.

⁽⁵⁹⁾ Sjá ákvörðun framkvæmdastjórnar EB frá 2. mars 2005, N 386/2004, Aðstoð til endurskipulagningar í farmflutningadeild SNCF (Stjtið. ESB C 172, 12.7.2005, bls. 3).

⁽⁶⁰⁾ Stjtið. ESB C 288, 9.10.1999, bls. 2. Eftirlitsstofnun EFTA tók upp samsvarandi leiðbeinandi reglur með ákvörðun 329/99/COL frá 16. desember 1999 (Stjtið. ESB L 241, 26.10.2000, bls. 1).

5.2 Hlutgengi

- 74) Hlutgengisviðmiðum verður að hafa þannig að þau taki einnig til aðstæðna þar sem farmflutningadeild járnbrautafélags er heildstæð og varanleg efnahagseining sem verður greind lögformlega frá öðrum hlutum fyrirtækisins í tengslum við endurskipulagninguna, áður en aðstoð er veitt, og glímir við erfiðleika sem eru þess eðlis að hefði hún verið greind frá járnbrautafélaginu væri hún „illa statt fyrirtæki“ í skilningi leiðbeinandi reglna um ríkisaðstoð til endurskipulagningar frá árinu 2004.
- 75) Þetta merkir, nánar tiltekið, að sú deild fyrirtækisins ætti þá við alvarlega eigin örðugleika að glíma sem ekki væri unnt að rekja til handahófskenndrar kostnaðardreifingar innan járnbrautafélagsins.
- 76) Til þess að deildin, sem gangast á undir endurskipulagningu, geti talist heildstæð og varanleg efnahagseining verður hún að ná yfir alla þætti farmflutningastarfsemi járnbrautafélagsins, hvort sem þeir lúta að framleiðslu, viðskiptum, bókhaldi eða fjármögnun. Gerlegt þarf að vera að bókfæra hjá deildinni tap, svo og eiginfé eða lausafé, sem er nógu hátt til að endurspegla á fullnægjandi hátt þær efnahagslegu aðstæður sem hún býr við, þannig að unnt sé að meta á heildstæðan hátt hvort farið sé að viðmiðunum sem sett eru í 9. mgr. leiðbeinandi reglna um ríkisaðstoð til endurskipulagningar frá árinu 2004 ⁽⁶¹⁾.
- 77) Við mat á því hvort deild er illa stödd samkvæmt ofangreindu mun Eftirlitsstofnun EFTA einnig líta til þess hvort aðrar deildir viðkomandi járnbrautafélags geta komið deildinni, sem gangast á undir endurskipulagningu, á réttan kjöl.
- 78) Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að þótt aðstöðurnar, sem hér er lýst, falli ekki beinlínis undir heimildarákvæði leiðbeinandi reglna um ríkisaðstoð til endurskipulagningar frá 2004, en samkvæmt 11. mgr. þeirra reglna geta nýstofnuð fyrirtæki ekki notið aðstoðar á grundvelli þeirra, megi veita aðstoð til endurskipulagningar í þessu samhengi til þess að skapa fyrirtækinu, sem til verður við þessa lögformlegu aðgreiningu, vænlegan rekstrargrundvöll. Þetta gildir aðeins þegar þannig stendur á að fyrirtækið, sem fyrirhugað er að stofna til með lögformlegri aðgreiningu, tekur við allri farmflutningadeildinni, á grundvelli aðgreiningar í bókhaldi samkvæmt ákvæðum 9. gr. tilskipunar 91/440/EBE, að meðtöldum öllum eignum, skuldum, lausafé, skuldbindingum utan efnahagsreiknings og starfslíði.
- 79) Af sömu ástæðum lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að þegar járnbrautafélag hefur nýlega greint farmflutningadeild sína frá annarri starfsemi með lögformlegum hætti, og ofangreindum viðmiðum er fullnægt að því er þá deild varðar, skuli viðkomandi fyrirtæki ekki teljast nýstofnað fyrirtæki í skilningi 11. mgr. leiðbeinandi reglna um ríkisaðstoð til endurskipulagningar frá 2004, og skuli því ekki meinað að njóta aðstoðar á grundvelli reglnanna sem hér birtast.

5.3 Fyrirtækið gert arðbært á ný til frambúðar

- 80) Eftirlitsstofnun EFTA mun ekki aðeins sjá til þess að fullnægt sé viðmiðum um hvernig fyrirtækið geti orðið rekstrarhæft á ný til frambúðar, eins og þeim er lýst í leiðbeinandi reglum um ríkisaðstoð til endurskipulagningar frá 2004 ⁽⁶²⁾, heldur einnig að með endurskipulagningunni sé tryggt að farmflutningastarfsemin breytist úr verndaðri starfsemi, sem nýtur einkaréttar, í samkeppnisstarfsemi á opnum markaði. Endurskipulagningin þarf því að taka til allra þátta farmflutningastarfseminnar, hvort sem þeir lúta að framleiðslu, viðskiptum eða fjármögnun. Endurskipulagningaráætluninni, sem gera ber samkvæmt leiðbeinandi reglum um endurskipulagningu ⁽⁶³⁾ verður að hafa þannig að tryggja megi gæði, áreiðanleika og þjónustu sem fullnægir þörfum viðskiptamanna.

5.4 Komið í veg fyrir óhæfilega mikla samkeppnisröskun

- 81) Í tengslum við greiningu Eftirlitsstofnunar EFTA á því hvort komið hafi verið í veg fyrir óhæfilega mikla samkeppnisröskun, í samræmi við leiðbeinandi reglur um ríkisaðstoð til endurskipulagningar frá 2004, verður einnig tekið mið af:
- a) muninum á rekstraraðstæðum járnbrautaflutninga og annarra flutningahátta,
 - b) því markmiði EES-ríkjanna að breyta hlutfallslegu vægi einstakra flutningahátta,
 - c) samkeppnisskilyrðum á markaði um það leyti sem endurskipulagning á sér stað (sambættingarstigi, vaxtarfærum, starfsemi keppinauta, líklegri þróun).

⁽⁶¹⁾ Í 9. mgr. leiðbeinandi reglna um ríkisaðstoð til endurskipulagningar stendur eftirfarandi: „Nánar tiltekið telst fyrirtæki illa statt að því er þessar leiðbeiningar varðar, að megin stefnu til og óháð stærð fyrirtækisins, við eftirtaldir aðstæður:

a) Þegar um hlutafélag er að ræða og meira en helmingur af skráðu eiginfé þess hefur glatast, þar af meira en fjórðungur undangengna 12 mánuði.“ eða

„b) Þegar um er að ræða félag þar sem a.m.k. sumir eigenda bera ótakmarkaða ábyrgð á skuldum þess og meira en helmingur af bókfærðu eiginfé hefur glatast, þar af meira en fjórðungur undangengna 12 mánuði.“

eða

„c) Ef félagið, hverrar tegundar sem það er, fullnægir skilyrðum fyrir gjaldþrotameðferð samkvæmt landslögum.“

⁽⁶²⁾ Sjá einkum 33.–36. mgr. leiðbeinandi reglna um ríkisaðstoð til endurskipulagningar.

⁽⁶³⁾ Sjá einkum undirkafla 3.2 í leiðbeinandi reglum um endurskipulagningu.

5.5 *Aðstoð haldið í lágmarki*

- 82) Við athugun á þessu viðmiði gilda ákvæði leiðbeinandi reglna um ríkisaðstoð til endurskipulagningar frá árinu 2004. Í þessu tilliti verður eigið framlag fyrirtækisins meðal annars fölgð í farmflutningadeildinni sem greina á með lögformlegum hætti frá járnbrautafélaginu. Eftirlitsstofnun EFTA lítur þó svo á að hin sérstöku skilyrði, sem járnbrautafélög sem stunda farmflutninga í Evrópu búa við, sbr. það sem þegar hefur verið rakið, geti talist sérstakar aðstæður í skilningi 43. mgr. þeirra reglna. Stofnunin getur því fallist á að eigið framlag fyrirtækja sé minna en kveðið er á um í leiðbeinandi reglum um ríkisaðstoð til endurskipulagningar frá árinu 2004, að því tilskildu að eigið framlag farmflutningadeildarinnar sé haft sem stærst án þess að árangri af breytingunni sé stefnt í hættu.

5.6 *Reglan um aðstoð „í eitt skipti fyrir öll“*

- 83) Reglan um að aðstoð skuli veitt „í eitt skipti fyrir öll“ gildir gagnvart fyrirtækinu sem greint er frá með lögformlegum hætti, á þann hátt að lítið er á hina tilkynntu aðstoð til endurskipulagningar sem upphaflega endurskipulagningaraðstoð til fyrirtækisins. Aftur á móti hefur aðstoð til endurskipulagningar, sem heimiluð er samkvæmt skilyrðunum í þessum undirkafla, engin áhrif á beitingu reglunnar um aðstoð í „eitt skipti fyrir öll“ að því er varðar aðra hluta járnbrautafélagsins.
- 84) Til þess að öllum vafa sé eytt skal tekið fram að hafi járnbrautafélagið í heild þegar fengið aðstoð til endurskipulagningar merkir reglan um aðstoð „í eitt skipti fyrir öll“ að óheimilt er að veita aðstoð í samræmi við ákvæði þessa kafla til að endurskipuleggja farmflutningadeild fyrirtækisins.

6 *Aðstoð til samræmingar á sviði flutninga*

6.1 *Markmið*

- 85) Eins og þegar hefur verið nefnt var ákvæði til framkvæmdar 49. gr. EES-samningsins að finna í reglugerðum (EBE) nr. 1191/69 og (EBE) nr. 1107/70, en þær falla úr gildi samkvæmt ákvæðum almannajónustureglugerðarinnar. Almennajónustureglugerðin gildir hins vegar eingöngu um farþegaflutninga á landi. Ákvæði hennar taka ekki til farmflutninga á járnbrautum, heldur fellur aðstoð til samræmingar á því sviði eftir sem áður aðeins undir ákvæði 49. gr. EES-samningsins.
- 86) Við þetta bætist að í 9. gr. almannajónustureglugerðarinnar, sem snýr að aðstoð til samræmingar á sviði flutninga og til rannsóknar- og þróunarstarfs, er tekið fram að hún gildi með fyrirvara um 49. gr. EES-samningsins og því verður unnt að vísa beint til ákvæða 49. gr. um staðfestingu á að aðstoð til samræmingar á sviði farþegaflutninga á járnbrautum samrýmist gildandi reglum.
- 87) Markmið þessa undirkafla er því að gera grein fyrir viðmiðum sem geri Eftirlitsstofnun EFTA kleift að meta, með vísan til 49. gr. EES-samningsins, hvort aðstoð til samræmingar á sviði flutninga samrýmist gildandi reglum, bæði almennt (sjá undirkafla 6.2) og að því er varðar tiltekna sértækar tegundir aðstoðar (sjá undirkafla 6.3). Eftirlitsstofnun EFTA tekur fram að þótt fylgja beri almennum framkvæmdarreglum 49. gr. samningsins við mat á ríkisaðstoð sem veitt er samkvæmt almannajónustureglugerðinni, hafa þessar leiðbeinandi reglur ekki að geyma ítarleg ákvæði um framkvæmd reglugerðarinnar.

6.2 *Almenn atriði*

- 88) Samkvæmt 49. gr. EES-samningsins telst aðstoð samrýmanleg gildandi reglum „ef hún bætir úr þörf fyrir samræmingu á sviði flutninga“. Evrópuðómstóllinn hefur fellt dóm þess efnis að samkvæmt þessari grein sé „aðstoð til starfsemi á sviði flutninga aðeins samrýmanleg sáttmálanum í vel afmörkuðum tilvikum sem stefna ekki í hættu almannahagsmunum EB-riðjanna“⁽⁶⁴⁾.
- 89) Merking hugtaksins „samræming á sviði flutninga“, sem kemur fyrir í 49. gr. EES-samningsins, er víðari en svo að það taki aðeins til þess að auðvelda uppbyggingu tiltekinnar atvinnustarfsemi. Það felur í sér að hið opinbera beiti sér í því skyni að stýra þróun flutningageirans í þágu almannahagsmuna.
- 90) Árangurinn, sem náðst hefur með auknu frjálsræði í landflutningum, hefur dregið verulega úr þörfinni á samræmingu að því er suma þætti varðar. Á skilvirkum, opnum markaði getur samræming strangt til tekið komist á fyrir tilstuðlan markaðsafla. Eftir stendur, eins og þegar hefur verið rætt, að fjárfesting í grunnvirkjum er enn í höndum hins opinbera. Þar við bætist að jafnvel eftir að frjálsri samkeppni hefur verið komið á í greininni geta ýmsir markaðsbrestir verið fyrir hendi. Það eru einkum þessir brestir sem réttlæta afskipti hins opinbera á þessu sviði.
- 91) Í fyrsta lagi einkennist flutningageirinn af ýmsum neikvæðum úthrifum sem bitna ýmist á notendum (umferðarþröng) eða samfélaginu í heild (mengun). Erfitt er að taka fullt mið af þessum úthrifum, einkum vegna annmarka á því að fella ytri kostnað, eða jafnvel einfaldlega beinan kostnað við notkun, inn í verð fyrir aðgang að samgönguvirkjum. Af þessum sökum getur ríkt misræmi milli flutningahátta sem æskilegt er að leiðrétta með stuðningi hins opinbera við þá flutningahætti sem valda minnstum ytri kostnaði.

⁽⁶⁴⁾ Dómur Evrópuðómstólsins frá 12. október 1978, mál 156/77 *Framkvæmdastjórn gegn belgíska ríkinu*, [1978] ECR 1881, 10. mgr.

- 92) Í öðru lagi getur flutningageirinn átt við „samræmingarvanda“ að glíma í efnahagslegum skilningi, til dæmis í tengslum við upptöku sameiginlegra staðla fyrir rekstrarsamhæfi járnbrauta, eða tengingu milli flutninganeta.
- 93) Í þriðja lagi kann að standa svo á að járnbrautafélög hafi ekki fullt gagn af starfsemi sem þau stunda á sviði rannsókna, þróunar og nýsköpunar (jákvæðum úthrifum), en í því er einnig fölginn markaðsbrestur.
- 94) Sú staðreynd að í EES-samningnum er að finna sérstakt ákvæði sem heimilar að aðstoð sé veitt til að mæta þörf á samræmingu á sviði flutninga sýnir hversu mikil hætta er talin á markaðsbrestum af þessu tagi og hve óæskileg áhrif þeir hafa á framþróun Evrópska efnahagssvæðisins.
- 95) Aðstoð, sem bætir úr þörf fyrir samræmingu á sviði flutninga, verður í grundvallaratriðum að teljast samrým-anleg ákvæðum EES-samningsins.
- 96) Hver einstök aðstoðarráðstöfun verður þó að vera nauðsynleg og hæfilega umfangsmikil að teknu tilliti til setts markmiðs til þess að telja megna að hún „bæti úr þörf“ á samræmingu á sviði flutninga. Þá má samkeppn-isröskun, sem ójákvæmilega fylgir aðstoðinni, ekki stefna almennum hagsmunum EES-ríkjanna í hættu. Svo dæmi sé tekið teldist aðstoð ekki fullnægja þessum viðmiðum ef líklegt væri að hún beindi flutningum á stuttum sjóleiðum yfir á járnbrautir.
- 97) Loks ber að nefna að með hliðsjón af hröðum breytingum í þessum flutningageira, og þörfinni á samræmingu sem af þeim leiðir, verður hver sú aðstoð, sem tilkynnt er Eftirlitsstofnun EFTA í því skyni að fá staðfestingu á að aðstoðin sé samrýmmanleg EES-samningnum með vísan til 49. gr. hans, að vera takmörkuð ⁽⁶⁵⁾ við fimm ára tímabil lengst, til þess að stofnuninni gefist færi á að endurmeta hana í ljósi árangursins sem hefur náðst, og heimila framlengingu hennar ef nauðsynlegt þykir ⁽⁶⁶⁾.
- 98) Að því er varðar starfsemi járnbrautafélaga sérstaklega getur aðstoð, sem veitt er til að bæta úr þörf á sam-ræmingu á sviði flutninga, verið af ýmsum toga:
- a) Aðstoð vegna afnota af grunnvirkjum, þ.e. aðstoð sem er veitt járnbrautafélögum sem þurfa að greiða fyrir afnot af grunnvirkjum þegar þannig stendur á að fyrirtæki, sem notast við aðra flutningahætti til að veita flutningaþjónustu, þurfa ekki að greiða fyrir sambærileg afnot.
 - b) Aðstoð til að draga úr ytri kostnaði með því að stuðla að aukinni nýtingu járnbrauta, með vísan til þess að ytri kostnaður verður þannig minni en þegar flutningar fara fram á vegum, svo dæmi sé tekið.
 - c) Aðstoð til að auka rekstrarsamhæfi; undir þennan lið fellur einnig aðstoð til að auka öryggi, vinna gegn tæknilegum hindrunum og draga úr hávaðamengun af járnbrautum, að því marki sem slík aðstoð bætir úr þörf á samræmingu á sviði flutninga.
 - d) Aðstoð til rannsókna- og þróunarstarfs sem bætir getu úr þörf á samræmingu á sviði flutninga.
- 99) Í undirköflunum, sem hér fara á eftir, mun Eftirlitsstofnun EFTA gera grein fyrir skilyrðum sem gera kleift að tryggja, með vísan til ákvarðanavenju stofnunarinnar, að þegar um ræðir ofangreindar tegundir aðstoðar til samræmingarstarfs á sviði flutninga fullnægi viðkomandi aðstoð þeim skilyrðum sem sett eru í 49. gr. EES-samningsins fyrir því að aðstoð geti talist samrýmmanleg samningnum. Með hliðsjón af eðli aðstoðar til rannsókna- og þróunarstarfs er fjallað sérstaklega um viðmið sem lúta að ráðstöfunum á því sviði.

6.3 Viðmið sem gilda um aðstoð sem veitt er vegna afnota af járnbrautavirkjum, til að draga úr ytri kostnaði og til að auka rekstrarsamhæfi

- 100) Mat á því hvort aðstoð, sem veitt er vegna afnota af járnbrautavirkjum, til að draga úr ytri kostnaði og til að auka rekstrarsamhæfi, er samrýmmanleg ákvæðum EES-samningsins með vísan til 49. gr. samningsins fer fram í samræmi við ákvarðanavenju framkvæmdastjórnar EB með tilliti til stafl. b) í 1. mgr. 3. gr. reglugerðar (EBE) nr. 1107/70. Með vísan til þeirrar venju má telja nægilegt að eftirtöldum skilyrðum sé fullnægt til þess að aðstoðin teljist samrýmmanleg samningnum.

6.3.1 Styrkhæfur kostnaður

- 101) Ákvörðun um hvort kostnaður sé styrkhæfur ræðst af atriðunum sem talin eru upp hér á eftir.
- 102) Að því er varðar aðstoð vegna afnota af járnbrautavirkjum er styrkhæfur kostnaður sá viðbótarkostnaður sem járnbrautafélög greiða fyrir afnot af grunnvirkjum umfram kostnað sem fellur til hjá þeim sem nota aðra og meira mengandi flutningahætti.

⁽⁶⁵⁾ Sama.

⁽⁶⁶⁾ Þessi tími lengist í 10 ár þegar um ræðir ráðstafanir sem falla undir ákvæði stafl. e) í 1. mgr. 15. gr. tilskipunar 2003/96/EB frá 27. október 2003 um endurskipulagningu á lagaramma Bandalagsins um skattlagningu orkugjafa og raforku, Stjtið. ESB L 283, 31.10.2003, bls. 51. Breytingar á tilskipuninni urðu síðast með tilskipun 2004/75/EB (Stjtið. ESB L 157, 30.4.2004, bls. 100). Sjá einkum ákvörðun framkvæmdastjórnar EB frá 2. apríl 2008, NN 46/B/2006 – Slóvakía – Undanþágur frá vörugjöldum og afslættir af þeim samkvæmt tilskipun ráðsins 2003/96/EB (flutningagreinar), Stjtið. ESB C 140, 6. júní 2008. Tilskipun ráðsins 2003/96/EB hefur ekki verið felld inn í EES-samninginn þar eð ákvæði hennar varða samræmingu skatta, en hún fellur ekki undir samninginn.

- 103) Að því er varðar aðstoð til að draga úr ytri kostnaði er styrkhæfur kostnaður sá hluti ytri kostnaðar sem unnt er að forðast með því að nota járnbrautir í stað flutningahátta sem keppa við þær.
- 104) Í þessu tilliti er rétt að rifja upp að í 10. gr. tilskipunar 2001/14/EB er tekið fram að stjórnvöldum í EES-rikinum sé heimilt að taka upp kerfi sem bætur sannanlega ógreiddan umhverfis-, slysa- og grunnvirkjakostnað sem hlýst af notkun flutningahátta sem keppa við járnbrautir, að svo miklu leyti sem sá kostnaður er meiri en samsvarandi kostnaður við járnbrautaflutninga. Ef engin ákvæði er enn að finna í EES-rétti um hvernig samræma skuli útreikning á gjöldum fyrir aðgang að grunnvirkjum þegar um ræðir einstaka flutningahætti á landi eða notkun fleiri en eins slíks flutningahátta mun Eftirlitsstofnun EFTA beita þessum leiðbeinandi reglum með hliðsjón af þróun reglna um skiptingu grunnvirkjakostnaðar og ytri kostnaðar ⁽⁶⁷⁾.
- 105) Hvort sem um ræðir aðstoð vegna afnota af járnbrautavirkjum eða aðstoð til að draga úr ytri kostnaði verða stjórnvöld í viðkomandi EFTA-riki að leggja fram skýra, rökstudda og magngreinda samanburðargreiningu á kostnaði af flutningum með járnbrautum og kostnaði við notkun annarra flutningahátta ⁽⁶⁸⁾. Birta skal opinberlega hvaða aðferðir eru notaðar svo og niðurstöður útreikninga ⁽⁶⁹⁾.
- 106) Að því er varðar aðstoð til að auka rekstrarsamhæfi falla undir styrkhæfan kostnað allar fjárfestingar sem stuðla að því markmiði að samræma flutninga og tengjast uppsetningu öryggiskerfa og rekstrarsamhæfi ⁽⁷⁰⁾ eða ráðstöfunum til að draga úr hávaða, bæði frá járnbrautavirkjum og járnbrautavögnum. Undir styrkhæfan kostnað fellur einkum fjárfesting sem tengist evrópsku stjórnunarkerfi fyrir járnbrautarumferð (ERTMS) og öðrum svipuðum ráðstöfunum sem geta komið að gagni við að eyða tæknilegum hindrunum á markaði fyrir járnbrautabjónustu í Evrópu ⁽⁷¹⁾.

6.3.2 *Er aðstoðin nauðsynleg og hæfileg að umfangi?*

- 107) Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að ganga megi að því sem vísu að aðstoðin sé nauðsynleg og hæfileg að umfangi þegar aðstoðarhlutfallið er lægra en sem hér segir:
- a) Þegar um ræðir aðstoð vegna afnota af grunnvirkjum: 30% af heildarkostnaði við járnbrautaflutningana og allt að 100% af styrkhæfum kostnaði ⁽⁷²⁾,

⁽⁶⁷⁾ Í þessu samhengi er þess að geta að í þriðju málsgrein 11. gr. tilskipunar Evrópuþingsins og ráðsins 1999/62/EB frá 17. júní 1999 um álagningu gjalda á þungaflutningabifreiðar fyrir notkun á tilteknum grunnvirkjum, Stjtið. EB L 187, 20.7.1999, bls. 42, sem var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 5/2002 frá 1. febrúar 2002 (Stjtið. EB L 88, 4.4.2002, bls. 9, og EES-viðbætur nr. 18, 4.4.2002, bls. 6), með áorðnum breytingum, síðast samkvæmt tilskipun 2006/103/EB (Stjtið. ESB L 363, 20.12.2006, bls. 344), sem var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 132/2007 frá 26. október 2007 (Stjtið. ESB L 100, 10.4.2008, bls. 1, og EES-viðbætur nr. 19, 10.4.2008, bls. 1), er að finna eftirfarandi ákvæði: „Að lokinni athugun á öllum atriðum málsins, meðal annars kostnaði sem tengist umhverfisþáttum, hávaða, umferðarþröng og heilsuvernd, skal framkvæmdastjórn EB kynna eigi síðar en 10. júní 2008 gagnsæja og auðskiljanlega aðferð með almennt gildi sem nota má til að meta hvers kyns ytri kostnað sem leggja á til grundvallar útreikningi á gjöldum fyrir afnot af grunnvirkjum í framtíðinni. Aðferðinni skal fylgja greining á áhrifum þess að fella inn í gjöldin ytri kostnað af öllum flutningamátum og áætlun um hvernig aðferðinni verði komið í notkun í áföngum í tengslum við alla flutningamáta.“ Í tengslum við undirbúning að útgáfu orðsendingar um hvernig standa skyldi að því að fella ytri kostnað inn í gjöld í samræmi við þetta markmið gaf framkvæmdastjórn EB út hinn 16. janúar 2008 yfirlit um rannsóknir sem farið höfðu fram til þess tíma á ytri kostnaði í flutningagreinum (http://ec.europa.eu/transport/costs/handbook/index_en.htm). Yfirlitið var tekið saman í samvinnu nokkurra stofnana á sviði flutningarannsókna og getur nýst ásamt öðrum þáttum til að ákvarða styrkhæfan kostnað. Þá hefur framkvæmdastjórn EB gefið út hvítbók, COM(1998) 466, með fyrirsögninni „Fair Payment for Infrastructure Use – A phased approach to a common transport infrastructure charging framework in the European Union“ (Fréttabréf Evrópusambandsins – viðbætur 3/98).

⁽⁶⁸⁾ Stjórnvöldum í EFTA-rikinum er bent á að ábendingar um mismunandi aðferðir til að meta viðbótarkostnað er að finna í 2. viðauka við grænbók framkvæmdastjórnar EB, „Towards fair and efficient pricing in transport – Policy options for internalising the external costs of transport in the European Union“ (Fréttabréf Evrópusambandsins – Viðauki 2/96; COM(1995) 691 lokaútg.) og skýrslunni sem framkvæmdastjórnin birti 16. janúar 2008 (sjá 11. gr. tilskipunar 1999/62/EB).

⁽⁶⁹⁾ Sbr. 10. gr. tilskipunar 2001/14/EB.

⁽⁷⁰⁾ Sjá einkum tilskipun ráðsins 96/48/EB frá 23. júlí 1996 um rekstrarsamhæfi samevrópska háhraðajárnbrautakerfisins (Stjtið. EB L 235, 17.9.1996, bls. 6) sem var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 25/97 (Stjtið. EB L 242, 4.9.1997, bls. 74, og EES-viðbætur nr. 37, 4.9.1997, bls. 74) og tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2001/16/EB frá 19. mars 2001 um rekstrarsamhæfi almenna, samevrópska járnbrautakerfisins (Stjtið. EB L 110, 20.4.2001, bls. 1) sem var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 16/2002 (Stjtið. EB L 110, 25.4.2002, bls. 11, og EES-viðbætur nr. 21, 25.4.2002, bls. 8). Breytingar urðu síðast á báðum þessum tilskipunum með tilskipun 2007/32/EB (Stjtið. ESB L 141, 25.6.2007, bls. 63), og voru þær felldar inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 163/2007 (Stjtið. ESB L 124, 8.5.2008, bls. 30, og EES-viðbætur nr. 26, 8.5.2008, bls. 24).

⁽⁷¹⁾ Við útreikning á styrkhæfum kostnaði verður litið til þess hvort gjalddöku fyrir afnot af grunnvirkjum hefur verið breytt með hliðsjón af því að járnbrautavagnar eru orðnir vandaðri (einkum að því er varðar hljóðvíst).

⁽⁷²⁾ Sjá til frekari skýringar ákvörðun framkvæmdastjórnar EB frá 22. desember 2006, N 574/05, framlenging á gildistíma gildandi aðstoðarkerfis N 335/03 – Ítalía (Friuli-Venezia Giulia) – Aðstoð til að koma upp hraðvirkri flutningabjónustu á járnbrautum (Stjtið. ESB C 133, 15.6.2007, bls. 6), ákvörðun framkvæmdastjórnar EB frá 12. október 2006, N 427/2006 – Bretland – Aðstoðarkerfið „Rail Environmental Benefit Procurement Scheme“ (REPS) (Stjtið. ESB C 283, 21.11.2006, bls. 10).

- b) Þegar um ræðir aðstoð til að draga úr ytri kostnaði: 30% ⁽⁷³⁾ af heildarkostnaði við flutninga á járnbrautum, og allt að 50% af styrkhæfum kostnaði ⁽⁷⁴⁾,
- c) Þegar um ræðir aðstoð til að auka rekstrarsamhæfi: 50% af styrkhæfum kostnaði.
- 108) Til þess að unnt sé að heimila aðstoð umfram þessi hlutföll verða stjórnvöld í EFTA-ríkjunum að sýna fram á að viðkomandi ráðstafanir séu nauðsynlegar og hæfilegar að umfangi ⁽⁷⁵⁾.
- 109) Hvort sem aðstoðin er veitt vegna afnota af járnbrautavirkjum eða til að draga úr ytri kostnaði verður hún að takmarkast algerlega við að bæta upp fórnarkostnað af því að nota járnbrautir til flutninga í stað annars og meira mengandi flutningaháttar. Ef valið stendur milli nokkurra mismunandi kosta, sem valda meiri mengun en járnbrautaflutningar, er hámarkið sett miðað við mesta mun á kostnaði milli tveggja einstakra kosta. Með því að virða aðstoðarhlutföllin, sem tilgreind eru í 107. mgr, má ganga að því sem visu að viðmiðinu „engar ofgreiðslur“ sé fullnægt.
- 110) Ef aðstoðarþegi er járnbrautafélag verður hvað sem öðru liður að sanna að aðstoðin hafi í reynd þau áhrif að stuðla að tilfærslu flutninga yfir á járnbrautir. Þetta merkir í meginatriðum að aðstoðin verður að hafa áhrif á verðið sem farþega eða farmsendanda er gert að greiða, því að valið milli járnbrauta og meira mengandi flutningahátta, svo sem vegaflutninga, er í þeirra höndum ⁽⁷⁶⁾.
- 111) Loks á það sérstaklega við um aðstoð vegna afnota af járnbrautavirkjum og aðstoð til að draga úr ytri kostnaði að raunhæfar líkur verða að vera á því að umferðin haldist á járnbrautum, með öðrum orðum að aðstoðin leiði til sjálfbærs tilflutnings á umferð.

6.3.3 Niðurstaða

- 112) Aðstoð, sem veitt er vegna afnota af járnbrautavirkjum, til að draga úr ytri kostnaði eða til að auka rekstrarsamhæfi, verður að teljast samrýmanleg EES-samningnum með vísan til 49. gr. samningsins ef hún er nauðsynleg og hæfileg að umfangi og raskar þannig ekki samkeppni í þeim mæli að fari í bága við almannahagsmuni.

6.4 Hvort aðstoð vegna rannsókna og þróunar samrýmist EES-samningnum

- 113) Að því er varðar landflutninga er kveðið á um það í stafl. c) í 1. mgr. 3. gr. reglugerðar (EBE) nr. 1107/70, sem var gefin út með vísan til 73. gr. EB-sáttmálans, að veita megi aðstoð til rannsókna og þróunarstarfs. Stutt er síðan framkvæmdastjórn EB mótaði framkvæmdavenju um beitingu á þessu ákvæði ⁽⁷⁷⁾.
- 114) Stafl. b) í 2. mgr. 9. gr. almannajónustureglugerðarinnar hefur að geyma sömu ákvæði og stafl. c) í 1. mgr. 3. gr. reglugerðar (EBE) nr. 1107/70. Samkvæmt þeim verður að líta svo á að hafi aðstoð þann tilgang að stuðla að rannsóknum eða þróun á kerfum og tækni til farþegaflutninga á járnbrautum, sem hagstæðari eru fyrir EES-rikin í heild, og sé hún bundin rannsókn- og þróunarstiginu og nái ekki til nýtingar slíkra flutningakerfa og -tækni í ábataskyni, bæti hún úr þörf á samræmingu á sviði flutninga.
- 115) Ákvæði stafl. b) í 2. mgr. 9. gr. almannajónustureglugerðarinnar gilda með fyrirvara um ákvæði 61. gr. EES-samningsins. Þannig er hugsanlegt að aðstoð til rannsókna, þróunarstarfs og nýsköpunar á sviði farþegaflutninga, önnur en sú sem fellur undir ákvæði 9. gr. almannajónustureglugerðarinnar, og aðstoð sem er veitt aðeins vegna farmflutninga, verði talin samrýmanleg samningnum með vísan til stafl. c) í 3. mgr. 61. gr.

⁽⁷³⁾ Í I. viðauka við reglugerð Evrópuþingsins og ráðsins (EB) nr. 1692/2006 frá 24. október 2006 um að koma á annarri Marco Polo-áætlun um veitingu fjárhagsaðstoðar Bandalagsins til að auka vistvænleika farmflutningakerfisins (Marco Polo II-áætlunin) og um niðurfellingu á reglugerð (EB) nr. 1382/2003 (Stjtið. ESB L 328, 24.11.2006, bls. 1), sem var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 70/2007 frá 29. júní 2007 (Stjtið. ESB L 304, 22.11.2007, bls. 54, og EES-viðbætur nr. 56, 22.11.2007, bls. 8), er kveðið á um að fjárhagsaðstoð EES-rikkanna við tilfærslu milli flutningagreina skuli takmarkast við 35% af heildarútgjöldum sem nauðsynleg eru til að ná markmiðum aðgerðarinnar og stofnað er til vegna hennar. Þegar um ræðir ríkisaðstoð til samræmingar á sviði flutninga er í þessum leiðbeinandi reglum miðað við 30% af heildarkostnaði við flutninga á járnbrautum.

⁽⁷⁴⁾ Sjá til frekari skýringar ákvörðun framkvæmdastjórnar EB frá 22. desember 2006, N 552/06 – Danmörk – Framlenging á gildistíma áætlunar um aðstoð til að auka farmflutninga á járnbrautum í umhverfisverndarskyni (Stjtið. ESB C 133, 15.6.2007, bls. 5) og ákvörðun framkvæmdastjórnar EB frá 12. október 2006, N 427/2006, – Bretland – Aðstoðarkerfið „Rail Environmental Benefit Procurement Scheme“ (REPS), *op. cit.*

⁽⁷⁵⁾ Þannig getur staðið á um ráðstafanir til að auka rekstrarsamhæfi á samevrópska flutninganetinu en nýjustu skilgreiningu á því er að finna í ákvörðun Evrópuþingsins og ráðsins nr. 884/2004/EB frá 29. apríl 2004 um breytingu á ákvörðun nr. 1692/96/EB um viðmiðunarreglur bandalagsins við uppbyggingu samevrópska flutningakerfisins (Stjtið. ESB L 167, 30.4.2004, bls. 1) sem var felld inn í EES-samninginn samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 62/2006 frá 2. júní 2006 (Stjtið. ESB L 245, 7.9.2006, bls. 9, og EES-viðbætur nr. 44, 7.9.2006, bls. 8).

⁽⁷⁶⁾ Að því er varðar ráðstafanir sem falla undir ákvæði stafl. e) í 1. mgr. 15. gr. tilskipunar 2003/96/EB má telja sjálfgefið að aðstoðin hafi áhrif á verð flutninga nema sannanir fyrir hinu gagnstæða liggi fyrir. Sjá einkum ákvörðun framkvæmdastjórnar EB frá 2. apríl 2008, NN 46/B/2006 – Slóvakía – Undanþágur frá vörugjöldum og afslættir af þeim samkvæmt tilskipun ráðsins 2003/96/EB (flutningagreinar), Stjtið. ESB, 6. júní 2008.

⁽⁷⁷⁾ Ákvörðun framkvæmdastjórnar EB frá 30. maí 2007, N 780/06 – Holland – Onderzoek en ontwikkeling composiet scheepsconstructie en multi-purpose laadruim; het “CompoCaNord”-project (Stjtið. ESB C 227, 27.9.2007, bls. 5), ákvörðun framkvæmdastjórnar EB frá 19. júlí 2006, N 556/2005 – Holland – Stuðningur við umhverfisvernd og nýsköpun í almenningssamgöngum í Gelderlandhéraði (Stjtið. ESB C 207, 30.8.2006), ákvörðun framkvæmdastjórnar EB frá 20. júlí 2005, N 63/2005 – Tékkland – Áætlun um orkusparnað og notkun nýrra tegunda eldsneytis í samgöngutækjum (Stjtið. ESB C 83, 6.4.2006).

116) Í þessu tilliti hefur Eftirlitsstofnun EFTA í leiðbeinandi reglum sínum um ríkisaðstoð til rannsókna, þróunarstarfs og nýsköpunar ⁽⁷⁸⁾ („leiðbeinandi reglur um RÞogN“) gert grein fyrir því með hvaða skilyrðum hún muni lýsa aðstoð af þessu tagi samrýmanlega EES-samningnum með vísan til stafl. c) í 3. mgr. 61. gr. samningsins. Ákvæði leiðbeinandi reglna um RÞogN gilda „um aðstoð til stuðnings rannsóknum, þróunarstarfi og nýsköpun í öllum atvinnugreinum sem falla undir EES-samninginn. Þau gilda einnig í þeim greinum sem falla undir sérreglur um ríkisaðstoð nema kveðið sé á um annað í þeim reglum“ ⁽⁷⁹⁾. Leiðbeinandi reglur um RÞogN gilda því um aðstoð til rannsókna, þróunarstarfs og nýsköpunar á sviði járnbrautaflutninga sem fellur ekki undir ákvæði stafl. c) í 1. mgr. 3. gr. reglugerðar (EBE) nr. 1107/70 eða 9. gr. almannajónustureglugerðarinnar (eftir að sú reglugerð hefur öðlast gildi).

117) Ekki er óhugsandi að mat á því hvort aðstoð til rannsókna og þróunarstarfs samrýmist gildandi reglum geti farið fram með beinni vísan til 49. gr. EES-samningsins, ef tilgangur hennar er að bæta úr þörf á samræmingu á sviði flutninga. Ef þannig er farið að er rétt að huga að ofangreindum skilyrðum og einkum því atriði að aðstoðin verður að vera nauðsynleg og hæfileg að umfangi að teknu tilliti til setts markmiðs, og að hún má ekki stefna í hættu almannahagsmunum í EES-rikjunum. Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að greining með hliðsjón af þessum viðmiðum eigi að byggjast á þeim almennu sjónarmiðum sem lögð eru til grundvallar í leiðbeinandi reglum um RÞogN.

7 Ríkisábyrgðir á skuldbindingum járnbrautafélaga

118) Í leiðbeinandi reglum Eftirlitsstofnunar EFTA um ríkisábyrgðir ⁽⁸⁰⁾ er fjallað um þau lagalegu skilyrði sem gilda um ríkisábyrgðir, meðal annars á sviði járnbrautaflutninga.

119) Í reglunum kemur fram, sjá undirkafla 1.2, að Eftirlitsstofnun EFTA „l[í]t[i] svo á að til aðstoðar, sem er veitt sem ábyrgð, teljist einnig ívilnandi fjármögnunarkjör sem fyrirtæki eiga kost á ef rekstrarform þeirra útilokar gjaldþrot og aðra slitameðferð eða felur í sér ótvíræða ríkisábyrgð eða kröfu á ríkið við tap“.

120) Það er fastmótuð starfsregla framkvæmdastjórnar EB og Eftirlitsstofnunar EFTA að telja ótakmarkaðar ábyrgðir, sem veittar eru í atvinnugrein sem býr við samkeppni, ósamrýmanlegar ákvæðum EB-sáttmálans og EES-samningsins. Í samræmi við regluna um að aðstoð skuli vera hæfileg að umfangi er þess einkum að gæta að ekki er unnt að réttlæta ábyrgðir með vísan til aðgerða á sviði almannahagsmuna. Þegar ábyrgð er ekki takmörkuð er ógerningur að ganga úr skugga um hvort aðstoðarfjárhæðin er hærri en sem nemur hreinum kostnaði af því að veita almannajónustuna ⁽⁸¹⁾.

121) Þegar ríkisábyrgðir eru veittar fyrirtækjum sem starfa bæði á samkeppnismörkuðum og mörkuðum án samkeppni er það starfsregla framkvæmdastjórnar EB og Eftirlitsstofnunar EFTA að krefjast þess að ótakmörkuð ábyrgð, sem veitt hefur verið fyrirtækinu sem heild, sé afnumin að fullu ⁽⁸²⁾.

122) Ýmis járnbrautafélög njóta um þessar mundir ótakmarkaðrar ábyrgðar. Sú ábyrgð er oftast leifar eldra kerfis einkaréttar sem járnbrautafélögum var veittur áður en EES-samningurinn öðlaðist gildi eða áður en samkeppni komst á á markaði fyrir járnbrautaflutninga.

123) Samkvæmt þeim upplýsingum, sem framkvæmdastjórn EB og Eftirlitsstofnun EFTA hafa undir höndum, telst þessi ábyrgð að miklu leyti aðstoð „sem var fyrir hendi“. Því er beint til stjórnvalda í viðkomandi EFTA-rikjum að gera Eftirlitsstofnun EFTA grein fyrir skilyrðunum sem ráða framkvæmd þessara kerfa aðstoðar „sem var fyrir hendi“, og hvaða ráðstafanir eru fyrirhugaðar til að nema þau úr gildi, í samræmi við málsmeðferðina sem lýst er í undirkafla 8.3.

8 Lokaákvæði

8.1 Reglur um uppsöfnun aðstoðar

124) Ákvæði um hámark aðstoðar, sem sett eru í þessum leiðbeinandi reglum, gilda óháð því hvort aðstoðin er veitt að fullu eða að hluta af ríkisfé eða af fjármunum Evrópubandalagsins. Aðstoð, sem samþykkt hefur verið á grundvelli þessara leiðbeinandi reglna, má ekki sameina öðrum tegundum ríkisaðstoðar, í skilningi 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins, eða öðrum fjárhagsstuðningi sem aflað er fyrir tilstyrk Evrópubandalagsins, ef slík sameining aðstoðar leiðir til herra aðstoðarhlutfalls en mælt er fyrir um í reglunum.

⁽⁷⁸⁾ Eftirlitsstofnun EFTA gaf út leiðbeinandi reglur um ríkisaðstoð til rannsókna, þróunarstarfs og nýsköpunar samkvæmt ákvörðun 14/07/COL frá 7. febrúar 2007 (Stjtið. ESB L 305, 19.11.2009, bls. 1, og EES-viðbætur nr. 60, 19.11.2009, bls. 1, sjá einnig á vefsetri Eftirlitsstofnunar EFTA: <http://www.eftasurv.int/state-aid/legal-framework/state-aid-guidelines/>). Sbr. samsvarandi leiðbeinandi EB-reglur (Stjtið. ESB C 323, 30.12.2006, bls. 1).

⁽⁷⁹⁾ Sjá sömu reglur, undirkafla 2.1.

⁽⁸⁰⁾ Eftirlitsstofnun EFTA hefur tekið upp leiðbeinandi reglur um ríkisábyrgðir samkvæmt ákvörðun 788/08/COL frá 17. desember 2008 (Stjtið. ESB L 105, 21.4.2011, bls.36, og EES-viðbætur nr. 23, 21.4.2011, bls. 6). Sbr. samsvarandi leiðbeinandi EB-reglur (Stjtið. ESB C 155, 20.6.2008, bls. 10).

⁽⁸¹⁾ Ákvörðun framkvæmdastjórnar EB 2005/145/EB frá 16. desember 2003 um ríkisaðstoð sem stjórnvöld í Frakklandi hafa veitt EDF svo og raforku- og gasfyrirtækjum (Stjtið. ESB L 49, 22.2.2005, bls. 9), ákvörðun framkvæmdastjórnar EB frá 24. apríl 2007, E 12/2005 – Pólland – Ótakmörkuð ábyrgð á skuldbindingum Póllandspósts (Poczta Polska) (Stjtið. ESB C 284, 27.11.2007, bls. 2), ákvörðun framkvæmdastjórnar EB frá 27. mars 2002, E 10/2000 – Þýskaland – Ríkisábyrgðir á skuldbindingum opinberra lánastofnana í Þýskalandi (Stjtið. ESB C 150, 22.6.2002, bls. 7), ákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA frá 15. júlí 2005, 177/05/COL, Ríkisábyrgð til handa Liechtensteinische Landesbank (Stjtið. ESB C 310, 8.12.2005, bls. 17, og EES-viðbætur nr. 62, 8.12.2005, bls. 1).

⁽⁸²⁾ Sama.

- 125) Ef aðstoð er veitt í mismunandi tilgangi vegna sömu styrkhæfu útgjalda skal hagfelldasta aðstoðarhámarkið gilda.

8.2 Gildistökudagur

- 126) Eftirlitsstofnun EFTA mun beita ákvæðum þessara leiðbeinandi reglna frá þeim degi sem þær birtast í *Stjórnartíðindum Evrópusambandsins* og EES-viðbæti.

Eftirlitsstofnun EFTA mun beita ákvæðum þessara leiðbeinandi reglna gagnvart allri aðstoð, hvort sem hún er tilkynnt eða ekki, sem hún þarf að taka ákvörðun um eftir að reglurnar hafa verið birtar.

8.3 Viðeigandi ráðstafanir

- 127) Með vísan til ákvæða 1. mgr. 62. gr. EES-samningsins leggur Eftirlitsstofnun EFTA til að stjórnvöld í EFTA-ríkjunum breyti gildandi aðstoðarkerfum sem varða ríkisaðstoð sem þessar leiðbeinandi reglur taka til þannig að þau séu í samræmi við reglurnar eigi síðar en tveimur árum eftir að þær birtast í *Stjórnartíðindum Evrópusambandsins* og EES-viðbæti, þó með fyrirvara um sérákvæði undirkaflans um ríkisábyrgðir. Því er beint til stjórnvalda í EFTA-ríkjunum að samþykkja þessar tillögur um viðeigandi ráðstafanir skriflega eigi síðar en einu ári eftir að þær birtast í *Stjórnartíðindum Evrópusambandsins* og EES-viðbæti.

- 128) Staðfesti EFTA-ríki ekki samþykki sitt skriflega fyrir þann dag mun Eftirlitsstofnun EFTA beita ákvæði 2. mgr. 19. gr. II. hluta í bókun 3 við samning milli EFTA-ríkjanna um stofnun eftirlitsstofnunar og dómstóls, og hefja málsmeðferð samkvæmt því ákvæði ef þörf gerist.

8.4 Gildistími og skýrslugjöf

- 129) Eftirlitsstofnun EFTA áskilur sér rétt til breytinga á þessum leiðbeinandi reglum. Áður en til breytinga kemur, og eigi síðar en fimm árum eftir birtingu reglnanna, verður gefin út skýrsla um hvernig beitingu þeirra hefur verið háttað.

IV. VIÐAUKI

Endurheimta ríkisaðstoðar sem er ólöglegt og ósamrýmanleg EES-samningnum ⁽¹⁾

1 Inngangur

- 1) Eftirlitsstofnun EFTA er reiðubúin að taka mjög eindregna afstöðu gegn ólöglegri aðstoð. Í samræmi við ákvæði bókunar 3 við samning milli EFTA-rikkjanna um stofnun eftirlitsstofnunar og dómstóls (sem nefnist „bókun 3“ í því sem hér fer á eftir) ⁽²⁾ hefur Eftirlitsstofnun EFTA fylgt þeirri eindregnu stefnu að gera stjórnvöldum í EFTA-rikkjunum að endurheimta alla ólöglegu aðstoð sem reynist vera ósamrýmanleg framkvæmd samningsins um Evrópska efnahagssvæðið (sem nefnist „EES-samningurinn“ í því sem hér fer á eftir) nema þegar litið hefur verið svo á að slíkt færi í bága við meginsjónarmið í EES-rétti. Stofnunin hefur tekið sex slíkar ákvarðanir um endurheimtu aðstoðar.
- 2) Öllu skiptir, til þess að ekki sé grafið undan ríkisaðstoðarreglunum, að ákvarðanir um að gera stjórnvöldum í EFTA-rikkjunum að endurheimta ólöglegu ríkisaðstoð nái fram að ganga á skilvirkan hátt og án tafar (slíkar ákvarðanir eru nefndar „endurheimtuákvæðanir“ í því sem hér fer á eftir). Reynsla undanfarinna ára hefur verið Eftirlitsstofnun EFTA vísbending um að nokkuð kunni að vanta á þetta. Stigatafla ríkisaðstoðar í EFTA-rikkjunum, sem var birt haustið 2008 ⁽³⁾, sýnir einnig að stjórnvöld í hlutaðeigandi EFTA-riki hafa aðeins framkvæmt að fullu eina þeirra sex endurheimtuákvæðana sem stofnunin hefur tekið ⁽⁴⁾.
- 3) Árið 2004 lét framkvæmdastjórn Evrópubandalaganna (sem nefnd er „framkvæmdastjórn EB“ í því sem hér fer á eftir) gera samanburðarskýrslu um fullnustu ríkisaðstoðarreglna Evrópusambandsins í ýmsum aðildarríkjum (og nefnist hún „fullnustuskýrslan“ í því sem hér fer á eftir) ⁽⁵⁾. Eitt markmiðanna með þessari skýrslu var að meta árangur af þeirri málsmæðferð og þeim stjórnsýsluvenjum sem beitt er við endurheimtu ríkisaðstoðar í nokkrum aðildarríkjanna. Niðurstaða höfunda var að algengt væri í öllum þessum löndum að endurheimta aðstoðar tæki óhóflega langan tíma.
- 4) Það er einnig reynsla Eftirlitsstofnunar EFTA að í EFTA-rikkjunum séu ýmsar hindranir í vegi þess að endurheimta aðstoð sem er ólöglegt og ósamrýmanleg samningnum. Endurheimtumál falla undir ákvæði landsréttar og taka afar langan tíma, og raunin sýnir að sá frestur til að ljúka endurheimtu, sem stofnunin hefur sett í endurheimtuákvörðunum sínum, hefur aldrei verið virtur. Stofnunin telur því rétt að leggja sérstaka áherslu á að full nauðsyn er á að framfylgja endurheimtuákvörðunum á skilvirkan hátt. Fyrir liggur að framkvæmd slíkra ákvarðana er á sameiginlegri ábyrgð stofnunarinnar og stjórnvalda í EFTA-rikkjunum og að báðir aðilar þurfa að leggja mikið af mörkum til þess að viðunandi árangur náist.
- 5) Markmiðið með þessum kafla er að skýra afstöðu Eftirlitsstofnunar EFTA til framkvæmdar endurheimtuákvæðana. Hér verður ekki fjallað um hugsanlega úrskurði landsdómstóla sem falla kunna á grundvelli þess að ekki hafi verið virt tilkynningar- og stöðvunarákvæði 3. mgr. 1. gr. I. hluta bókunar 3. Stofnunin lítur svo á að nauðsynlegt sé að skýra þær ráðstafanir sem hún hyggst gera til þess að greiða fyrir fullnustu endurheimtuákvæðana og gera grein fyrir aðgerðum sem stjórnvöld í EFTA-rikkjunum geta gripið til í því skyni að tryggja að reglur og sjónarmið EES-réttar séu virt að fullu, og þó einkum dómaframkvæmd dómstóla Evrópubandalaganna og EFTA-dómstólsins. Með þetta í huga verða í kaflanum, sem hér birtist, fyrst rifjaðar upp ástæður þess að krefjast endurheimtu svo og meginsjónarmið sem gilda um framkvæmd endurheimtuákvæðana. Þar á eftir verður fjallað um hvaða afleiðingar þessi grundvallarsjónarmið hafa í reynd fyrir hvern og einn þeirra aðila sem taka þátt í endurheimtuferlinu.

2 Meginsjónarmið endurheimtuframkvæmdar

2.1 Ágrip af sögu endurheimtuframkvæmdar

- 6) Í 3. mgr. 1. gr. I. hluta bókunar 3 er að finna eftirfarandi ákvæði: „Tilkynna skal [E]ftirlitsstofnun EFTA um áætlanir um að veita eða breyta aðstoð þannig að henni gefist nægur tími til athugasemda. [...] Hlutaðeigandi EFTA-riki ber að fresta hinum fyrirhuguðu ráðstöfunum þar til meðferð málsins lýkur með endanlegri ákvörðun.“
- 7) Í þeim tilvikum að stjórnvöld í EFTA-riki tilkynna Eftirlitsstofnun EFTA ekki áform sín um að veita aðstoð eða breyta henni, áður en slík áform komast í framkvæmd, er aðstoðin ólöglegt samkvæmt EES-rétti frá þeim tíma sem hún er veitt.

⁽¹⁾ Kaflinn, sem hér birtist, svarar til tilkynningar framkvæmdastjórnarinnar með fyrirsögninni *Skilvirkari framkvæmd ákvarðana framkvæmdastjórnarinnar um endurheimtu aðildarríkja á ríkisaðstoð sem er ólöglegt og ósamrýmanleg reglum sameiginlega markaðarins*, Stjtið. ESB C 272, 15.11.2007, bls. 4.

⁽²⁾ Bókun 3 við samninginn um eftirlitsstofnun og dómstól var breytt til samræmis við ákvæði reglugerðar ráðsins nr. 659/1999 frá 22. mars 1999 um ítarlegar reglur um beitingu 93. gr. [nú 88. gr.] EB-sáttmálans, Stjtið. EB L 83, 27.3.1999, bls. 1.

⁽³⁾ http://www.eftasurv.int/media/scoreboard/stateaidscoreboarddea_eftastatesautumn2008.pdf.

⁽⁴⁾ Sjá ársskýrslu Eftirlitsstofnunar EFTA 2006, bls. 56.

⁽⁵⁾ „Study on the enforcement of state aid law at national level“, Competition studies 6, skrifstofa opinberrar útgáfustarfsemi Evrópubandalaganna, Lúxemborg, http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/overview/studies.html.

- 8) Í Kohlegesetz-dómnum ⁽⁶⁾ frá árinu 1973 sló Evrópudómstóllinn því föstu í fyrsta skipti að framkvæmdastjórnin hefði vald til að fyrirskipa endurheimtu ríkisaðstoðar sem væri ólögmat og ósamrýmanleg innra markaðnum. Dómstóllinn tók þá afstöðu að lögsaga framkvæmdastjórninnar næði til þess að ákveða að aðildarríki yrði að breyta aðstoð eða fella hana niður ef hún væri ósamrýmanleg sameiginlega markaðnum. Hún ætti því einnig að hafa heimild til að krefjast endurgreiðslu á slíkri aðstoð ⁽⁷⁾.
- 9) Meðal þess sem bættist við bókun 3 við breytingarnar, sem gerðar voru á henni árið 2001, var II. hluti bókunarinnar, en hann hafði meðal annars að geyma grundvallarreglur um endurheimtu aðstoðar ⁽⁸⁾. Önnur ákvæði um framkvæmd endurheimtu er að finna í ákvörðun 195/04/COL frá 14. júlí 2004, með áorðnum breytingum ⁽⁹⁾.
- 10) Í 1. mgr. 14. gr. II. hluta bókunar 3 er staðfest dómaframkvæmd Evrópudómstólsins, sem hefur verið óbreytt í mörgum málum ⁽¹⁰⁾ og kveðið á um skyldu Eftirlitsstofnunar EFTA til að fyrirskipa endurheimtu aðstoðar sem er ólögmat og ósamrýmanleg samningnum nema þannig standi á að slíkt fari í bága við meginsjónarmið gildandi laga. Í greininni er einnig kveðið á um að stjórnvöld í hlutaðeigandi EFTA-ríki skuli gera allar nauðsynlegar ráðstafanir til að endurheimta ólögmatu aðstoð sem reynist ósamrýmanleg samningnum. Í 2. mgr. 14. gr. er mælt fyrir um að aðstoð, sem er endurheimt, skuli greidd með vöxtum sem reiknaðir eru frá þeim degi að þiggjandinn fékk hina ólögmatu aðstoð til umráða og fram til þess dags er hún er endurgreidd. Útlístan á því hvernig þessir vextir skuli reiknaðir er að finna í ákvörðun 195/04/COL. Loks segir í 3. mgr. 14. gr.: „[...] skal endurgreiðsla fara fram án tafar og í samræmi við fyrirmáli laga hlutaðeigandi EFTA-ríkis, að því tilskildu að þau heimili tafarlausa og skilvirka framkvæmd ákvörðunar Eftirlitsstofnunar EFTA. [...]“.
- 11) Í nokkrum nýlegum dómum hefur Evrópudómstóllinn brugðið enn betur ljósi á gildissvið 3. mgr. 14. gr. reglugerðar ráðsins nr. 659/1999 og hvernig hún skuli túlkuð (en sú málsgrein samsvarar 3. mgr. 14. gr. II. hluta bókunar 3) og þar með lagt áherslu á þörfina á tafarlausri og skilvirkri fullnustu endurheimtuákvæðana ⁽¹¹⁾. Þá beitir Eftirlitsstofnun EFTA nú einnig á kerfisbundinn hátt dómaframkvæmd Deggendorf-málsins ⁽¹²⁾. Samkvæmt þeirri dómaframkvæmd er stofnuninni heimilt, ef vissum skilyrðum er fullnægt, að gera stjórnvöldum í EFTA-ríkjunum að fresta greiðslum til fyrirtækis á nýrri aðstoð, sem samrýmist gildandi reglum, allt þar til það fyrirtæki hefur endurgreitt eldri aðstoð sem var ólögmat og ósamrýmanleg samningnum og stofnunin hefur ákveðið að skuli endurgreidd.

2.2 Tilgangur endurheimtuframkvæmdar og meginsjónarmið þar að baki

2.2.1 Tilgangur endurheimtu

- 12) Evrópudómstóllinn hefur oft en einu sinni komist að þeirri niðurstöðu að tilgangur endurheimtu sé að koma aftur á markaðsskilyrðum sem voru fyrir hendi áður en aðstoðin var veitt. Þetta er nauðsynlegt til að tryggja áframhaldandi jafnræði með markaðsaðilum á innra markaðnum. Í þessu tilliti hefur Evrópudómstóllinn lagt áherslu á að endurheimta aðstoðar, sem er ólögmat og ósamrýmanleg innra markaðnum, sé ekki refsing ⁽¹³⁾ heldur rökkrétt afleiðing þeirrar niðurstöðu að hún sé ólögmat ⁽¹⁴⁾. Því er ekki unnt að líta svo á að hún sé óhóflega íþyngjandi að teknu tilliti til markmiða EB-sáttmálans að því er varðar ríkisaðstoð ⁽¹⁵⁾.
- 13) Samkvæmt dómi Evrópudómstólsins „teljast skilyrði, sem áður voru fyrir hendi, hafa komist á aftur um leið og viðtakandi endurgreiðir aðstoð sem er ólögmat og ósamrýmanleg innra markaðnum, og lætur þannig af hendi hagræði sem hann naut umfram keppinauta sína á markaði með þeim afleiðingum að aðstæðurnar, sem voru fyrir hendi áður en aðstoðin var veitt, komast aftur á“ ⁽¹⁶⁾. Til þess að viðtakandi njóti ekki fjárhagslegs hagræðis af ólögmatu aðstoð ber að endurheimta með vöxtum þær fjárhæðir sem greiddar hafa verið út með ólögmatum hætti. Vextirnir verða að jafngilda því fjárhagslega hagræði sem viðtakandi hefur haft af því að hafa viðkomandi fjármuni til ráðstöfunar, endurgjaldslaust, í tiltekinn tíma ⁽¹⁷⁾.

⁽⁶⁾ Mál C-70/72, *Framkvæmdastjórn gegn þýska ríkinu*, [1973] ECR 813, 13. mgr.

⁽⁷⁾ Í 6. gr. EES-samningsins er kveðið á um að með fyrirvara um þróun dómsúrlausna í framtíðinni beri við framkvæmd og beitingu ákvæða EES-samningsins að túlka þau ákvæði, sem séu efnislega samhljóða samsvarandi reglum stofnsáttmála Evrópubandalagsins og stofnsáttmála Kola- og stálbandalagsins og gerðum sem samþykktar hafa verið vegna beitingar þessara tveggja sáttmála, í samræmi við þá dóma Dómstóls Evrópubandalaganna sem máli skipta og kveðnir hafa verið upp fyrir undirritunardag EES-samningsins. Af ákvæðum 2. mgr. 3. gr. samningsins um eftirlitsstofnun og dómstól leiðir að Eftirlitsstofnun EFTA og EFTA-dómstólnum ber að taka tilhlýðilegt tillit til þeirra meginsjónarmiða sem koma fram í viðkomandi úrskurðum EB-dómstólsins sem kveðnir eru upp eftir undirritunardag EES-samningsins.

⁽⁸⁾ Sbr. 2. nmgr. hér á undan.

⁽⁹⁾ Ákvörðun 195/04/COL frá 14. júlí 2004 um framkvæmdarákvæði sem um getur í 27. gr. II. hluta bókunar 3 við samning milli EFTA-ríkjanna um stofnun eftirlitsstofnunar og dómstóls, Stjtið. ESB L 139, 25.5.2006, bls. 37, með áorðnum breytingum. Ákvörðun 195/04/COL svarar til reglugerðar framkvæmdastjórnarinnar (EB) nr. 794/2004 frá 21. apríl 2004 um framkvæmd reglugerðar ráðsins (EB) nr. 659/1999 um ítarlegar reglur um beitingu 93. gr. EB-sáttmálans (Stjtið. ESB L 140, 30.4.2004, bls. 1–134), með áorðnum breytingum.

⁽¹⁰⁾ Mál C-301/87 *Franska ríkið gegn framkvæmdastjórn*, [1990] ECR I-307.

⁽¹¹⁾ Mál C-415/03 *Framkvæmdastjórn gegn gríska ríkinu* („Olympic Airways“), [2005] ECR I-3875 og mál C-232/05 *Framkvæmdastjórn gegn franska ríkinu* („Scott“), [2006] ECR I-10071.

⁽¹²⁾ Mál C-188/92 *TWD Textilwerke Deggendorf GmbH gegn þýska ríkinu* („Deggendorf“), ECR [1994] I-833.

⁽¹³⁾ Mál C-75/97 *Belgíska ríkið gegn framkvæmdastjórn* [1999] ECR I-3671, 65. mgr.

⁽¹⁴⁾ Mál C-183/91 *Framkvæmdastjórn gegn gríska ríkinu* [1993] ECR I-3131, 16. mgr.

⁽¹⁵⁾ Sameinuð mál C-278/92, C-279/92 og C-280/92 *Spænska ríkið gegn framkvæmdastjórn*, [1994] ECR I-4103, 75. mgr.

⁽¹⁶⁾ Mál C-348/93 *Framkvæmdastjórn gegn ítalska ríkinu*, [1995] ECR I-673, 27. mgr.

⁽¹⁷⁾ Mál T-459/93 *Siemens gegn framkvæmdastjórn*, [1995] ECR II-1675, 97.–101. mgr.

- 14) Þá hefur Evrópudómstóllinn haldið fast við þá túlkun að til þess að fullnustu endurheimtuákvörðunar teljist að fullu lokið verði ráðstafanir aðildarríkis að leiða til áþreifanlegs árangurs að því er varðar endurheimtu⁽¹⁸⁾ og að endurheimtan verði að eiga sér stað án tafar⁽¹⁹⁾. Það er raunar einkar mikilvægt að endurgreiðsla aðstoðar eigi sér stað án tafar til þess að endurheimta nái tilgangi sínum.
- 2.2.2 *Skylda til að endurheimta aðstoð sem er ólögmat og ósamrýmanleg samningnum, og undantekningar frá þeirri skyldu*
- 15) Í 1. mgr. 14. gr. II. hluta bókunar 3 er að finna eftirfarandi ákvæði: „Ef neikvæðar ákvarðanir eru teknar þegar um ólöglega aðstoð er að ræða skal Eftirlitsstofnun EFTA ákveða að hlutaðeigandi EFTA-ríki skuli gera allar nauðsynlegar ráðstafanir til þess að þiggjandi aðstoðar endurgreiði hana.“
- 16) Ákvæði bókunar 3 takmarka á tvennan hátt vald Eftirlitsstofnunar EFTA til að fyrirskipa endurheimtu aðstoðar sem er ólögmat og ósamrýmanleg samningnum. Í 1. mgr. 14. gr. II. hluta bókunar 3 er kveðið á um að Eftirlitsstofnun EFTA skuli ekki krefjast endurgreiðslu aðstoðar ef slíkt fer í bága við megin sjónarmið í lögum. Þau megin sjónarmið laga, sem oftast er vísað til í þessu tilliti, eru að koma þurfi til móts við réttmætar væntingar⁽²⁰⁾ og gæta réttaröryggis⁽²¹⁾. Mikilvægt er að hafa í huga að Evrópudómstóllinn hefur túlkað þessi sjónarmið afar þröngt þegar kemur að endurheimtu ríkisaðstoðar. Í 15. gr. II. hluta bókunar 3 er mælt fyrir um að tíu ára fyrningarfrestur skuli gilda um heimildir Eftirlitsstofnunar EFTA til þess að láta endurgreiða aðstoð. Fyrningarfresturinn hefst daginn sem viðtakandi fær hina ólögmatu aðstoð í hendur, hvort sem hún er veitt sem stök aðstoð eða aðstoð samkvæmt aðstoðarkerfi. Sérhver aðgerð vegna ólögmatrar aðstoðar af hálfu Eftirlitsstofnunar EFTA eða framkvæmdastjórnarinnar⁽²²⁾ eða af hálfu EFTA-ríkis, sem aðhefst að beiðni Eftirlitsstofnunar EFTA, rýfur fyrningarfrestinn.
- 17) Stjórnvöldum í EFTA-ríkinu, sem endurheimtuákvörðun er beint til, ber skylda til að fullnusta þá ákvörðun⁽²³⁾. Evrópudómstóllinn hefur aðeins fallist á að gera eina undantekningu frá þeirri skyldu stjórnvalda í aðildarríki að framkvæma endurheimtuákvörðun sem beint hefur verið til þeirra, þ.e. þegar óvenjulegar aðstæður eru fyrir hendi sem valda því að aðildarríkinu væri með öllu ómögulegt að fullnusta ákvörðunina á viðunandi hátt⁽²⁴⁾.
- 18) Evrópudómstóllinn tekur fram að ekki megi einfaldlega álykta að fullnusta sé með öllu ómöguleg. Stjórnvöld í hlutaðeigandi aðildarríki verða að sýna fram á að þau hafi eftir bestu getu reynt að endurheimta hina ólögmatu aðstoð og vinna með framkvæmdastjórninni í samræmi við 10. gr. EB-sáttmálans með það fyrir augum að ráða bug á erfiðleikum sem koma upp í þessu sambandi⁽²⁵⁾.
- 19) Athugun á dómaframkvæmd leiðir í ljós að Evrópudómstóllinn hefur notast við afar þrönga túlkun á hugtakinu „með öllu ómögulegt“. Dómstóllinn hefur í allnokkrum tilvikum staðfest að aðildarríki geti ekki vísað til ákvæða í landslögum, svo sem fyrningarreglna sem gilda á landssvettvangi⁽²⁶⁾ eða til þess að engar reglur sem heimili endurheimtu sé að finna í landslögum⁽²⁷⁾ til réttlætningar á því að þau hafi ekki fylgt eftir endurheimtuákvörðun⁽²⁸⁾. Á sama hátt komst Evrópudómstóllinn að þeirri niðurstöðu að fjárhagsleg staða viðtakandans hefði ekki áhrif á skylduna til að endurheimta aðstoð. Til áréttingar tók dómstóllinn fram að þótt fyrirtæki glími við fjárhagsörðugleika sé það ekki sönnun þess að ógerningur sé að endurheimta aðstöðina⁽²⁹⁾. Dómstóllinn benti á að við þær aðstæður gæti aðildarríki aðeins sýnt fram á að ómögulegt með öllu væri að endurheimta aðstöðina með því að vísa til þess að engum endurheimtanlegum eignum væri til að dreifa⁽³⁰⁾. Í nokkrum málum hafa stjórnvöld í hlutaðeigandi aðildarríkjum borið því fyrir sig að þau hafi ekki getað fullnustað endurheimtuákvörðunina af stjórnsýslu- eða tæknilegum ástæðum (t.d. vegna þess að viðtakendur aðstoðar séu mjög margir). Dómstóllinn hefur jafnan vísað á bug þeirri túlkun að slíkir erfiðleikar geri það með öllu ómögulegt að endurheimta aðstoð⁽³¹⁾. Loks getur óttinn við erfiðleika innanlands, jafnvel þótt öfyrfiganlegir séu, ekki réttlætt að aðildarríki láti undir höfuð leggjast að fullnægja skuldbindingum sínum samkvæmt EB-rétti⁽³²⁾.

⁽¹⁸⁾ Mál C-415/03 *Framkvæmdastjórn gegn gríska ríkinu*, sjá tilvísun í 11. nmgr. hér á undan.

⁽¹⁹⁾ Mál C-232/05 *Framkvæmdastjórn gegn franska ríkinu*, sjá tilvísun í 11. nmgr. hér á undan.

⁽²⁰⁾ Að því er varðar það sjónarmið að koma til móts við réttmætar væntingar sjá mál C-24/95 *Alcan*, [1997] ECR I-1591, 25. mgr., og mál C-5/89 *BUG-Alutechnik*, [1990] ECR I-3437, 13. og 14. mgr., svo og sameinuð mál E-5/04, E-6/04 og E-7/04, *Fesil og Finnjörð o.fl. gegn Eftirlitsstofnun EFTA*, [2005] Skýrsla EFTA-dómstólsins, bls. 121, 171. mgr. Um dæmi þess að Evrópudómstóllinn hafi fallist á réttmætar væntingar hjá viðtakanda aðstoðar sjá mál C-223/85 *RSV*, [1987] ECR, bls. 4617.

⁽²¹⁾ Að því er varðar það sjónarmið að gæta réttaröryggis sjá mál T-115/94 *Opel Austria GmbH gegn ráðinu*, [1997] ECR II-39 og mál C-372/97 *Ítalska ríkið gegn framkvæmdastjórn*, [2004] ECR I-3679, 116.–118. mgr., og sameinuð mál C-74/00 P og C-75/00 P *Falck og Acciaierie di Bolzano gegn framkvæmdastjórn*, [2002] ECR I-7869, 140. mgr., svo og sameinuð mál E-5/04, E-6/04 og E-7/04, *Fesil og Finnjörð o.fl. gegn Eftirlitsstofnun EFTA*, sjá tilvísun í 20. nmgr. hér á undan, 172. mgr. Sjá einnig mál T-308/00 *Salzgitter gegn framkvæmdastjórn*, [2004] ECR II-1933, 166. mgr.

⁽²²⁾ Um túlkun á orðunum „sérhver aðgerð af hálfu framkvæmdastjórnarinnar“, sjá mál T-369/00 *Département du Loiret gegn framkvæmdastjórn*, [2003] ECR II-1789.

⁽²³⁾ Mál 94/87 *Framkvæmdastjórn gegn þýska ríkinu*, [1989] ECR 175.

⁽²⁴⁾ Mál C-404/00 *Framkvæmdastjórn gegn spænska ríkinu*, [2003] ECR I-6695.

⁽²⁵⁾ Mál C-280/95 *Framkvæmdastjórn gegn ítalska ríkinu*, [1998] ECR I-259.

⁽²⁶⁾ Mál C-24/95 *Alcan*, sjá tilvísun í 20. nmgr. hér á undan, 34.–37. mgr.

⁽²⁷⁾ Mál C-303/88 *Ítalska ríkið gegn framkvæmdastjórn*, [1991] ECR I-1433.

⁽²⁸⁾ Mál C-52/84 *Framkvæmdastjórn gegn belgíska ríkinu*, [1986] ECR bls. 89, 9. mgr.

⁽²⁹⁾ Mál C-52/84 *Framkvæmdastjórn gegn belgíska ríkinu*, sjá tilvísun í 28. nmgr. hér á undan, 14. mgr.

⁽³⁰⁾ Mál C-499/99 *Framkvæmdastjórn gegn spænska ríkinu*, [2002] ECR I-6031.

⁽³¹⁾ Mál C-280/95 *Framkvæmdastjórn gegn ítalska ríkinu*, sjá tilvísun í 25. nmgr. hér á undan.

⁽³²⁾ Mál C-6/97 *Ítalska ríkið gegn framkvæmdastjórn*, [1999] ECR I-2981, 34. mgr.

2.2.3 Málsmæðferð samkvæmt landslögum og þörfin á skjótri og skilvirkri fullnustuframkvæmd

- 20) Í 3. mgr. 14. gr. II. hluta bókunar 3 er að finna eftirfarandi ákvæði: „[S]kal endurgreiðsla fara fram án tafar og í samræmi við fyrirmæli laga hlutaðeigandi EFTA-ríkis, að því tilskildu að þau heimili tafarlausa og skilvirka framkvæmd ákvörðunar Eftirlitsstofnunar EFTA.“
- 21) Þó að EFTA-ríkin ráði því sjálf hvaða leiðir þau fara við framkvæmd endurheimtuákvörðana, innan þeirra marka sem landslög setja, verða viðkomandi ráðstafanir að nægja til að fylgja endurheimtuákvörðuninni eftir að fullu. Því er nauðsynlegt að ráðstafanir EFTA-ríkanna á landsvettvangi leiði til tafarlausrar og skilvirkrar fullnustu ákvörðunar Eftirlitsstofnunar EFTA.
- 22) Í dómi sínum í málinu *Olympic Airways* ⁽³³⁾ lagði Evrópudómstóllinn áherslu á að framkvæmdarráðstafanir aðildarríkisins yrðu að vera skilvirkar og leiða til áþreifanlegs árangurs að því er varðar endurheimtu. Aðgerðir stjórnvalda í ríkinu yrðu að leiða til þess að þeir fjármunir, sem viðtakandi aðstoðarinnar skuldar, séu endurheimtir í raun. Í dómi sínum í *Scott-málinu* ⁽³⁴⁾ itrekaði Evrópudómstóllinn þessa afstöðu og lagði áherslu á að ekki skyldi beitt málsmæðferð samkvæmt landslögum nema hún fullnægði skilyrðunum sem mælt er fyrir um í 3. mgr. 14. gr. málsmæðferðarreglugerðarinnar (en sú málsgrein samsvarar 3. mgr. 14. gr. II. hluta bókunar 3). Nánar tiltekið hafnaði dómstóllinn þeim rökum stjórnvalda í hlutaðeigandi aðildarríki að þau hefðu leitað allra leiða samkvæmt landslögum og hélt fast við þá skoðun að þær leiðir þyrftu einnig að leiða til áþreifanlegs árangurs að því er varðaði endurheimtu, og að þetta þyrfti að gerast innan þess frests sem framkvæmdastjórnin hefði gefið.
- 23) Í 3. mgr. 14. gr. II. hluta bókunar 3 er mælt fyrir um „tafarlausa og skilvirka framkvæmd“ endurheimtuákvörðana. Í *Scott-málinu* lagði Evrópudómstóllinn sérstaka áherslu á að mikilvægt væri að endurheimtuferlið drægist ekki á langinn. Dómstóllinn tók fram að þótt notast væri við málsmæðferð samkvæmt landslögum mætti það ekki verða til þess að hindra tafarlausa og skilvirka fullnustu á ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar og teifa þannig fyrir því að virk samkeppni kæmist aftur á. Nú stendur málsmæðferð samkvæmt landslögum í vegi fyrir því að fyrra ástandi sé komið á aftur tafarlaust og viðheldur þannig óeðlilegu samkeppnishagræði sem skapast hefur vegna aðstoðar sem er ólögæt og ósamrýmanleg samningnum, og telst málsmæðferðin þá ekki fullnægja skilyrðunum sem mælt er fyrir um í 3. mgr. 14. gr. II. hluta bókunar 3.
- 24) Í þessu tilliti er mikilvægt að hafa í huga að mál, sem höfðað er til ógildingar endurheimtuákvörðunar á grundvelli 36. gr. samnings milli EFTA-ríkjanna um stofnun eftirlitsstofnunar og dómstóls (er nefnist „samningurinn um eftirlitsstofnun og dómstól“ í því sem hér fer á eftir) frestar ekki fullnustu viðkomandi ákvörðunar. Í tengslum við slíka málshöfðun getur viðtakandi aðstoðarinnar þó sótt um að fullnustu endurheimtuákvörðunarinnar verði frestað með vísan til 40. gr. samningsins um eftirlitsstofnun og dómstól. Í umsókninni verða að koma fram ástæður þess að frestun fullnustu er talin áriðandi og þar verður að lýsa málástandum og lagarökum sem nægja við fyrstu sýn til að draga þá ályktun að þörf sé á bráðabirgðaráðstöfunum eins og þeim sem sótt er um ⁽³⁵⁾. EFTA-dómstóllinn getur þá fyrirskipað að hinn umdeildu ákvörðun verði ekki beitt fyrst um sinn, telji hann það nauðsynlegt vegna aðstæðna.

2.2.4 Reglan um dyggt samstarf

- 25) Samkvæmt ákvæðum 3. gr. EES-samningsins er EFTA-ríkjunum skylt að greiða fyrir vinnu við verkefni sem tengjast Evrópska efnahagssvæðinu og í greininni er mælt fyrir um gagnkvæma skyldu EES-stofnana og EFTA-ríkjanna til að starfa saman með það fyrir að augum að vinna að markmiðum EES-samningsins.
- 26) Eftirlitsstofnun EFTA og stjórnvöldum í EFTA-ríkjunum ber því að starfa saman að framkvæmd endurheimtuákvörðana með það að markmiði að koma aftur á eðlilegum samkeppnisskilyrðum á innra markaðnum.
- 27) Ef ófyrirséðir eða ófyrirsjáanlegir erfiðleikar teifa fyrir því að stjórnvöld í EFTA-ríki ljúki fullnustu endurheimtuákvörðunar innan tilskilins frests, eða ákvörðunin reynist hafa afleiðingar sem Eftirlitsstofnun EFTA hafði yfirséð, skulu þau senda stofnuninni erindi með upplýsingum um þau vandamál ásamt tillögum um viðeigandi breytingar ⁽³⁶⁾. Í slíkum tilvikum verða Eftirlitsstofnun EFTA og hlutaðeigandi EFTA-ríki að starfa saman eftir bestu getu til að vinna bug á erfiðleikunum að teknu fullu tilliti til ákvæða EES-samningsins ⁽³⁷⁾. Reglan um dyggt samstarf felur einnig í sér að EFTA-ríkin verða að láta Eftirlitsstofnun EFTA í té allar upplýsingar sem geta gert henni kleift að staðfesta að með þeirri leið, sem valin er, sé ákvörðunin framkvæmd með viðeigandi breytingum ⁽³⁸⁾.
- 28) Þó að Eftirlitsstofnun EFTA séu afhentar upplýsingar um tæknilega og lagalega annmarka á að framfylgja endurheimtuákvörðun leysir það stjórnvöld í EFTA-ríkjunum ekki undan þeirri skyldu að gera allar nauðsyn-

⁽³³⁾ Mál C-415/03 *Framkvæmdastjórn gegn gríska ríkinu*, sjá tilvísun í 11. nmgr. hér á undan.

⁽³⁴⁾ Mál C-232/05 *Framkvæmdastjórn gegn franska ríkinu*, sjá tilvísun í 11. nmgr. hér á undan.

⁽³⁵⁾ Starfsreglur EFTA-dómstólsins, ákvæði 2. mgr. 80. gr.

⁽³⁶⁾ Mál C-404/00 *Framkvæmdastjórn gegn spænska ríkinu*, sjá tilvísun í 24. nmgr. hér á undan.

⁽³⁷⁾ Mál C-94/87 *Framkvæmdastjórn gegn þýska ríkinu*, sjá tilvísun í 23. nmgr. hér á undan, 9. mgr., og mál C-348/93 *Framkvæmdastjórn gegn ítalska ríkinu*, sjá tilvísun í 16. nmgr. hér á undan, 17. mgr.

⁽³⁸⁾ Um dæmi um tillögur um framkvæmd sjá til dæmis mál C-209/00 *Framkvæmdastjórn gegn þýska ríkinu*, [2002] ECR I-11695.

legar ráðstafanir til að endurheimta aðstoðina frá hlutaðeigandi fyrirtæki og senda stofnuninni tillögur um heppilegt fyrirkomulag á framkvæmd ákvörðunarinnar ⁽³⁹⁾.

3 Útfærsla endurheimtuframkvæmdar

- 29) Bæði Eftirlitsstofnun EFTA og stjórnvöld í EFTA-rikinum hafa mikilvægu hlutverki að gegna við framkvæmd endurheimtuákvæðana og geta stuðlað að skilvirkri útfærslu endurheimtuframkvæmdar.

3.1 Hlutverk Eftirlitsstofnunar EFTA

- 30) Endurheimtuákvörðun, sem Eftirlitsstofnun EFTA gefur út, felur það í sér að stjórnvöldum í hlutaðeigandi EFTA-riki er gert skylt að endurheimta veitta aðstoð. Þannig ber stjórnvöldunum skylda til að endurheimta tiltekna aðstoðarfjárhæð frá einum viðtakanda eða fleiri áður en tiltekinn frestur er liðinn. Reynslan sýnir að fullnusta endurheimtuákvörðunar gengur hraðar eftir því sem ákvæði hennar eru nákvæmari og ítarlegri. Eftirlitsstofnun EFTA hyggst því áfram leitast við að tryggja að í endurheimtuákvörðunum komi fram skýrar upplýsingar um aðstoðarfjárhæðirnar sem endurheimta ber, fyrirtækin sem endurheimta ber aðstoð frá og frestinn sem gefinn er til að ljúka endurheimtuferlinum.

Tilgreining fyrirtækja sem ber að endurgreiða aðstoð

- 31) Hverja þá aðstoð, sem er ólögmat og ósamrýmanleg samningnum, verður að endurheimta frá þeim fyrirtækjum sem nutu hennar í raun ⁽⁴⁰⁾. Eftirlitsstofnun EFTA mun halda þeim hætti að tilgreina í endurheimtuákvörðunum sínum, þar sem því verður við komið, þau fyrirtæki sem skylda ber til að endurgreiða aðstoð. Komi í ljós við framkvæmd ákvörðunar að aðstoðin hafi í reynd runnið til annarra rekstrareininga getur EFTA-rikið þurft að láta endurheimtustarfið taka til allra raunverulegra viðtakenda svo að tryggt sé að ekki sé farið á svig við endurheimtuskulduna.
- 32) Í dómum Evrópudómstólsins er að finna nokkra leiðsögn um það við hvaða skilyrði nauðsynlegt er að láta endurheimtuskulduna ná til annarra fyrirtækja en þeirra sem voru upphaflegir viðtakendur ólögmatrar aðstoðar sem var ósamrýmanleg innra markaðnum. Dómstóllinn lítur svo á að um tilflutning óréttmæts hagræðis geti verið að ræða þegar eignir upphaflegs viðtakanda aðstoðarinnar eru seldar til þriðja aðila fyrir lægra verð en sem nemur markaðsvirði, og þá stundum til fyrirtækis sem stofnað er um starfsemi eldra fyrirtækisins í því skyni að sniðganga endurheimtuákvörðunina ⁽⁴¹⁾. Í samræmi við dómaframkvæmdina, sem hér er vísað til, verður það hlutverk Eftirlitsstofnunar EFTA að sanna að eignir hafi verið seldar fyrir verð sem er lægra en markaðsvirði þeirra, einkum ef talið er að kaupandi hafi verið fyrirtæki sem stofnað er um starfsemi eldra fyrirtækisins í því skyni að sniðganga endurheimtuákvörðunina, en þá má láta þá ákvörðun taka til þess þriðja aðila. Tilvik þar sem leitast er við að sniðganga endurheimtuákvörðun einkennast gjarna af því að engin efna-hagsleg rök mæla með breyttu eignarhaldi önnur en þau að grafa undan endurheimtunni ⁽⁴²⁾.
- 33) Að því er varðar breytt eignarhald hluta í fyrirtæki sem þarf að endurgreiða aðstoð sem er ólögmat og samrýmist ekki innra markaðnum hefur Evrópudómstóllinn kveðið upp þann dóm ⁽⁴³⁾ að sala á hlutum í fyrirtæki af því tagi til þriðja aðila hafi ekki áhrif á skyldu viðtakanda slíkrar aðstoðar til að endurgreiða hana ⁽⁴⁴⁾. Þegar unnt er að sýna fram á að kaupandi hlutanna hafi greitt sem svarar eðlilegu markaðsverði verður því ekki haldið fram að hann hafi öðlast við það hagræði sem gæti talist ríkisaðstoð ⁽⁴⁵⁾.
- 34) Þegar Eftirlitsstofnun EFTA gefur út ákvörðun um endurheimtu aðstoðar sem veitt hefur verið samkvæmt aðstoðarkerfi er venjulega ógerningur að tilgreina í ákvörðuninni sjálfri öll fyrirtæki sem þegið hafa aðstoð sem er ólögmat og ósamrýmanleg samningnum. Það fellur þá í hlut stjórnvalda í hlutaðeigandi EFTA-riki að gera þetta við upphaf fullnustumeðferðar og ber þeim að horfa til þeirra aðstæðna sem hvert einstakt fyrirtæki býr við ⁽⁴⁶⁾.
- Ákvörðun fjárhæðarinnar sem endurheimta ber*
- 35) Tilgangi endurheimtunnar er náð „um leið og viðtakandi aðstoðarinnar, eða með öðrum orðum fyrirtækin sem nutu hennar í reynd, hefur endurgreitt hana, að viðbættum hæfilega ákveðnum vöxtum, þar sem það á við.

⁽³⁹⁾ Mál 94/87 *Framkvæmdastjórn gegn Þýska ríkinu*, sjá tilvísun í 23. nmgr. hér á undan, 10. mgr.

⁽⁴⁰⁾ Mál C-303/88 *Ítalska ríkið gegn framkvæmdastjórn*, sjá tilvísun í 27. nmgr. hér á undan, 57. mgr., og mál C-277/00 *Þýska ríkið gegn framkvæmdastjórn* („SMI“), [2004] ECR I-3925, 75. mgr.

⁽⁴¹⁾ Mál C-277/00 *Þýska ríkið gegn framkvæmdastjórn*, sjá tilvísun í 40. nmgr. hér á undan.

⁽⁴²⁾ Mál C-328/99 og C-399/00, *Ítalska ríkið og SIM 2 Multimedia SpA gegn framkvæmdastjórn*, [2003] ECR I-4035. Um annað dæmi um að endurheimtuákvörðun hafi verið sniðgengin sjá mál C-415/03, *Framkvæmdastjórn gegn gríska ríkinu*, sjá tilvísun í 11. nmgr. hér á undan.

⁽⁴³⁾ Mál C-328/99 og C-399/00, *Ítalska ríkið og SIM 2 Multimedia SpA gegn framkvæmdastjórn*, sjá tilvísun í 42. nmgr. hér á undan, 83. mgr.

⁽⁴⁴⁾ Við einkavæðingu fyrirtækis sem þegið hefur ríkisaðstoð sem Eftirlitsstofnun EFTA hefur lýst samrýmanlega gildandi reglum geta stjórnvöld í viðkomandi EFTA-riki sett í einkavæðingarsamninginn varúðarákvæði til þess að verja kaupanda fyrirtækisins gegn þeirri áhættu að EFTA-dómstóllinn snúi við upphaflegri ákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA um að heimila aðstoðina og í stað hennar komi ný ákvörðun stofnunarinnar um að krefjast endurheimtu aðstoðarinnar frá viðtakanda. Hér gæti verið um að ræða ákvæði þess efnis að verðið, sem kaupandi einkavædda fyrirtækisins greiðir fyrir það, skuli breytast þannig að fullt tillit sé tekið til hinnar nýju endurgreiðslubyrðar.

⁽⁴⁵⁾ Mál C-277/00 *Þýska ríkið gegn framkvæmdastjórn*, sjá tilvísun í 40. nmgr. hér á undan, 80. mgr.

⁽⁴⁶⁾ Mál C-310/99 *Ítalska ríkið gegn framkvæmdastjórn*, [2002] ECR I-2289, 91. mgr.

Með endurgreiðslu aðstoðarinnar lætur viðtakandi af hendi hagræði sem hann naut umfram keppinauta sína á markaði með þeim afleiðingum að aðstaðurnar, sem voru fyrir hendi áður en aðstoðin var veitt, komast aftur á“ ⁽⁴⁷⁾.

- 36) Eins og áður mun Eftirlitsstofnun EFTA tilgreina með skýrum hætti í endurheimtuákvörðunum sínum þær aðstoðarráðstafanir sem teljast ólögsmætar og ósamrýmanlegar samningnum og krafist verður endurheimtu á. Ef nauðsynleg gögn liggja fyrir mun stofnunin einnig leitast við að áætla aðstoðarfjárhæðina sem endurheimta ber. Þó er ljóst að stofnunin getur ekki ákveðið þessa fjárhæð nákvæmlega, enda ber henni engin lagaskylda til þess. Nægilegt er að í ákvörðun stofnunarinnar sé að finna upplýsingar sem gera stjórnvöldum í EFTA-ríkinu kleift að ákvarða fjárhæðina án mikilla erfiðleika ⁽⁴⁸⁾.
- 37) Þegar um ræðir aðstoðarkerfi sem er ólögsmætt og ósamrýmanlegt samningnum getur Eftirlitsstofnun EFTA ekki áætlað hversu háa fjárhæð þarf að endurheimta frá hverjum viðtakanda sem þegið hefur aðstoð sem samrýmist ekki samningnum. Til þess þyrftu stjórnvöld í EFTA-ríkinu að leggja fram ítarlega greiningu á aðstoð sem veitt hefur verið í hverju tilviki á grundvelli aðstoðarkerfisins. Í slíkum málum tekur stofnunin því fram í ákvörðun sinni að stjórnvöld í EFTA-ríkinu verði að endurheimta alla aðstoð nema hún hafi runnið til ákveðins verkefnis sem fullnægði á þeim tíma, sem aðstoðin var veitt, öllum skilyrðum samkvæmt reglugerðum um hópundanþágu eða aðstoðarkerfi sem stofnunin hafði samþykkt.
- 38) Samkvæmt ákvæðum 2. mgr. 14. gr. II. hluta bókunar 3 skal aðstoð endurheimt samkvæmt endurheimtuákvörðun að reiknuðum hæfilegum vöxtum sem Eftirlitsstofnun EFTA ákveður. Vextirnir skulu reiknaðir frá deginum sem viðtakandi fékk hina ólögsmætu aðstoð til umráða til dagsins sem hún er endurgreidd ⁽⁴⁹⁾. Í ákvörðun 195/04/COL er mælt fyrir um að vextir skuli reiknaðir sem vaxtavextir allt þar til aðstoðin hefur verið endurheimt ⁽⁵⁰⁾.

Tímaáætlun um fullnustu ákvörðunarinnar

- 39) Í endurheimtuákvörðunum framkvæmdastjórnarinnar var stjórnvöldum í hlutaðeigandi aðildarríki áður gefinn tveggja mánaða frestur til að greina framkvæmdastjórninni frá því hvaða ráðstafanir hefðu verið gerðar til að fara að viðkomandi ákvörðun. Evrópudómstóllinn hefur staðfest að skoða beri þennan frest sem frest til að fullnusta ákvörðunina sjálfa ⁽⁵¹⁾.
- 40) Þá varð það einnig niðurstaða Evrópudómstólsins að skoðanaskipti og samningaviðræður milli framkvæmdastjórnarinnar og aðildarríkisins í tengslum við fullnustu ákvörðunar framkvæmdastjórnarinnar gætu ekki leyst stjórnvöld í aðildarríkinu undan þeirri skyldu að gera allar nauðsynlegar ráðstafanir til að fullnusta ákvörðunina fyrir tilgreindan frest ⁽⁵²⁾.
- 41) Eftirlitsstofnun EFTA viðurkennir að tveir mánuðir eru í flestum tilvikum of stuttur tími til að fullnusta ákvarðanir hennar. Frestur til að fullnusta endurheimtuákvörðanir verður því lengdur í fjóra mánuði. Stofnunin mun héðan í frá tilgreina tvenns konar frest í ákvörðunum sínum:
- Annars vegar verður EFTA-ríkinu gefinn tveggja mánaða frestur, frá gildistökudegi ákvörðunarinnar að telja, til að upplýsa stofnunina um ráðstafanir sem eru fyrirhugaðar eða hafa þegar komist í framkvæmd.
 - Hins vegar verður gefinn fjögurra mánaða frestur, frá gildistökudegi ákvörðunarinnar að telja, til að fullnusta ákvörðun stofnunarinnar.
- 42) Ef mikil tormerki eru á að stjórnvöld í EFTA-ríkinu geti virt annan hvorn frestinn verða þau að skýra Eftirlitsstofnun EFTA frá þeim erfiðleikum og leggja fram fullnægjandi gögn til skýringar. Stofnunin getur þá lengt frestinn í samræmi við regluna um dyggt samstarf ⁽⁵³⁾.

3.2 Hlutverk stjórnvalda í EFTA-ríkjunum: framkvæmd endurheimtuákvörðana

3.2.1 Hvar liggur ábyrgðin á framkvæmd endurheimtuákvörðunar?

- 43) Ábyrgð á framkvæmd endurheimtuákvörðunar liggur hjá stjórnvöldum í viðkomandi EFTA-ríki. Í 1. mgr. 14. gr. II. hluta bókunar 3 er kveðið á um að hlutaðeigandi EFTA-ríki skuli gera allar nauðsynlegar ráðstafanir til að endurheimta aðstöðina frá viðtakanda.

⁽⁴⁷⁾ Mál C-277/00 *Þýska ríkið gegn framkvæmdastjórn*, sjá tilvísun í 40. nmgr. hér á undan, 74.–76. mgr.

⁽⁴⁸⁾ Mál C-480/98 *Spænska ríkið gegn framkvæmdastjórn*, [2000] ECR I-8717, 25. mgr., og sameinuð mál C-67/85, C-68/85 og C-70/85, *Kwekerij van der Kooy BV o.fl. gegn framkvæmdastjórn*, [1988] ECR, bls. 219.

⁽⁴⁹⁾ Sjá í þessu tilliti undantekninguna sem heimiluð var í máli C-480/98, *Spænska ríkið gegn framkvæmdastjórn*, sjá tilvísun í 48. nmgr. hér á undan, 36. mgr. og áfram.

⁽⁵⁰⁾ Frekari leiðbeiningar um útreikning vaxta er að finna í ákvörðun 195/04/COL.

⁽⁵¹⁾ Mál C-207/05 *Framkvæmdastjórn gegn ítalska ríkinu*, [2006] ECR I-70, 31.–36. mgr., mál C-378/98 *Framkvæmdastjórn gegn belgíska ríkinu*, [2001] ECR I-5107, 28. mgr., og mál C-232/05 *Framkvæmdastjórn gegn franska ríkinu*, sjá tilvísun í 11. nmgr. hér á undan.

⁽⁵²⁾ Mál C-5/86 *Framkvæmdastjórn gegn belgíska ríkinu*, [1987] ECR, bls. 1773.

⁽⁵³⁾ Mál C-207/05 *Framkvæmdastjórn gegn ítalska ríkinu*, sjá tilvísun í 51. nmgr. hér á undan.

- 44) Í þessu tilliti er mikilvægt að hafa í huga að Evrópuðómstóllinn hefur oftast en einu sinni vísað til þess að ákvörðun, sem framkvæmdastjórnin beinir til aðildarríkis, er bindandi fyrir allar stofnanir þess ríkis, að meðtöldum dómstólum⁽⁵⁴⁾. Þetta felur í sér að hver sú stofnun EFTA-ríkisins, sem kemur nálægt framkvæmd endurheimtuákvörðunar, verður að gera allar nauðsynlegar ráðstafanir til að tryggja tafarlausa og skilvirka fullnustu þeirrar ákvörðunar.
- 45) Engin ákvæði EES-réttar segja til um hvaða stofnun EFTA-ríkis skuli hafa með höndum eiginlega framkvæmd endurheimtuákvörðunar. Það er hlutverk dómkerfisins í hverju EFTA-ríki að fela tilteknum stofnunum ábyrgð á framkvæmd endurheimtuákvörðunarinnar. Í flestum tilvikum hafa EFTA-ríkin farið þá leið að tilnefna eina miðlæga stofnun (til að mynda ráðuneyti) og fela henni umsjón með endurheimtuferlinu og regluleg samskipti við Eftirlitsstofnun EFTA⁽⁵⁵⁾.

3.2.2 Framkvæmd skyldunnar að endurheimta aðstoð

- 46) Samkvæmt 3. mgr. 14. gr. bókunar 3 er stjórnvöldum í EFTA-ríkjunum skylt að hefja endurheimtumálsmeðferð án nokkurrar tafar. Eins og nefnt er í undirkafla 3.1 hér á undan verður í hverri endurheimtuákvörðun tilgreindur frestur sem stjórnvöldum í EFTA-ríkjunum er gefinn til að leggja fram ítarlegar upplýsingar um ráðstafanir sem þau hafa gert og áformað er að gera til að fullnusta ákvörðunina. Nánar tiltekið verður þeim gert að láta í té allar upplýsingar um viðtakendur hinnar aðstoðar sem er ólöglegt og ósamrýmanleg samningnum, greiddar aðstoðarfjárhæðir og málsmeðferð sem farið er eftir á landsvettvangi við endurheimtu aðstoðar. Þá verða stjórnvöld í EFTA-ríkinu krafín um skriflega staðfestingu á því að þau hafi tilkynnt viðtakanda aðstoðarinnar að honum sé skylt að endurgreiða hana.

Tilgreining á viðtakanda aðstoðarinnar og aðstoðarfjárhæð

- 47) Í endurheimtuákvörðuninni verður ekki alltaf að finna tæmandi upplýsingar um hverjir viðtakendur aðstoðarinnar eru eða hversu háa fjárhæð ber að endurheimta. Þegar þannig stendur á verða stjórnvöld í EFTA-ríkinu að tilgreina án nokkurrar tafar hvaða fyrirtæki ákvörðunin varðar og reikna nákvæmlega út þá aðstoðarfjárhæð sem endurheimt verður frá hverjum þeirra.
- 48) Þegar aðstoðin hefur verið veitt samkvæmt aðstoðarkerfi sem er ólöglegt og ósamrýmanlegt samningnum verður EFTA-ríkinu gert að láta fara fram ítarlega greiningu á hverri einstakri aðstoð sem veitt hefur verið á grundvelli kerfisins. Til þess að reikna út nákvæmlega þá aðstoðarfjárhæð sem endurheimta ber frá hverjum viðtakanda aðstoðar samkvæmt kerfinu verða viðkomandi stjórnvöld að ákvarða að hversu miklu leyti aðstoðin hafi runnið til ákveðins verkefnis sem fullnægði á þeim tíma, sem aðstoðin var veitt, öllum skilyrðum samkvæmt reglugerðum um hópundanþágu eða aðstoðarkerfi sem stofnunin hafði samþykkt. Í tilvikum sem þessum geta stjórnvöld í EFTA-ríkinu einnig beitt efnislegum viðmiðum um minniháttaraðstoð sem giltu um það leyti sem þau veittu aðstoðina sem var ólöglegt og ósamrýmanleg samningnum og endurheimtuákvörðunin lýtur að.
- 49) Stjórnvöldum í hverju landi er heimilt að taka tillit til áhrifa skattkerfisins við ákvörðun á fjárhæðinni sem endurgreiða ber. Hafi viðtakandi greitt skatt af aðstoðinni, sem var ólöglegt og ósamrýmanleg samningnum, er stjórnvöldum í landinu heimilt að taka tillit til slíkra skattgreiðslna, í samræmi við skattareglur landsins, með því að endurheimta aðeins þá fjárhæð sem viðtakandi fékk í hendur að frádregnum skatti⁽⁵⁶⁾. Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að í tilvikum sem þessum verði stjórnvöld í viðkomandi landi að tryggja að viðtakandi geti ekki náð fram enn frekari skattalækkun með því að vísa til þess að endurgreiðslan hafi lækkað skattskyldar tekjur hans, enda yrði endurheimt heildarfjárhæð þá á endanum lægri en heildarfjárhæðin sem greidd var út upphaflega.

Gildandi endurheimtumálsmeðferð

- 50) Í EES-rétti er ekki kveðið á um hvaða málsmeðferð skuli nota við fullnustu endurheimtuákvörðunar í einstökum EFTA-ríkjum. Stjórnvöldum í EFTA-ríkjunum er þó bent á að þau geta valið hvaða málsmeðferð skuli beitt samkvæmt landslögum með þeim fyrirvara að hún heimili tafarlausa og skilvirka fullnustu ákvörðunar Eftirlitsstofnunar EFTA. Þetta merkir að yfirvöldin, sem bera ábyrgð á málsmeðferðinni, þurfa að gefa gætur að öllum þeim mismunandi endurheimtuleiðum sem heimilt er að fara samkvæmt landslögum og velja þá málsmeðferð sem líklegast er að tryggi tafarlausa fullnustu ákvörðunarinnar. Nota ber flýtimeðferð þegar landslög heimila slíkt. Samkvæmt sjónarmiðum um jafngildi og skilvirkni má málsmeðferðin, sem notast er við, ekki vera meira íþyngjandi en málsmeðferð sem notuð er í sambærilegum tilvikum innanlands, og hún má ekki gera það því sem næst ómögulegt eða ákaflega torvelt að neyta réttinda sem tryggð eru í EES-rétti⁽⁵⁷⁾.

⁽⁵⁴⁾ Mál 249/85 *Albako Margarinefabrik Maria von der Linde GmbH & Co. KG gegen Bundesanstalt für landwirtschaftliche Marktordnung*, [1987] ECR, bls. 2345.

⁽⁵⁵⁾ Höfundar fullnustuskýrslunnar, sem vísað er til hér á undan, taka eftirfarandi fram: „Í öllum löndum, sem fjallað er um í skýrslunni, er unnið út frá því sjónarmiði að endurheimtan verði að vera í höndum yfirvaldsins sem veitt aðstoðina.“ Þeir benda einnig á að í löndum þar sem einni miðlægrri stofnun hefur verið falið að hafa umsjón með endurheimtu virðist það stuðla að skilvirkari framkvæmd endurheimtuákvörðana (sjá bls. 521 í skýrslunni).

⁽⁵⁶⁾ Mál T-459/93 *Siemens gegen framkvæmdastjórn*, sjá tilvísun í 17. nmgr. hér á undan, 83. mgr. Sjá einnig mál C-148/04 *Unicredito SpA gegen Agenzia delle Entrate, Ufficio Genova I*, [2005] ECR I-11137, 117.–120. mgr.

⁽⁵⁷⁾ Mál C-13/01 *Safalero*, [2003] ECR I-8679, 49.–50. mgr.

- 51) Í almennari atferð gildir að stjórnvöld í EFTA-ríkjunum eiga ekki að geta tafið fullnustu endurheimtuákvörðunar á nokkurn hátt ⁽⁵⁸⁾. Af þessu leiðir að stjórnvöldum í EFTA-ríkinu ber skylda til að víkja til hliðar hverju því ákvæði landslaga sem gæti staðið í vegi fyrir tafarlausri fullnustu endurheimtuákvörðunarinnar ⁽⁵⁹⁾.

Endurheimtukröfur tilkynntar, fullnusta þeirra

- 52) Um leið og staðfest hefur verið hver viðtakandi aðstoðarinnar er, hversu háa fjárhæð þarf að endurheimta og við hvaða málsmeðferð skuli styðjast skulu viðtakendum aðstoðar, sem er ólögmat og ósamrýmanleg samningnum, sendar endurheimtukröfur án nokkurrar tafar og áður en sá frestur er liðinn sem tilgreindur er í ákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA. Yfirvöldin, sem hafa umsjón með endurheimtunni, verða að sjá til þess að endurheimtukröfunum sé fylgt eftir og að endurheimtu ljúki fyrir þann frest sem tilgreindur er í ákvörðuninni. Nú hlítir viðtakandi aðstoðarinnar ekki endurgreiðslukröfunni og skulu stjórnvöld í EFTA-ríkinu þá leita tafarlausrar fullnustu kröfunnar í samræmi við landslög.

3.2.3 Málarekstur fyrir landsdómstólum

- 53) Framkvæmd endurheimtuákvæðana getur leitt til málarekstrar fyrir landsdómstólum. Greina má málarekstur í tengslum við endurheimtu í tvo meginflokk: málshöfðun yfirvaldsins, sem hefur umsjón með endurheimtu, í því skyni að fá dómstól til að fyrirskipa þvingaða endurgreiðslu frá óviljugum viðtakanda aðstoðar sem er ólögmat og ósamrýmanleg samningnum og málshöfðun viðtakenda aðstoðar sem bera brögð á lögmæti endurheimtukröfunnar.
- 54) Fullnusta endurheimtuákvörðunar getur tafið um mörg ár ef höfðað er dómsmál til ógildingar á ráðstöfunum sem gerðar eru á landsvettvangi til framkvæmdar endurheimtuákvörðun. Þetta gildir ekki síður þegar mál er höfðað fyrir EFTA-dómstólum til að fá sjálfri endurheimtuákvörðuninni hnekk, einkum ef dómarrar landsdómstóls eru beðnir um að fresta framkvæmd ráðstafana á landsvettvangi þar til EFTA-dómstóllinn hefur fellt dóm um hvort endurheimtuákvörðunin sé gild.
- 55) Af dómaframkvæmd Evrópuþingsmálsins má ráða að viðtakandi aðstoðar, sem hefði án nokkurs vafa getað höfðað mál fyrir EFTA-dómstólum til ógildingar endurheimtuákvörðunar samkvæmt 36. gr. samningsins um eftirlitsstofnun og dómstól, getur ekki lengur krafist ógildingar á ákvörðuninni við málsmeðferð fyrir landsdómstóli á þeim forsendum að ákvörðunin hafi verið ólögmat ⁽⁶⁰⁾. Af þessu leiðir að viðtakandi aðstoðar, sem hefði getað sótt um frestun til bráðabirgða fyrir EFTA-dómstólum á grundvelli 40. og 41. gr. samningsins um eftirlitsstofnun og dómstól, en gerði það ekki, getur ekki óskað eftir því að ráðstöfunum landsyfirvalda til framkvæmdar á þeirri ákvörðun sé frestað með vísan til málsástæðna sem lúta að því hvort ákvörðunin sé gild.
- 56) Á hinn bóginn verður viðtakanda aðstoðarinnar að standa til boða fullnægjandi lagavernd þegar ekki er óumdeilanlegt að ógildingarmál viðtakanda til að fá hinni umdeildu ákvörðun hnekk hefði verið dómtækt. Ef viðtakandi aðstoðarinnar krefst ógildingar á framkvæmd endurheimtuákvörðunarinnar við málsmeðferð fyrir landsdómstóli, á þeim forsendum að ákvörðunin hafi verið ólögmat ber dómara að fara eftir málsmeðferðinni sem mælt er fyrir um í 34. gr. samningsins um eftirlitsstofnun og dómstól ⁽⁶¹⁾.
- 57) Ef viðtakandi aðstoðarinnar sækir einnig um frestun til bráðabirgða á þeim ráðstöfunum sem gerðar hafa verið á landsvettvangi til framkvæmdar á endurheimtuákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA, með vísan til þess að ákvörðunin kunnir að vera ólögleg, verður dómari að meta hvort málið, sem er fyrir dómi, fullnægi skilyrðunum sem Evrópuþingsmáli setti í Zuckerfabrik-málinu ⁽⁶²⁾ og Atlanta-málinu ⁽⁶³⁾. Þetta merkir að landsdómstóll á ekki að fyrirskipa frestun til bráðabirgða nema:
- 1) dómstóllinn telji verulegan vafa leika á að ákvörðunin sé gild og fylgi málsmeðferð samkvæmt öðrum málslið 56. mgr. hér á undan (hafi EFTA-dómstóllinn ekki þegar til meðferðar mál sem varðar gildi hinnar umdeildu ákvörðunar),
 - 2) bregðast þurfi skjótt við í þeim skilningi að frestun til bráðabirgða sé nauðsynleg til að koma í veg fyrir að umsækjandi verði fyrir verulegum og óbætanlegum skaða,
 - 3) dómstóllinn taki fullt tillit til hagsmuna EES-ríkjanna í heild, og
 - 4) dómstóllinn virði í mati sínu á öllum þessum skilyrðum hvers kyns úrskurði EFTA-dómstólsins um lögmæti ákvörðunarinnar eða um umsókn um sambærilega frestun til bráðabirgða á vettvangi EES ⁽⁶⁴⁾.

⁽⁵⁸⁾ Mál C-48/71 *Framkvæmdastjórn gegn ítalska ríkinu*, [1972] ECR bls. 529.

⁽⁵⁹⁾ Mál C-232/05 *Framkvæmdastjórn gegn franska ríkinu*, sjá tilvísun í 11. mgr. hér á undan.

⁽⁶⁰⁾ Mál C-188/92 *TWD Textilwerke Deggendorf GmbH gegn þýska ríkinu*, sjá tilvísun í 12. mgr. hér á undan.

⁽⁶¹⁾ Mál C-346/03 *Atzeni o.fl.*, [2006] ECR I-1875, 30.–34. mgr.

⁽⁶²⁾ Sameinuð mál C-143/88 og C-92/89 *Zuckerfabrik Süderdithmarschen A.G. o.fl.*, [1991] ECR I-415, 23. mgr. og áfram.

⁽⁶³⁾ Mál C-465/93 *Atlanta Fruchthandelsgesellschaft mbH o.fl.*, [1995] ECR I-3761, 51. mgr.

⁽⁶⁴⁾ Mál C-465/93 *Atlanta Fruchthandelsgesellschaft mbH o.fl.*, sjá tilvísun í 63. mgr. hér á undan, 51. mgr.

3.2.4 Sértilvik: ógjaldferir viðtakendur aðstoðar

- 58) Fyrst er rétt að athuga að Evrópuðómstóllinn hefur jafnan úrskurðað á þann veg að þótt viðtakandi aðstoðar sé ógjaldfer eða bú hans hafi verið tekið til gjaldprotaskipta hafi það engin áhrif á þá skyldu að endurgreiða aðstoð sem er ólögmæt og ósamrýmanleg samningnum ⁽⁶⁵⁾.
- 59) Þegar ógjaldferir viðtakandi aðstoðar á í hlut verður í flestum tilvikum ógerlegt að endurheimta að fullu aðstoð sem er ólögmæt og ósamrýmanleg samningnum (að meðtöldum vöxtum), sökum þess að eignir viðtakanda munu ekki nægja til að greiða öllum kröfuhöfum. Þetta veldur því að ekki er unnt að nota hefðbundnar aðferðir til að koma að fullu á aftur þeim aðstæðum sem ríktu áður en aðstoðin var veitt. Með vísan til þess að endanlegt markmið endurheimtu er að ráða bót á samkeppnisröskun hefur Evrópuðómstóllinn tekið fram að líta megi á slitameðferð viðtakanda aðstoðar sem viðunandi kost við hlið endurheimtu í slíkum tilvikum ⁽⁶⁶⁾. Eftirlitsstofnun EFTA lítur því svo á að ákvörðun þess efnis að stjórnvöld í EFTA-ríki skuli endurheimta frá ógjaldferum viðtakanda aðstoð, sem er ólögmæt og ósamrýmanleg samningnum, geti talist fullnustuð á viðunandi hátt hvort heldur sem er þegar fullar endurheimtur nást eða þegar endurheimtur nást aðeins að hluta en fyrirtækið er tekið til slitameðferðar og eignir þess seldar á markaðskjörum.
- 60) Við framkvæmd endurheimtuákvæðana sem snúa að ógjaldferum viðtakendum aðstoðar ber stjórnvöldum í EFTA-ríkjunum að sjá til þess að í skiptameðferðinni sé tekið fullnægjandi tillit til hagsmuna EES-ríkjanna í heild, og þá sérstaklega þess að ráða tafarlausa bót á samkeppnisröskuninni sem leitt hefur af aðstoð sem er ólögmæt og ósamrýmanleg samningnum.
- 61) Ekki nægir þó alltaf að leggja fram kröfur í þrotabú til þess að tryggja að endurheimtuákvæðanir Eftirlitsstofnunar EFTA komist til framkvæmda tafarlaust og á skilvirkan hátt. Tiltekin gjaldþrotaákvæði landsréttar geta, sé þeim beitt, leitt til lakara árangurs af endurheimtuákvörðunum með því að gera fyrirtækinu kleift að halda áfram rekstri þótt full endurheimta hafi ekki náðst fram, og viðhalda þannig samkeppnisröskuninni. Eftirlitsstofnun EFTA lítur því svo á að nauðsynlegt sé að mæla fyrir um skyldur stjórnvalda í EFTA-ríkjunum á mismunandi stigum gjaldþrotameðferðar.
- 62) Stjórnvöldum í EFTA-ríkjunum ber að leggja tafarlaust fram kröfur í þrotabúið ⁽⁶⁷⁾. Samkvæmt dómaframkvæmd Evrópuðómstólsins á endurheimta að fara fram í samræmi við gjaldþrotareglur landsréttar ⁽⁶⁸⁾. Skuldin, sem endurheimtan beinist að, verður þannig endurgreidd í samræmi við þá stöðu sem hún hefur að landsrétti.
- 63) Á liðnum árum hefur það gerst í nokkrum málum, sem komið hafa til kasta framkvæmdastjórnarinnar, að skiptastjóri hafi neitað að taka til greina endurheimtukröfu í þrotabú með vísan til þess hvaða form var notað við veitingu aðstoðarinnar sem var ólögmæt og ósamrýmanleg samningnum (til að mynda þegar aðstoðin hefur verið veitt í mynd eiginfjárramlags). Hér er úr vöndu að ráða, einkum ef neitun af þessu tagi gerir það að verkum að yfirvöld, sem hafa fullnustu endurheimtuákvörðunarinnar með höndum, hafi engin ráð til að tryggja að við gjaldprotaskiptin sé tekið fullt tillit til hagsmuna EB- og EES-ríkjanna í heild. Eftirlitsstofnun EFTA lítur því svo á að stjórnvöldum í hlutaðeigandi EFTA-ríki beri að andmæla neitun skiptastjóri við því að taka kröfur þeirra til greina ⁽⁶⁹⁾.
- 64) Það er álit Eftirlitsstofnunar EFTA að til þess að tryggja tafarlausa og skilvirka framkvæmd endurheimtuákvörðunar beri yfirvöldunum, sem hafa fullnustu ákvörðunarinnar með höndum, einnig að áfrýja sérhverri ákvörðun skiptastjóra eða gjaldþrotadómstóls um að leyfa að starfsemi hins gjaldþrota viðtakanda aðstoðarinnar verði haldið áfram lengur en kveðið er á um í endurheimtuákvörðuninni. Á sama hátt ber landsdómstólum, sem taka slíka beiðni fyrir, að taka fullt tillit til hagsmuna EES-ríkjanna í heild, og þá sérstaklega þess að nauðsyn ber til að tryggja að ákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA komi tafarlaust til framkvæmda og bundinn sé sem fyrst endi á samkeppnisröskunina sem leitt hefur af aðstoðinni sem var ólögmæt og ósamrýmanleg samningnum. Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að dómstólar eigi af þessum sökum ekki að leyfa að starfsemi ógjaldfers viðtakanda aðstoðar verði haldið áfram án þess að full endurheimta hafi átt sér stað.
- 65) Þegar þannig stendur á að áætlun er lögð fyrir kröfuhafa um áframhaldandi starfsemi viðtakanda aðstoðarinnar mega þau yfirvöld í landinu, sem hafa fullnustu endurheimtuákvörðunarinnar með höndum, styðja þá áætlun því aðeins að með henni sé tryggt að aðstoðin verði endurgreidd að fullu fyrir þann frest sem settur er í endurheimtuákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA. Einkum og sér í lagi er stjórnvöldum í EFTA-ríkjunum óheimilt að fella endurheimtukröfuna niður að hluta, og þau mega ekki heldur fallast á neina þá lausn aðra sem leiðir ekki til þess að starfsemi viðtakanda aðstoðarinnar sé hætt tafarlaust. Ef ekki nást fram fullar og tafarlausar endurgreiðslur á aðstoðinni, sem var ólögmæt og ósamrýmanleg samningnum, skulu yfirvöldin,

⁽⁶⁵⁾ Mál C-42/93 *Spænska ríkið gegn framkvæmdastjórn („Merco“)*, [1994] ECR I-4175.

⁽⁶⁶⁾ Mál C-52/84 *Framkvæmdastjórn gegn belgiska ríkinu*, sjá tilvísun í 28. nmgr. hér á undan.

⁽⁶⁷⁾ Mál C-142/87 *Framkvæmdastjórn gegn belgiska ríkinu*, [1990] ECR I-959, 62. mgr.

⁽⁶⁸⁾ Mál C-142/87 *Framkvæmdastjórn gegn belgiska ríkinu*, sjá tilvísun í 67. nmgr. hér á undan, og mál C-499/99 *Framkvæmdastjórn gegn spænska ríkinu*, sjá tilvísun í 30. nmgr. hér á undan, 28.–44. mgr.

⁽⁶⁹⁾ Sjá í þessu tilliti dóm verslunardeildar dómstólsins í Amberg frá 23. júlí 2001 um aðstoð sem stjórnvöld í Þýskalandi veittu „Neue Maxhütte-Stahlwerke GmbH“ (ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar frá 18. október 1995, Stjtið. ESB L 53, 2.3.1996, bls. 41–49). Í því máli sneri þýski dómstóllinn við þeirri ákvörðun skiptastjóra að taka ekki til greina endurheimtukröfu sem borin var fram vegna aðstoðar, sem var ólögmæt og ósamrýmanleg innra markaðnum og veitt í mynd eiginfjárramlags, með vísan til þess að sú ákvörðun kæmi í veg fyrir að endurkröfuákvörðunin kæmi til framkvæmda.

sem hafa fullnustu endurheimtuákvörðunarinnar með höndum, gera allar tiltækar ráðstafanir til að hindra að áætlun um framhald starfseminnar verði samþykkt og krefjast þess að starfseminni verði hætt fyrir þann frest sem settur er í endurheimtuákvörðuninni.

- 66) Ef til slitameðferðar kemur ber stjórnvöldum í EFTA-ríkinu að standa gegn því, allt þar til aðstoðin hefur verið endurheimt að fullu, að sala eigna eigi sér stað á annan hátt en á markaðskjörum og/eða að hún fari fram í þeim tilgangi að fara á svig við endurheimtuákvörðunina. Til þess að sala eigna eigi sér stað „á réttan hátt“ verða stjórnvöld í EFTA-ríkinu að sjá til þess að óeðlilegt hagræði, sem aðstoðin hefur leitt af sér, flytjist ekki til kaupanda eignanna. Slíkt getur gerst ef eignir hins upprunalega viðtakanda aðstoðarinnar eru seldar til þriðja aðila á verði sem er lægra en markaðsverði þeirra eða til fyrirtækis sem stofnað er um starfsemi eldra fyrirtækisins í því skyni að sniðganga endurheimtuákvörðunina. Við þær aðstæður verður að láta ákvæði endurheimtuákvörðunarinnar taka til þessa þriðja aðila ⁽⁷⁰⁾.

4 Afleiðingar þess að endurheimtuákvörðanir Eftirlitsstofnunar EFTA komast ekki til framkvæmda

- 67) Stjórnvöld í EFTA-ríki teljast hafa farið að ákvæðum endurheimtuákvörðunarinnar ef aðstoðin er endurgreidd að fullu áður en frestur til þess er liðinn svo og, þegar ógjaldfær viðtakandi aðstoðar á í hlut, ef fyrirtækið er tekið til slitameðferðar á markaðsforsendum.
- 68) Þá getur Eftirlitsstofnun EFTA fallist á það, ef gildar ástæður eru til, að ákvörðuninni verði komið til framkvæmda til bráðabirgða þegar þannig stendur á að deilt er um hana fyrir landsdómstóli eða fyrir EFTA-dómstólum (t.d. á þann hátt að heildarfjárhæð aðstoðarinnar, sem var ólögæt og ósamrýmanleg samningnum, verði greidd inn á bundinn reikning ⁽⁷¹⁾). Stjórnvöld í EFTA-ríkinu verða að sjá til þess að fyrirtækið sé svipt hagræði sem það hefur haft af aðstoðinni sem var ólögæt og ósamrýmanleg samningnum ⁽⁷²⁾. Stjórnvöld í EFTA-ríkinu skulu senda Eftirlitsstofnun EFTA til samþykktar röksemdir fyrir því að gera bráðabirgðaráðstafanir af þessu tagi ásamt ítarlegri lýsingu á ráðstöfuninni sem áformuð er.
- 69) Ef stjórnvöld í hlutaðeigandi EFTA-ríki hafa ekki farið að endurheimtuákvörðuninni, og hafa ekki getað sýnt fram á þeim hafi verið með öllu ómögulegt að gera það, er Eftirlitsstofnun EFTA heimilt að hefja málsmeðferð vegna brots á ákvæðum samningsins. Að tilteknum skilyrðum uppfylltum getur hún jafnframt gert hlutaðeigandi stjórnvöldum að fresta greiðslu nýrrar aðstoðar, sem samrýmist samningnum, til viðkomandi viðtakanda eða viðtakanda aðstoðar, með vísan til Deggendorf-reglunnar.

4.1 Málsmeðferð vegna brota á samningnum

– *Aðgerðir sem byggjast á ákvæðum 2. mgr. 1. gr. I. hluta bókar 3 með hliðsjón af 1. mgr. 23. gr. II. hluta*

- 70) Ef stjórnvöld í hlutaðeigandi EFTA-ríki fara ekki að ákvæðum endurheimtuákvörðunarinnar fyrir tilskilinn frest og sýna ekki fram á að þeim hafi verið með öllu ómögulegt að gera það er Eftirlitsstofnun EFTA, svo og hverju því EFTA-ríki öðru sem hagsmuna á að gæta, heimilt að vísa málinu beint til EFTA-dómstólsins í samræmi við ákvæði 2. mgr. 1. gr. I. hluta bókar 3, sbr. 1. mgr. 23. gr. II. hluta sömu bókar. Stofnunin getur í því tilliti vísað til röksemda sem lúta að athöfnum framkvæmdavalds, löggjafarvalds eða dómvalds í hlutaðeigandi EFTA-ríki, enda ber að líta á EFTA-ríkið sem eina heild ⁽⁷³⁾.
- 71) Samkvæmt ákvæðum 33. gr. samningsins um eftirlitsstofnun og dómstól ber stjórnvöldum í hlutaðeigandi EFTA-ríki að gera nauðsynlegar ráðstafanir til að framfylgja dómum EFTA-dómstólsins.

– *Aðgerðir sem byggjast á ákvæðum 2. mgr. 23. gr. II. hluta bókar 3*

- 72) Ef Eftirlitsstofnun EFTA kemst að þeirri niðurstöðu að stjórnvöld í hlutaðeigandi EFTA-ríki hafi ekki framfylgt dómi EFTA-dómstólsins getur hún vísað málinu beint til EFTA-dómstólsins í samræmi við ákvæði 2. mgr. 1. gr. II. hluta, sbr. 2. mgr. 23. gr. II. hluta sömu bókar.

4.2 Byggt á dómaframkvæmd í Deggendorf-málinu

- 73) Í dómi sínum í Deggendorf-málinu komst undirréttur Evrópubandalaganna að eftirfarandi niðurstöðu: „Þegar framkvæmdastjórnin hefur til athugunar hvort tiltekin ríkisaðstoð sé samrýmanleg sameiginlega markaðnum verður hún að taka mið af öllum atriðum sem máli skipta, meðal annars, ef slíkt á við, aðstæðum sem þegar hafa komið til skoðunar í annarri ákvörðun og skuldbindingum sem kunna að hvíla á aðildarríki samkvæmt þeirri ákvörðun. Af þessu leiðir að framkvæmdastjórnin hefur heimild til að taka tillit til, í fyrsta lagi, samanlagðra áhrifa eldri [...] aðstoðarinnar og hinnar nýju [...] og, í öðru lagi, þeirrar staðreyndar að [eldri] aðstoðin, sem var talin ólögæt [...], hafði ekki verið endurgreidd“ ⁽⁷⁴⁾. Til þess að framfylgja þessum dómi,

⁽⁷⁰⁾ Mál C-277/00 *Þýska ríkið gegn framkvæmdastjórn*, sjá tilvísun í 40. nmgr. hér á undan.

⁽⁷¹⁾ Þetta má útfæra þannig að um greiðslu allrar aðstoðarfjárhæðarinnar ásamt vöxtum inn á bundinn reikning sé gerður sérstakur samningur, sem fulltrúi bankans og viðtakandi aðstoðarinnar undirrita og hefur að geyma ákvæði um að fjárhæðin verði greidd út til annars hvors aðilanna um leið og dómsniðurstaða fæst.

⁽⁷²⁾ Gagnstætt því sem gildir um bundna reikninga er bankaábyrgð ekki talin fullnægjandi sem bráðabirgðaráðstöfun vegna þess að viðtakandi aðstoðarinnar hefur þá alla aðstoðarfjárhæðina enn til ráðstöfunar.

⁽⁷³⁾ Mál C-224/01, *Köbler*, [2003] ECR I-10239, 31.–33. mgr., mál C-173/03, *Traghetti del Mediterraneo*, [2003] bls. I-05177, 30.–33. mgr.

⁽⁷⁴⁾ Mál T-244/93 og T-486/93 *TWD Deggendorf gegn framkvæmdastjórn*, [1995] ECR II-2265, 56. mgr.

og til að forðast samkeppnisröskun sem er andstæð sameiginlegum hagsmunum EES-ríkjanna, getur Eftirlitsstofnun EFTA fyrirskipað stjórnvöldum í EFTA-ríki að stöðva greiðslur á nýrri aðstoð, sem samrýmist samningnum, til fyrirtækis sem hefur fengið aðstoð sem er ólögmæt og ósamrýmanleg samningnum samkvæmt eldri endurheimtuákvörðun, allt þar til stjórnvöldin hafa fullvissað sig um að viðkomandi fyrirtæki hafi endurgreitt þessa eldri aðstoð sem telst ólögmæt og ósamrýmanleg samningnum.

- 74) Eftirlitsstofnun EFTA hyggst útfæra þetta þannig að í tengslum við forathugun á nýrri aðstoðarráðstöfun verði stjórnvöld í EFTA-ríkinu beðin að staðfesta að þau muni fresta greiðslum á nýrri aðstoð til sérhvers viðtakanda aðstoðar sem enn á eftir að endurgreiða aðstoð sem telst ólögmæt og ósamrýmanleg samningnum samkvæmt eldri endurgreiðsluákvörðun. Ef engin slík staðfesting berst frá EFTA-ríkinu og/öðrum engum skýrum upplýsingum er til að dreifa um aðstoðarráðstafanirnar ⁽⁷⁵⁾, með þeim afleiðingum að stofnunin getur ekki metið samanlögð áhrif gömlu og nýju aðstoðarinnar á samkeppni, verður gefin út skilyrt lokaákvörðun með vísan til ákvæða 4. mgr. 7. gr. II. hluta bókunar 3 sem skyldar stjórnvöld í EFTA-ríkinu til að fresta greiðslu nýrrar aðstoðar þar til þau hafa gengið úr skugga um að hlutaðeigandi viðtakandi aðstoðar hafi endurgreitt eldri aðstoð sem var ólögmæt og ósamrýmanleg samningnum, að meðtöldum áföllnum endurheimtuvöxtum.
- 75) Deggendorf-reglan hefur verið felld inn í leiðbeinandi reglur Eftirlitsstofnunar EFTA um ríkisaðstoð, kaflann um aðstoð til björgunar og endurskipulagningar í illa stöddum fyrirtækjum ⁽⁷⁶⁾, og í ákvörðun 195/04/COL, svo og reglugerðir um hópundanþágu sem hafa verið felldar inn í EES-samninginn ⁽⁷⁷⁾. Eftirlitsstofnun EFTA hyggst framvegis leggja þetta sjónarmið til grundvallar í öllum ríkisaðstoðarreglum sem gefnar eru út svo og í öllum ákvörðunum sínum um ríkisaðstoð.

5 Niðurstaða

- 76) Ein af grunnstöðum Evrópska efnahagssvæðisins er að haldið sé uppi kerfi frjálstrar og óraskaðrar samkeppni. Ágað eftirlit með ríkisaðstoð er ómissandi hluti af samkeppnisstefnu Evrópska efnahagssvæðisins og tryggir að evrópskt fyrirtæki í öllum atvinnugreinum njóti eftir sem áður jafnræðis á innra markaðnum. Í tengslum við þetta grundvallarverkefni bera Eftirlitsstofnun EFTA og stjórnvöld í EFTA-ríkjunum sameiginlega ábyrgð á því að tryggja viðunandi framkvæmd eftirlitsins og þó sérstaklega framkvæmd endurheimtuákvæðana.
- 77) Það er ætlun Eftirlitsstofnunar EFTA með útgáfu þessa kafla að stuðla að betri þekkingu á þeim sjónarmiðum sem ráða endurheimtuframkvæmd, eins og hún hefur mótast í dómum dómstóla Evrópubandalaganna og EFTA-dómstólsins, og skýra starfsreglur stofnunarinnar að því er varðar endurheimtuframkvæmd. Stofnunin lýsir sig reiðubúna til að fara eftir þeim sjónarmiðum, sem hér eru rifjuð upp, og beinir því til stjórnvalda í EFTA-ríkjunum að leita ráða þegar erfiðleikar koma upp við framkvæmd endurheimtuákvæðana. Stjórnvöld í EFTA-ríkjunum geta leitað til starfsmanna stofnunarinnar um frekari leiðbeiningar og hjálp ef þörf er á.
- 78) Á móti væntir Eftirlitsstofnun EFTA þess að stjórnvöld í EFTA-ríkjunum virði þessi sjónarmið endurheimtuframkvæmdar. Ágað eftirlit með ríkisaðstoð næst ekki fram nema með samstarfi stofnunarinnar og stjórnvalda í EFTA-ríkjunum, og aðeins þannig verður náð markmiðinu með slíku eftirliti, þ.e. að viðhalda óraskaðri samkeppni á innra markaðnum.

⁽⁷⁵⁾ Til að mynda þegar um ræðir aðstoðarkerfi sem eru ólögmæt og ósamrýmanleg samningnum, og Eftirlitsstofnun EFTA hefur engar upplýsingar um fjárhæðir eða viðtakendur aðstoðarinnar.

⁽⁷⁶⁾ Kaflinn um aðstoð til björgunar og endurskipulagningar í illa stöddum fyrirtækjum var tekinn upp í reglurnar 1. desember 2004.

⁽⁷⁷⁾ Reglugerð framkvæmdastjórnarinnar (EB) nr. 1628/2006 frá 24. október 2006 um beitingu 87. og 88. gr. EB-sáttmálans gagnvart innlendri, svæðisbundinni fjárfestingaraðstoð (Stjtið. ESB L 302, 1.11.2006, bls. 29), sem var felld inn í EES-samninginn sem liður 1i í XV. viðauka með ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 157/2006 frá 8. desember 2008 (Stjtið. ESB L 89, 29.3.2007, bls. 33, og EES-viðbætur nr. 15, 29.3.2007, bls. 26), gildistökudagur 9. desember 2006, og reglugerð framkvæmdastjórnarinnar (EB) nr. 800/2008 frá 6. ágúst 2008 þar sem tilgreindir eru tilteknir flokkar aðstoðar sem samrýmast sameiginlega markaðnum til beitingar 87. og 88. gr. sáttmálans (reglugerð um almenna hópundanþágu), Stjtið. EB L 214, 9.8.2008, bls. 3, sem var felld inn í EES-samninginn sem liður 1j í XV. viðauka með ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 120/2007 frá 7. nóvember 2008 (Stjtið. ESB L 339, 18.12.2008, bls. 111, og EES-viðbætur nr. 74, 18.12.2008, bls. 20), gildistökudagur 8. nóvember 2008.

V. VIÐAUKI

Ríkisaðstoð til gerðar kvikmynda og annarra hljóð- og myndverka

1 Inngangur

- 1) Hljóð- og myndverk, og þó sérstaklega kvikmyndir, hafa mikilvægu hlutverki að gegna við að móta sjálfsmynd Evrópumanna, hvort sem horft er til sameiginlegra menningarþátta margra Evrópuþjóða eða þess fjölbreytileika sem rekja má til mismunandi hefða og sögu. Þessi verk eru grundvallarþáttur í gangverki lýðræðisins vegna þess hversu viðtæk áhrif þau hafa í samfélaginu. Þau koma einnig mikið við sögu í tengslum við þá umbyltingu sem leiðir af uppbyggingu upplýsingasamfélagsins: við það að ný tækni kemur fram gefast ný færi á að vinna að varðveislu lista og menningararfs og stuðla að gagnkvæmum skilningi meðal Evrópuþjóða.
- 2) Hljóð- og myndverk skera sig frá öðrum mannanna verkum vegna þess tvöfalda eðlis sem þau hafa yfir að búa: þau eru söluvarningur sem gefur umtalsverð tækifæri til bæði auðsköpunar og atvinnusköpunar, en þau eru einnig listvarningur sem gerir hvorttveggja að endurspegla og móta samfélög. Þetta er ástæðan fyrir því að þessi atvinnugrein hefur aldrei verið látin þróast fyrir tilstuðlan markaðsafla eingöngu.
- 3) Verk í flokki kvikmynda eru sérstaklega áberandi meðal hljóð- og myndverka bæði sökum þess að framleiðsla þeirra er fjárfrek og vegna menningarlegs mikilvægis þeirra: miklu meiri fjármunir renna til kvikmyndagerðar en til framleiðslu annars hljóð- og myndefnis, framleiðendur þeirra koma oftar frá fleiri en einu landi og loks er nýtingartími þeirra lengri; jafnframt er unnt að nýta allar dreifingarleiðir, þ.e. kvikmyndahús, mynddiska og myndbönd (bæði til sölu og leigu), niðurflutning af neti og sjónvarp (þáttasölu, áskrift, opnar útsendingar). Á sviði kvikmyndagerðar er mikil samkeppni frá löndum utan Evrópu ⁽¹⁾.
- 4) Í þeim leiðbeinandi reglum, sem hér birtast, er farið yfir þau sjónarmið sem ráða beitingu ríkisaðstoðarreglna gagnvart kvikmynda- og sjónvarpsþáttagerð. Reglurnar eru byggðar á 2. kafla orðsendingar framkvæmdastjórnar Evrópubandalaganna um tiltekin lagaleg atriði sem varða kvikmyndir og önnur hljóð- og myndverk ⁽²⁾. Í 2. kafla orðsendingarinnar er lýst almennt afstöðu framkvæmdastjórnarinnar til ríkisaðstoðar á sviði kvikmyndagerðar.

2 Almenn afstaða til ríkisaðstoðar á sviði kvikmyndagerðar

- 5) Kvikmyndir og sjónvarpsefni eru tveir útbreiddustu miðlar afþreyingarefnis og hafa gríðarleg áhrif á mikinn fjölda manna um allan heim. Þróun atvinnugreinarinnar um þessar mundir, svo og sérstakar aðstæður hljóð- og myndefnisgerðar á Evrópska efnahagssvæðinu, hafa það í för með sér að framleiðendur eiga erfitt með að afla nægilega mikils fjár á almennum markaði fyrirfram til að geta hafið vinnu við framleiðsluverkefni. Við þessi skilyrði skiptir höfuðmáli að EES-ríkin styðji gerð hljóð- og myndefnis til þess að tryggja að menning og sköpunarkraftur hvers lands fái útrás og endurspegli þannig fjölbreytilega og auðuga menningu Evrópuþjóða.
- 6) Á vettvangi Evrópubandalagsins kom fram í Maastricht-sáttmálanum viðurkenning á því að afar miklu máli skipti fyrir Evrópusambandið og aðildarríki þess að menningarstarfsemi fengi stuðning, og er menning nú einn þeirra þátta í stefnumörkun Evrópubandalagsins sem tilgreindir eru sérstaklega í EB-sáttmálanum (sjá 151. gr. sáttmálans). Þá bættist við í stafl. d) í 3. mgr. 87. gr. sáttmálans ný sértæk heimild til að styrkja menningarstarf, og er þar um að ræða undanþágu frá almennti reglu 1. mgr. 87. gr. sáttmálans um að ríkisaðstoð sé ósamrýmanleg innra markaðnum.
- 7) Í EES-samningnum er einnig að finna viðurkenningu á því að nauðsynlegt sé að efla samstarf á sviði menningar, sbr. 13. gr. bókunar 31. Í EES-samningnum er ekki að finna ákvæði um „undanþágu á menningarforsendum“ sem samsvara stafl. d) í 3. mgr. 87. gr. EB-sáttmálans. Eftirlitsstofnun EFTA lítur engu að síður svo á að í samræmi við þá stefnu sem stofnunin hefur jafnan fylgt ⁽³⁾ sé unnt að heimila stuðning við kvikmynda- og sjónvarpsþáttagerð á menningarforsendum með vísan til ákvæða stafl. c) í 3. mgr. 61. gr. EES-samningsins. Mat stofnunarinnar á slíkum stuðningi ræðst af sömu viðmiðum og framkvæmdastjórn EB hefur notað í tengslum við mat samkvæmt stafl. d) í 3. mgr. 87. gr. EB-sáttmálans.
- 8) Í EES-ríkjunum tíðkast margvíslegur stuðningur við kvikmynda- og sjónvarpsþáttagerð. Sá stuðningur miðast aðallega við undirbúnings- og framleiðslustig kvikmyndagerðarinnar og er yfirleitt fölginn í styrkjum eða endurgreiðsluskuldum framlögum. Rökin fyrir þessum ráðstöfunum lúta bæði að menningu og atvinnusköpun. Helsta menningarlega markmiðið er að tryggja að menning lands og sveita og sköpunarkraftur hennar fái að njóta sín í hljóð- og myndmiðlunum kvikmyndum og sjónvarpi. Að hinu leytinu er markmiðið að byggja upp

⁽¹⁾ Samkvæmt upplýsingum frá European Audiovisual Observatory (upplýsingastöð um hljóð- og myndverkagerð í Evrópu) var markaðshlutur bandarískra kvikmynda í Evrópu árið 2006 62,7%.

⁽²⁾ Orðsending framkvæmdastjórnar Evrópubandalaganna til ráðsins, Evrópuþingsins, efnahags- og félagsmálanefndarinnar og svæðanefndarinnar um tiltekin lagaleg atriði sem varða kvikmyndir og önnur hljóð- og myndverk, COM(2001) 534 lokaútg., Stjóð. ESB C 43, 16.2.2002, bls. 6, nefnist „orðsendingin“ í því sem hér fer á eftir. Gildistími ríkisaðstoðarkafila orðsendingarinnar var framlengdur árið 2004 (COM(2004) 171 lokaútg., Stjóð. ESB C 123, 30.4.2004, bls. 1) og árið 2007, Stjóð. ESB C 134, 16.6.2007, bls. 5. Framkvæmdastjórn EB hefur í hyggju að lengja gildistíma orðsendingarinnar enn frekar þar til nýjar leiðbeinandi reglur öðlast gildi, eða lengst til 31. desember 2012.

⁽³⁾ Ákvarðanir 32/02/COL frá 20. febrúar 2002, 169/02/COL frá 18. september 2002, 186/03/COL frá 29. október 2003, 179/05/COL frá 15. júlí 2005 og 342/06/COL frá 14. nóvember 2006.

nægilega mikla starfsemi til að skapa forsendur fyrir framþróun og eflingu greinarinnar með því að byggja upp framleiðslufyrirtæki sem búa við traustan rekstrargrundvöll og koma upp hópi starfsfólks sem getur gefið af kunnáttu sinni og reynslu til frambúðar.

- 9) Í þessum leiðbeinandi reglum er ekki fjallað um hvernig ákvæðum 53. og 54. gr. EES-samningsins (sem varða samkeppnishamlandi athæfi fyrirtækja) skuli beitt gagnvart fyrirtækjum sem framleiða hljóð- og myndefni ⁽⁴⁾.

2.1 Eru aðstoðarkerfi, sem notuð eru til að styrkja kvikmynda- og sjónvarpsþáttagerð, samrýmanleg EES-samningnum?

- 10) Helstu reglur EES-samningsins um ríkisaðstoð eru sem hér segir: Í 3. mgr. 1. gr. I. hluta bókunar 3 við samninginn um eftirlitsstofnun og dómstól er kveðið á um að EFTA-ríkin ⁽⁵⁾ skuli tilkynna Eftirlitsstofnun EFTA um áætlanir um að veita eða breyta aðstoð áður en þær komast til framkvæmda. Í 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins er lagt bann við aðstoð sem ríki veitir eða veitt er af ríkisfjármunum og raska eða er til þess fallin að raska samkeppni og viðskiptum milli EES-ríkjanna. Stofnuninni er þó heimilt að undanþiggja tiltekna ríkisaðstoð þessu banni. Nánar tiltekið eru í 3. mgr. 61. gr. EES-samningsins taldar upp þær tegundir aðstoðar sem stofnuninni er heimilt að leyfa, með vísan til þeirra áhrifa sem þær hafa. Ein undanþágan varðar samkvæmt stafl. c) í 3. mgr. 61. gr. aðstoð sem er veitt til að greiða fyrir þróun ákveðinna greina efnahagslífsins, enda hafi hún ekki svo óhagstæð áhrif á samkeppni og viðskiptaskilyrði að stríði gegn sameiginlegum hagsmunum. Viðtekin málsmeðferð Eftirlitsstofnunar EFTA er að heimila á grundvelli þessa ákvæðis stuðning við gerð sjónvarpsfærnis og kvikmynda í þeim tilgangi að styrkja menningarstarf, að teknu tilliti til viðmiðanna sem framkvæmdastjórn EB hefur sett.

2.2 Mat á aðstoðarkerfum sem sett eru á fót til stuðnings kvikmynda- og sjónvarpsþáttagerð

- 11) Við mat á aðstoðarkerfum, sem sett eru á fót til stuðnings kvikmynda- og sjónvarpsþáttagerð, verður Eftirlitsstofnun EFTA að ganga úr skugga um eftirtalið:
- Í fyrsta lagi að aðstoðarkerfið sé í samræmi við regluna um „almennt lögmati“, þ.e. stofnunin verður að fullvissa sig um að kerfið byggist ekki á ákvæðum sem ganga gegn EES-samningnum að því er varðar önnur atriði en ríkisaðstoð.
 - Í öðru lagi að kerfið fullnægi sértækum viðmiðum um það hvort aðstoð samrýmist innra markaðnum samkvæmt orðsendingu framkvæmdastjórnar EB, sjá skýringar hér á eftir ⁽⁶⁾.

Síðarnefnda skilyrðið varðar eingöngu aðstoðarkerfi sem gera ráð fyrir stuðningi við kvikmynda- og sjónvarpsþáttagerð, en hið fyrra er staðalpróf sem framkvæmt er á öllum aðstoðarkerfum, hver sem atvinnugreinin er.

a) Viðmiðinu um almennt lögmati fullnægt

- 12) Eftirlitsstofnun EFTA verður að fullvissa sig um að hlutgengisskilyrði ríkisaðstoðarkerfanna hafi ekki að geyma ákvæði sem ganga gegn EES-samningnum að því er varðar önnur atriði en ríkisaðstoð. Stofnunin verður meðal annars að sannreyna að farið hafi verið að reglum um bann við mismunum á grundvelli ríkisfangs, staðfesturétt, frjálsa vöruflutninga og frelsi til að veita þjónustu (sbr. 4., 11., 13., 28., 31., 34. og 36. gr. EES-samningsins). Stofnunin framfylgir þessum reglum jafnframt beitingu samkeppnisreglna þegar þannig stendur á að ákvæði, sem ganga gegn reglunum, verða ekki skilin frá kerfinu í framkvæmd.
- 13) Í samræmi við ofangreindar reglur mega aðstoðarkerfi ekki vera með þeim hætti til að mynda að aðstoð sé bundin við ríkisborgara viðkomandi lands eingöngu, að viðtakendur aðstoðar verði að vera innlent fyrirtæki sem starfar samkvæmt fyrirtækjalöggjöf landsins (fyrirtæki, sem hafa staðfestu í einu EES-ríki og reka starfsemi í öðru gegnum varanlegt útibú eða deild, verða að vera hlutgeng til að hljóta aðstoð; þá má ekki framfylgja kröfunni um starfandi útibú fyrr en að því kemur að aðstoðin sé greidd út) eða að starfsmönnum erlendra fyrirtækja, sem selja þjónustu á sviði kvikmyndagerðar, sé gert að fullnægja innlendum reglum um atvinnuréttindi.
- 14) Sum aðstoðarkerfi, sem notuð eru til að styrkja kvikmynda- og sjónvarpsþáttagerð, eru fjármöggnuð með gjöldum sem innheimt eru gegnum skattkerfið. Í samræmi við ákvarðanavenju framkvæmdastjórnar EB og dómaframkvæmd Evrópudómstólsins fylgir Eftirlitsstofnun EFTA þeirri starfsreglu að þegar slík kerfi þjóna eingöngu framleiðendum í viðkomandi landi, eða veita þeim meiri rétt en keppinautum í öðrum EES-ríkjum, verður að standa þannig að málum til þess að kerfin teljist samrýmanleg EES-samningnum að ekki séu lögð gjöld á innflutta framleiðslu og enginn skattafsláttur veittur vegna útflutnings innlendrar framleiðslu.

⁽⁴⁾ Til að mynda í tengslum við athæfi á borð við pakkasölu kvikmynda (block bookings) og samtengingu réttinda (bundling of rights), sem kann að vera ósamrýmanlegt EES-samningnum.

⁽⁵⁾ Með hugtakinu „EFTA-ríkin“ er hér átt við Ísland, Furstadæmið Liechtenstein og Konungsríkið Noreg.

⁽⁶⁾ Þessi sértæku viðmið voru fyrst skilgreind í ákvörðun framkvæmdastjórnar EB frá árinu 1998 um sjálfvirkir franskir kerfi, ákvörðun N 3/98.

b) Sértek viðmið um hvort aðstoð til kvikmynda- og sjónvarpsefnisgerðar samrýmist samningnum

- 15) Hin sértekku viðmið, sem framkvæmdastjórn EB notar nú við mat á ríkisaðstoð sem rennur til kvikmynda- og sjónvarpsefnisgerðar í samræmi við undanþágu á menningarforsendum samkvæmt stafl. d) í 3. mgr. 87. gr. EB-sáttmálans, koma fram í ákvörðun hennar frá júní 1998 um sjálfvirk franskt kerfi aðstoðar við kvikmyndagerð. Þessi sértekku viðmið, sem Eftirlitsstofnun EFTA hyggst styðjast við í greiningu sinni á svipuðum málum samkvæmt stafl. c) í 3. mgr. 61. gr. EES-samningsins, eru sem hér segir:
- 1) Aðstoðin verður að beinast að framleiðslu menningarefnis. Stjórnvöld í EFTA-ríkjunum verða að sjá til þess að verk, sem aðstoð rennur til, hafi að geyma menningarefni samkvæmt viðmiðum sem gilda í landinu og eru sannreynanleg.
 - 2) Framleiðanda verður að vera heimilt að eyða að minnsta 20% af framleiðslukostnaði myndarinnar í öðrum EES-ríkjum án þess að komi til lækkunar á aðstoðarfjárhæðum samkvæmt kerfinu. Með öðrum orðum hefur Eftirlitsstofnun EFTA fallist á styrkhæfisviðmið sem kveður á um að 80% af framleiðslukostnaði kvikmyndar eða sjónvarpsefnis, sem aðstoð rennur til, sé eytt innanlands.
 - 3) Aðstoðarhlutfallið verður í aðalatriðum að takmarkast við 50% af framleiðslukostnaði til þess að stuðla að eðlilegu einkaframtaki, sem er grundvallarþáttur í markaðshagkerfi, og forðast styrkjakeppni milli EES-ríkjanna. Kvikmyndir, sem eru gerðar við erfiðar aðstæður eða fyrir lítið fé, eru undanþegnar þessu hámarki. Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að það sé hlutverk stjórnvalda í hverju EFTA-ríki að skilgreina, með vísan til aðstæðna í landinu, hvaða kvikmyndir eru gerðar við erfiðar aðstæður og fyrir lítið fé.
 - 4) Óheimilt er að veita viðbótaraðstoð vegna tiltekkinnar starfsemi á sviði kvikmyndagerðar (t.d. eftirvinnslu) til þess að tryggja sé að hvatningaráhrif aðstoðarinnar séu hlutlaus og þannig sé komist hjá því að þessi tiltekna starfsemi njóti verndar í EFTA-ríkinu, sem veitir aðstoðina, eða að sérstaklega eftirsóknarvert sé að flytja hana þangað.
- Ýmislegt er að athuga í tengslum við ofangreind viðmið:
- 16) Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að aðstoðin eigi að renna til almennrar fjármögnunar tiltekins kvikmyndagerðarverkefnis og að framleiðandanum skuli látið eftir að velja af hvaða liðum fjárhagsáætlunarinnar verði tekið fé til að eyða í öðrum EES-ríkjum. Þá er heimilt að veita fyrirtækjum, sem standa að gerð kvikmynda og sjónvarpsþátta, aðra aðstoð samkvæmt kerfum almennrar aðstoðar við atvinnulífið sem stofnunin hefur samþykkt með vísan til undanþáguákvæðanna í stafl. a) og c) í 3. mgr. 61. gr. EES-samningsins (t.d. byggðaaðstoð, aðstoð í þágu lítilla og meðalstórra fyrirtækja, aðstoð til rannsókna og þróunarstarfs, aðstoð til fræðslustarfsemi, aðstoð til eflingar atvinnu).
- 17) Eftirlitsstofnun EFTA fellst á að stjórnvöld í EFTA-ríkjunum geti sett það sem skilyrði fyrir veitingu aðstoðar að tilteknum hluta framleiðslukostnaðar kvikmyndar sé eytt á yfirráðasvæði þeirra. Rökin fyrir þessu eru að nauðsynlegt getur verið að binda tiltekinn hluta útgjaldanna við landið til þess að tryggja að þar verði áfram fyrir hendi kunnátta og tækniþekking sem er nauðsynleg til framleiðslu á menningarefni. Slíkt þarf að takmarka við það sem talið er nauðsynlegt lágmark til að vinna að menningartengdum markmiðum.
- 18) Þá lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að með vísan til sérstakra aðstæðna, sem ríkja í kvikmyndagerð, verði að teljast til heildarfjárhagsáætlunar verkefnis á sviði hljóð- og myndefnisframleiðslu öll áhættufjáruðlát sem eru nauðsynleg til að af því verði, og fellst því á að útreikningur aðstoðar verði að miðast við þá heildaráætlun, óháð því hvers eðlis einstakir útgjaldaliðir hennar eru. Ef aðstoð er sérstaklega merkt einstökum liðum í fjárhagsáætlun kvikmyndar gæti hún orðið til þess að styrkja sérstaklega innlenda starfsemi í þeim greinum sem selja viðkomandi vöru eða þjónustu, og slíkt gæti verið ósamrýmanlegt EES-samningnum.
- 19) Lítið er framhjá fjárveitingum, sem koma beint úr EB-áætlunum á borð við MEDIA 2007, við útreikning á því hvort 50% aðstoðarhámarkið hafi verið virt. Sá stuðningur er ætlaður til að efla dreifingu á kvikmyndum frá viðkomandi landi erlendis, og hann bætir því engu við stuðning aðstoðarkerfa sem miðast við að ýta undir framleiðslu og dreifingu innanlands.
- 20) Þó að kvaðir um kaup á hljóð- og myndefni hvíli á sjónvarpsfélögum í EFTA-ríkjunum samkvæmt landslögum telst slíkt ekki ríkisaðstoð ef sjónvarpsfélögin hafa eðlilegar tekjur af dreifingu efnisins. Mat á því að hversu miklu leyti slíkar lögbundnar kvaðir hafa eiginlega ríkisaðstoð í för með sér verður að fara fram með hliðsjón af þeirri breytingu á dómaframkvæmd Evrópuðómstólsins sem varð með dómi frá 13. mars 2001 í máli C-379/98 (PreussenElektra).
- 21) Það er álit Eftirlitsstofnunar EFTA að með þeim viðmiðum, sem hér hefur verið lýst, sé hæfilegs jafnvægis gætt milli þeirra markmiða að styrkja skapandi menningarstarf, efla framleiðslu hljóð- og myndefnis í EES-ríkjunum og virða ríkisaðstoðarreglur EES-samningsins.

Upplýsingar frá EFTA-ríkjunum um ríkisaðstoð sem veitt hefur verið í samræmi við gerðina sem um getur í lið 1j í XV. viðauka við EES-samninginn (reglugerð framkvæmdastjórnarinnar (EB) nr. 800/2008 þar sem tilgreindir eru tilteknir flokkar aðstoðar sem samrýmast sameiginlega markaðnum til beitingar 87. og 88. gr. sáttmálans (reglugerð um almenna hópundanþágu))

2011/EES/23/02

I. HLUTI

Tilvísunarnúmer aðstoðar	GBER 1/2011/ENV	
EFTA-ríki	Noregur	
Stofnun sem veitir aðstoð	Heiti	Innovasjon Norge
	Póstfang	Postboks 448 Sentrum N-0104 Oslo Norway
	Vefsetur	www.innovationnorway.com
Fyrirsögn aðstoðarráðstöfunar	Miljuteknologiordningin NHD 2421.50 (aðstoðarkerfi til að stuðla að umhverfisvænni tækni)	
Innlend lagaákvæði (tilvísun til opinberrar útgáfu lagaákvæðanna)	Prop. 1 S (2010–2011), bls. 135–136, sjá http://www.regjeringen.no/pages/14272745/PDFS/PRP201020110001NHDDDDPDFS.pdf	
Vefslóð að heildartexta aðstoðarákvæðanna	http://www.innovasjonnorge.no/Satsinger/Sektorsatsinger/Energi-og-miljo/Miljuteknologiordningin/	
Tegund aðstoðar	Aðstoðarkerfi	Já (styrkir til aðstoðarþega)
Breyting á gildandi aðstoðarákvæðum	Fjárfestingaraðstoð til að stuðla að orkuframleiðslu með endurnýjanlegum orkugjöfum (Investeringsstøtte til pilot- og demonstrasjonsanlegg innenfor fornybar energi) og Aðstoðarkerfi fyrir tilrauna- og kynningarverkefni við þróun á umhverfistækni og -vörum (Miljuteknologiordningin for pilot- og demonstrasjonsanlegg)	Aðstoðarkerfin tvö voru tilkynnt Eftirlitsstofnun EFTA samkvæmt reglugerð um almenna hópundanþágu í júlí 2010 (GBER 5/2010/ENV og GBER 6/2010/R&D)
	Framlenging	Á ekki við
	Breyting	Heildarfjárframlag til umhverfisvænnar tækni hefur hækkað í alls 257 milljónir NOK í fjárhagsáætlun fyrir 2011. Enn fremur verða fyrir aðstoðarkerfin tvö sameinuð í eitt.
Gildistími	Aðstoðarkerfi	1.1.2011 Tilkynnt kerfi kemur í stað þessa þegar hið tilkynna kerfi hefur verið samþykkt. Tilkynningarferli þess kerfis er hafið í viðskipta- og iðnaðarráðuneytinu
Hlutgengar atvinnugreinar	Allar atvinnugreinar sem eiga rétt á aðstoð	Allar atvinnugreinar.
Tegund viðtakanda	Lítill og meðalstór fyrirtæki	Já.
	Stórfyrirtæki	Já.
Fjárveiting	Fyrirhuguð árleg heildarfjárveiting til kerfisins	NOK 257 milljónir
Aðstoðarform (5. gr.)	Styrkur	Já.

II. HLUTI

Almenn markmið (upptalning)	Markmið (upptalning)		Hámarksaðstoðarlutfall í % eða hámarksaðstoðarfjárhæð í NOK	Lítill og meðalstór fyrirtæki –viðbótaraðstoð í %
Aðstoð til umhverfisverndar (17.–25. gr.)	Fjárfestingaraðstoð sem gerir fyrirtækjum kleift að ganga lengra en krafist er í reglum Evrópubandalaganna um umhverfisvernd eða auka umhverfisvernd í þeim tilvikum að engum slíkum reglum er til að dreifa (18. gr.)		35% til stórfyrirtækja	55% (samtals) til lítilla fyrirtækja, 45% til meðalstórra fyrirtækja
	Getið sérstakrar tilvísunar í viðkomandi reglu		Engar viðkomandi reglur að vísa til þar sem kerfið gildir einnig um svið þar sem reglum Evrópubandalaganna er ekki til að dreifa.	
	Fjárfestingaraðstoð í umhverfisverndarskyni, veitt til að stuðla að orkuframleiðslu með endurnýjanlegum orkugjöfum (23. gr.)		45% til stórfyrirtækja	65% (samtals) til lítilla fyrirtækja, 55% til meðalstórra fyrirtækja
Aðstoð vegna rannsókna, þróunar og nýsköpunar (30.–37. gr.) Aðstoð vegna rannsókna- og þróunarverkefna (31. gr.)	Aðstoð vegna rannsókna- og þróunarverkefna (31. gr.)	Grunnrannsóknir (stafl. a) í 2. mgr. 31. gr.)		
		Iðnrannsóknir (stafl. b) í 2. mgr. 31. gr.)	50% til stórfyrirtækja	70% (samtals) til lítilla fyrirtækja, 60% til meðalstórra fyrirtækja Bæta má við styrkuka sem nemur 15 prósentustigum (eiginlegt samstarf) meðan aðstoðarlutfallið er ekki hærra en 80%, sjá stafl. b) í 4. mgr. 31. gr.
		Þróunarstarf (stafl. c) í 2. mgr. 31. gr.)	25% til stórfyrirtækja	45% (samtals) til lítilla fyrirtækja, 35% til meðalstórra fyrirtækja Bæta má við styrkuka sem nemur 15 prósentustigum (eiginlegt samstarf) meðan aðstoðarlutfallið er ekki hærra en 80%, sjá stafl. b) í 4. mgr. 31. gr.

Upplýsingar frá EFTA-ríkjunum um ríkisaðstoð sem veitt hefur verið í samræmi við gerðina sem um getur í lið 1j í XV. viðauka við EES-samninginn (reglugerð framkvæmdastjórnarinnar (EB) nr. 800/2008 þar sem tilgreindir eru tilteknir flokkar aðstoðar sem samrýmast sameiginlega markaðnum til beitingar 87. og 88. gr. sáttmálans (reglugerð um almenna hópundanþágu))

2011/EES/23/03

I. HLUTI

Tilvísunarnúmer aðstoðar	GBER 2/2011/R&D	
EFTA-ríki	Noregur	
Stofnun sem veitir aðstoð	Heiti	Innovasjon Norge
	Póstfang	Postboks 448 Sentrum N-0104 Oslo Norway
	Vefsetur	www.innovationnorge.no
Fyrirsögn aðstoðarráðstöfunar	Landsdekkende innovasjonsordning – NHD 2421.50 (innlent nýsköpunarkerfi) Aðeins hluti fjármögnunar aðstoðarkerfisins kemur frá NHD 2421.50	
Innlend lagaákvæði (tilvísun til opinberrar útgáfu lagaákvæðanna)	Prop. 1 S (2010–2011), bls. 134–136, sjá http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/dok/regpubl/prop/2010-2011/prop-1-s-20102011.html?id=618824	
Vefslóð að heildartexta aðstoðarákvæðanna	http://www.innovasjonnorge.no/Tjenester/Finansiering/	
Tegund aðstoðar	Aðstoðarkerfi	Já (styrkir til aðstoðarþega)
Breyting á gildandi aðstoðarákvæðum	Ákvarðanir Eftirlitsstofnunar EFTA 170/94/COL, 129/00/COL og 130/00/COL munu renna út. Tímabundið smástyrkjakerfi (ákvörðun 235/09/COL) mun einnig renna út.	
Gildistími	Aðstoðarkerfi	Frá 1.1.2011 að telja Fjárveitingar eru háðar samþykkt þingsins við afgreiðslu fjárlaga. Aðstoðarkerfið hefur verið starfrækt í meira en 20 ár og ekki er áformað að leggja það niður í fyrirsjáanlegri framtíð.
Hlutgengar atvinnugreinar	Allar atvinnugreinar sem eiga rétt á aðstoð	Allar atvinnugreinar.
Tegund viðtakanda	Lítil og meðalstór fyrirtæki	Já.
	Stórfyrirtæki	Já
Fjárveiting	Fyrirhuguð árleg heildarfjárveiting til kerfisins	213 milljónir NOK
	Veittar ábyrgðir	40 milljónir NOK frá öllum kerfum Innovasjon Norge sem stjórnað er fyrir hönd viðskipta- og iðnaðarráðuneytisins. Þetta er fjárhæð allra ábyrgða sem kerfið getur veitt. Ábyrgðir takmarkast að jafnaði við 12 milljónir NOK hver, í samræmi við reglur um lágmarksaðstoð.
Aðstoðarform (5. gr.) 5)	Styrkur	Já.
	Vaxtaniðurgreiðsla (af lánum frá Innovasjon Norge)	Já.
	Lán	Já.
	Ábyrgð/tilvísun í ákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA	Já – sem lágmarksaðstoð eða innan marka öryggisgjalds fyrir lítil og meðalstór fyrirtæki

II. HLUTI

Almenn markmið (upptalning)	Markmið (upptalning)	Hámarksaðstoðarhlutfall í % eða hámarksaðstoðarfjárhæð í NOK ⁽¹⁾	Lítill og meðalstór fyrirtæki –viðbótaraðstoð í %	
Aðstoð til fjárfestinga til eflingar atvinnu í litlum og meðalstórum fyrirtækjum (15. gr.)		20% í tilviki lítilla fyrirtækja. 10% í tilviki meðalstórra fyrirtækja.		
Aðstoð við nýstofnuð smáfyrirtæki kvenna (16. gr.)		15 %		
	Fjárfestingaraðstoð í umhverfisverndarskyni, veitt til að stuðla að orkuframleiðslu með endurnýjanlegum orkugjöfum (23. gr.)	45%	20% viðbótaraðstoð til lítilla fyrirtækja 10% viðbótaraðstoð til meðalstórra fyrirtækja	
Aðstoð vegna kaupa á ráðgjöf fyrir lítill og meðalstór fyrirtæki og þátttöku lítilla og meðalstórra fyrirtækja í kaupstefnum (26. og 27. gr.)	Aðstoð vegna kaupa á ráðgjöf fyrir lítill og meðalstór fyrirtæki (26. gr.)	50%		
	Aðstoð vegna þátttöku lítilla og meðalstórra fyrirtækja í kaupstefnum (27. gr.)			
Aðstoð vegna rannsókna, þróunar og nýsköpunar (30.–37. gr.)	Aðstoð vegna rannsókna- og þróunarverkefna (31. gr.)	Grunnrannsóknir (stafl. a) í 2. mgr. 31. gr.)		
		Iðnrannsóknir (stafl. b) í 2. mgr. 31. gr.)	50 %. Bæta má við 15% styrkauka til allra fyrirtækja meðan aðstoðarhlutfallið er ekki hærra en 80%, ef skilyrðin í 4. mgr. gilda.	20% til lítilla fyrirtækja, 10% til meðalstórra fyrirtækja
		Þróunarstarf (stafl. c) í 2. mgr. 31. gr.)	25 %. Bæta má við 15% styrkauka til allra fyrirtækja ef skilyrðin í 4. mgr. gilda.	20% til lítilla fyrirtækja, 10% til meðalstórra fyrirtækja
	Aðstoð vegna tæknilegra hagkvæmniathugana (32. gr.)	65% þegar um ræðir athuganir til undirbúnings iðnrannsóknum og 40% þegar um ræðir athuganir til undirbúnings þróunarstarfi.	10% til lítilla og meðalstórra fyrirtækja	
Aðstoð til fræðslustarfs (38. og 39. gr.)	Sértæk fræðsla (1. mgr. 38. gr.)	25%	20% til lítilla fyrirtækja, 10% til meðalstórra fyrirtækja	
	Almenn fræðsla (2. mgr. 38. gr.)	60%	20% til lítilla fyrirtækja, 10% til meðalstórra fyrirtækja	

⁽¹⁾ Fjárhæðir í NOK eru háðar gengisskráningu EUR:NOK 1:8

Upplýsingar frá EFTA-ríkjunum um ríkisaðstoð sem veitt hefur verið í samræmi við gerðina sem um getur í lið 1j í XV. viðauka við EES-samninginn (reglugerð framkvæmdastjórnarinnar (EB) nr. 800/2008 þar sem tilgreindir eru tilteknir flokkar aðstoðar sem samrýmast sameiginlega markaðnum til beitingar 87. og 88. gr. sáttmálans (reglugerð um almenna hópundanþágu))

2011/EES/23/04

I. HLUTI

Tilvísunarnúmer aðstoðar	GBER 3/2011/TRA	
EFTA-ríki	Noregur	
Stofnun sem veitir aðstoð	Heiti	Innovasjon Norge
	Póstfang	Postboks 448 Sentrum N-0104 Oslo Norway
	Vefsetur	www.innovationnorway.com
Fyrirsögn aðstoðarráðstöfunar	Kompetanse i og utvikling av reiselivsnæringen – NHD 2421.71 (hæfni og þróunarstarf í ferðaiðnaði) Aðeins hluti fjármögnunar aðstoðarkerfisins kemur frá NHD 2421.71	
Innlend lagaákvæði (tilvísun til opinberrar útgáfu lagaákvæðanna)	Prop. 1 S (2010–2011), bls. 139–141, sjá http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/dok/regpubl/prop/2010-2011/prop-1-s-20102011.html?id=618824	
Vefslóð að heildartexta aðstoðarákvæðanna	http://www.innovasjonnorge.no/Satsinger/Reiseliv/Kompetanse/	
Tegund aðstoðar	Aðstoðarkerfi	Já (styrkir til aðstoðarþega)
Breyting á gildandi aðstoðarákvæðum	Ekki verður lengur gefin skýrsla um alþjóðlega herferð um að gera Noreg að áfangastað ferðamanna, sem Eftirlitsstofnun EFTA samþykkti aldrei.	Ákvarðanir Eftirlitsstofnunar EFTA 170/94/COL og 202/94/COL munu víkja.
Gildistími	Aðstoðarkerfi	Frá 1.1.2011 að telja Fjárveitingar eru háðar samþykkt þingsins við afgreiðslu fjárlaga. Aðstoðarkerfið hefur verið starfrækt í meira en 15 ár og ekki er áformað að leggja það niður í fyrirsjáanlegri framtíð.
	Takmarkað við tilteknar greinar – Tilgreina skal nánar í samræmi við NACE 2. endursk.	NACE: 55000, 55100, 55110, 55120, 55200, 55210, 55220, 55230, 55300, 553001, 553002, 55400, 55401, 60230, 61104, 61105, 62100, 63300, 63301, 63302, 63303, 92330, 92520, 92530, 92720
Tegund viðtakanda	Lítill og meðalstór fyrirtæki	Já
	Stórfyrirtæki	Já
Fjárveiting	Fyrirhuguð árleg heildarfjárveiting til kerfisins	100 milljónir norskra króna á ári
Aðstoðarform (5. gr.)	Styrkur	Já

II. HLUTI

Almenn markmið (upptalning)	Markmið (upptalning)		Hámarksaðstoðarhlutfall í % eða hámarksaðstoðarfjárhæð í NOK	Lítill og meðalstór fyrirtæki –viðbótaraðstoð í %
Aðstoð vegna kaupa á ráðgjöf fyrir lítill og meðalstór fyrirtæki og þátttöku lítilla og meðalstórra fyrirtækja í kaupstefnum (26. og 27. gr.)	Aðstoð vegna kaupa á ráðgjöf fyrir lítill og meðalstór fyrirtæki (26. gr.)		50%	
	Aðstoð vegna þátttöku lítilla og meðalstórra fyrirtækja í kaupstefnum (27. gr.)		50%	
Aðstoð vegna rannsókna, þróunar og nýsköpunar (30.–37. gr.)	Aðstoð vegna rannsókna- og þróunarverkefna (31. gr.)	Grunnrannsóknir (stafl. a) í 2. mgr. 31. gr.)		
		Iðnrannsóknir (stafl. b) í 2. mgr. 31. gr.)		
		Þróunarstarf (stafl. c) í 2. mgr. 31. gr.)		
	Aðstoð til kaupa á ráðgjafarþjónustu og stoðþjónustu á sviði nýsköpunar (36. gr.)		1,6 milljónir NOK á þriggja ára tímabili	
Aðstoð til fræðslustarfs (38. og 39. gr.)	Sértæk fræðsla (1. mgr. 38. gr.)		25%	10 prósentustig ef aðstoð er veitt meðalstóru fyrirtæki og 20 prósentustig ef aðstoð er veitt litlu fyrirtæki.
	Almenn fræðsla (2. mgr. 38. gr.)		60%	10 prósentustig ef aðstoð er veitt meðalstóru fyrirtæki og 20 prósentustig ef aðstoð er veitt litlu fyrirtæki.

Upplýsingar frá EFTA-ríkjunum um ríkisaðstoð sem veitt hefur verið í samræmi við gerðina sem um getur í lið 1j í XV. viðauka við EES-samninginn (reglugerð framkvæmdastjórnarinnar (EB) nr. 800/2008 þar sem tilgreindir eru tilteknir flokkar aðstoðar sem samrýmast sameiginlega markaðnum til beitingar 87. og 88. gr. sáttmálans (reglugerð um almenna hópundanþágu))

2011/EES/23/05

I. HLUTI

Tilvísunarnúmer aðstoðar	GBER 4/2011/TRA	
EFTA-ríki	Noregur	
Stofnun sem veitir aðstoð	Heiti	Innovasjon Norge
	Póstfang	Postboks 448 Sentrum N-0104 Oslo Norway
	Vefsetur	www.innovationnorway.com
Fyrirsögn aðstoðarráðstöfunar	Kompetanse – NHD 2421.71 (hæfni) Aðeins hluti fjármögnunar aðstoðarkerfisins kemur frá NHD 2421.71	
Innlend lagaákvæði (tilvísun til opinberrar útgáfu lagaákvæðanna)	Prop. 1 S (2010–2011), bls. 139–141, sjá http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/dok/regpubl/prop/2010-2011/prop-1-s-20102011.html?id=618824	
Vefslóð að heildartexta aðstoðarákvæðanna	http://www.innovasjonnorge.no/Tjenester/Programmer/Kompetanseprogrammet/ Fram: http://www.innovasjonnorge.no/Tjenester/Kompetanse/FRAM/Navigator/ Navigator: http://www.innovasjonnorge.no/Tjenester/Kompetanse/Navigator/ BIT: http://www.innovasjonnorge.no/Tjenester/Programmer/BIT-programmet/ Næringsrettet design: http://www.innovasjonnorge.no/Tjenester/Programmer/Design-programmet/ Internasjonal vekst: http://www.innovasjonnorge.no/Tjenester/Programmer/Internasjonal-vekst-programmet/ Bedrift i EU: http://www.innovasjonnorge.no/Tjenester/Programmer/Bedrift-i-EU/ Høyvekstprogrammet: http://www.innovasjonnorge.no/Tjenester/Programmer/Hoyvekstprogrammet/ Kvinner i Næringslivet: http://www.innovasjonnorge.no/Tjenester/Programmer/Kvinner-i-naeringslivet/	
Tegund aðstoðar	Aðstoðarkerfi	Já (styrkir til aðstoðarþega)
Breyting á gildandi aðstoðarákvæðum		Ákvarðanir Eftirlitsstofnunar EFTA 170/94/COL, 202/94/COL og 130/00/COL munu renna út.
Gildistími	Aðstoðarkerfi	Frá 1.1.2011að telja Fjárveitingar eru háðar samþykkt þingsins við afgreiðslu fjárlaga. Aðstoðarkerfið hefur verið starfrækt í meira en 15 ár og ekki er áformað að leggja það niður í fyrirsjáanlegri framtíð.
Hlutengar atvinnugreinar	Allar atvinnugreinar sem eiga rétt á aðstoð	Allar
Tegund viðtakanda	Lítill og meðalstór fyrirtæki	Já
	Stórfyrirtæki	Já
Fjárveiting	Fyrirhuguð árleg heildarfjárveiting til kerfisins	122,8 milljónir NOK
Aðstoðarform (5. gr.)	Styrkur	Já

II. HLUTI

Almenn markmið (upptalning)	Markmið (upptalning)	Hámarksaðstoðarhlutfall í % eða hámarksaðstoðarfjárhæð í NOK ⁽¹⁾	Lítill og meðalstór fyrirtæki –viðbótaraðstoð í %
Aðstoð vegna kaupa á ráðgjöf fyrir lítill og meðalstór fyrirtæki og þátttöku lítilla og meðalstórra fyrirtækja í kaupstefnum (26. og 27. gr.)	Aðstoð vegna kaupa á ráðgjöf fyrir lítill og meðalstór fyrirtæki (26. gr.)	50% til lítilla og meðalstórra fyrirtækja	
	Aðstoð vegna þátttöku lítilla og meðalstórra fyrirtækja í kaupstefnum (27. gr.)	50% til lítilla og meðalstórra fyrirtækja	
	Aðstoð við ung sprotafyrirtæki (35. gr.)	8 milljónir NOK til lítilla fyrirtækja sem hafa starfað skemur en 6 ár.	
	Aðstoð til kaupa á ráðgjafarþjónustu og stoðþjónustu á sviði nýsköpunar (36. gr.)	8 milljónir NOK á hvern aðstoðarþega á þriggja ára tímabili	
	Aðstoð til að gera kleift að fá sérfræðimenntað starfsfólk að láni (37. gr.)	50% að hámarki í 3 ár á hvert fyrirtæki og hvern einstakling sem fenginn er að láni.	
Aðstoð til fræðslustarfs (38. og 39. gr.)	Sértæk fræðsla (1. mgr. 38. gr.)	25%	10 prósentustig ef aðstoð er veitt meðalstóru fyrirtæki og 20 prósentustig ef aðstoð er veitt litlu fyrirtæki.
	Almenn fræðsla (2. mgr. 38. gr.)	60%	10 prósentustig ef aðstoð er veitt meðalstóru fyrirtæki og 20 prósentustig ef aðstoð er veitt litlu fyrirtæki.

⁽¹⁾ Fjárhæðir í NOK eru háðar gengisskráningu EUR:NOK 1:8

EB-STOFNANIR

FRAMKVÆMDASTJÓRNIN

Tilkynning um fyrirhugaða samfylkingu fyrirtækja

2011/EES/23/06

(mál COMP/M.5985 – ZMB CH/GWH)

Mál sem kann að verða tekið fyrir samkvæmt einfaldaðri málsmeðferð

1. Framkvæmdastjórninni barst 7. apríl 2011 tilkynning samkvæmt 4. gr. reglugerðar ráðsins (EB) nr. 139/2004 ⁽¹⁾ um fyrirhugaða samfylkingu þar sem svissneska fyrirtækið ZMB (Schweiz) AG, sem tilheyrir rússnesku samsteypunni Gazprom, öðlast með hlutafjárkaupum að fullu yfirráð, í skilningi staflíðar b) í 1. mgr. 3. gr. samrunareglugerðar EB, í austurríska fyrirtækinu GWH Gashandel GmbH.
2. Starfsemi hlutaðeigandi fyrirtækja er sem hér segir:
 - ZMB (Schweiz) AG: viðskipti með jarðgas
 - Gazprom: lóðrétt samþætt samsteypa fyrirtækja sem stunda einkum leit, framleiðslu, vinnslu, flutninga og sölu á jarðgasi
 - GWH Gashandel GmbH: sala og umflutningur á jarðgasi
3. Frumathugun framkvæmdastjórnarinnar hefur leitt í ljós að samfylkingin, sem tilkynnt hefur verið, geti fallið undir gildissvið samrunareglugerðar EB. Fyrirvari er þó um endanlega ákvörðun. Hafa ber í huga að þetta mál kann að verða tekið fyrir samkvæmt málsmeðferðinni sem kveðið er á um í tilkynningu framkvæmdastjórnarinnar um einfaldaða málsmeðferð við meðhöndlun tiltekinna samfylkinga samkvæmt samrunareglugerð EB ⁽²⁾.
4. Hagsmunaaðilar eru hvattir til að senda framkvæmdastjórninni athugasemdir sem þeir kunna að hafa fram að færa um hina fyrirhuguðu samfylkingu.

Athugasemdir verða að berast framkvæmdastjórninni innan tíu daga frá því að tilkynning þessi birtist í Stjtið. ESB (C 119, 16. apríl 2011). Þær má senda með símbréfi (faxnr. +32 (0)22 96 43 01), með rafpósti á netfangið COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu eða í pósti, með tilvísuninni COMP/M.5985 – ZMB CH/GWH, á eftirfarandi póstfang:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ Stjtið. ESB L 24, 29.1.2004, bls. 1 („samrunareglugerð EB“).

⁽²⁾ Stjtið. ESB C 56, 5.3.2005, bls. 32 („tilkynning um einfaldaða málsmeðferð“).

Tilkynning um fyrirhugaða samfylkingu fyrirtækja
(mál COMP/M.6093 – BASF/INEOS/Styrene JV)

2011/EES/23/07

1. Framkvæmdastjórninni barst 7. apríl 2011 tilkynning samkvæmt 4. gr. reglugerðar ráðsins (EB) nr. 139/2004 ⁽¹⁾ um fyrirhugaða samfylkingu þar sem þýska fyrirtækið BASF SE og hið svissneska INEOS Industry Holdings Limited öðlast með hlutafjárkaupum í nýstofnuðu, sameiginlegu fyrirtæki í sameiningu yfirráð, í skilningi staflaðar b) í 1. mgr. 3. gr. samrunareglugerðar EB, í þýska fyrirtækinu Styrolution.
2. Starfsemi hlutaðeigandi fyrirtækja er sem hér segir:
 - BASF SE: Íðefnaframleiðslufyrirtæki á heimsvísu. Meðal framleiðsluvara eru hráolía og jarðgas, iðefni, plast, þekjumeðhöndlunarkerfi, dreifiefni og landbúnaðarafurðir
 - INEOS Industry Holding Limited: starfsemi sem tengist margs konar iðefnum, m.a. efnavörum sem eru unnar úr jarðolíu, sérnótaíðefnum og olíuafurðum
 - Styrolution: mun sameina viðskiptadeildir BASF og INEOS á sviði stýreneinliða, pólýstýrens og akrýlnitrílbútadíen-stýrens, svo og tiltekinnna, minniháttar tengdra vara
3. Frumathugun framkvæmdastjórnarinnar hefur leitt í ljós að samfylkingin, sem tilkynnt hefur verið, geti fallið undir gildissvið samrunareglugerðar EB. Fyrirvari er þó um endanlega ákvörðun.
4. Hagsmunaaðilar eru hvattir til að senda framkvæmdastjórninni athugasemdir sem þeir kunna að hafa fram að færa um hina fyrirhuguðu samfylkingu.

Athugasemdir verða að berast framkvæmdastjórninni innan tíu daga frá því að tilkynning þessi birtist í Stjtið. ESB (C 119, 16. apríl 2011). Þær má senda með símbréfi (faxnr. +32 (0)22 96 43 01), með rafpósti á netfangið COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu eða í pósti, með tilvísuninni COMP/M.6093 – BASF/INEOS/Styrene JV, á eftirfarandi póstfang:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ Stjtið. ESB L 24, 29.1.2004, bls. 1 („samrunareglugerð EB“).

Tilkynning um fyrirhugaða samfylkingu fyrirtækja
(mál COMP/M.6199 – TowerBrook/York/Apollo/Monier)

2011/EES/23/08

Mál sem kann að verða tekið fyrir samkvæmt einfaldaðri málsmeðferð

1. Framkvæmdastjórninni barst 11. apríl 2011 tilkynning samkvæmt 4. gr. reglugerðar ráðsins (EB) nr. 139/2004 ⁽¹⁾ um fyrirhugaða samfylkingu þar sem breska fyrirtækið TowerBrook Capital Partners (U.K.) LLP („TowerBrook“) og hin bandarísku York Capital Global Management Advisors, LLC („York“) og Apollo Global Management, LLC („Apollo“) öðlast með yfirtökutilboði, sem var tilkynnt 4. apríl 2011, í sameiningu yfirráð, í skilningi staflíðar b) í 1. mgr. 3. gr. samrunareglugerðar EB, í þýska fyrirtækinu Monier.
2. Starfsemi hlutaðeigandi fyrirtækja er sem hér segir:
 - TowerBrook: fjárfestingar í óskráðum félögum
 - York: umsýsla fjárfestingasjóða
 - Apollo: fjárfestingar í eignasöfnum
 - Monier: framleiðir og afhendir þakplötur, íhluti í þök og arin- og loftræstikerfi
3. Frumathugun framkvæmdastjórnarinnar hefur leitt í ljós að samfylkingin, sem tilkynnt hefur verið, geti fallið undir gildissvið samrunareglugerðar EB. Fyrirvari er þó um endanlega ákvörðun. Hafa ber í huga að þetta mál kann að verða tekið fyrir samkvæmt málsmeðferðinni sem kveðið er á um í tilkynningu framkvæmdastjórnarinnar um einfaldaða málsmeðferð við meðhöndlun tiltekinna samfylkinga samkvæmt samrunareglugerð EB ⁽²⁾.
4. Hagsmunaaðilar eru hvattir til að senda framkvæmdastjórninni athugasemdir sem þeir kunna að hafa fram að færa um hina fyrirhuguðu samfylkingu.

Athugasemdir verða að berast framkvæmdastjórninni innan tíu daga frá því að tilkynning þessi birtist í Stjtið. ESB (C 122, 20. apríl 2011). Þær má senda með símbréfi (faxnr. +32 (0)22 96 43 01), með rafpósti á netfangið COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu eða í pósti, með tilvísuninni COMP/M.6199 – TowerBrook/York/Apollo/Monier, á eftirfarandi pósthfang:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ Stjtið. ESB L 24, 29.1.2004, bls. 1 („samrunareglugerð EB“).

⁽²⁾ Stjtið. ESB C 56, 5.3.2005, bls. 32 („tilkynning um einfaldaða málsmeðferð“).

Tilkynning um fyrirhugaða samfylkingu fyrirtækja**2011/EES/23/09****(mál COMP/M.6208 – Aéroports de Paris/JCDecaux Airport France/JV)****Mál sem kann að verða tekið fyrir samkvæmt einfaldaðri málsmeðferð**

1. Framkvæmdastjórninni barst 13. apríl 2011 tilkynning samkvæmt 4. gr. reglugerðar ráðsins (EB) nr. 139/2004 ⁽¹⁾ um fyrirhugaða samfylkingu þar sem franska fyrirtækið Aéroports de Paris S.A. („ADP“) og hið franska JCDecaux Airport France S.A.S. („JCDAF“), sem lýtur yfirráðum franska fyrirtækisins JCDecaux S.A., öðlast með hlutafjárkaupum í sameiningu yfirráð, í skilningi staflíðar b) í 1. mgr. 3. gr. samrunareglugerðar EB, í nýstofnuðu, sameiginlegu frönsku fyrirtæki („JV“).
2. Starfsemi hlutaðeigandi fyrirtækja er sem hér segir:
 - ADP: skipulagning, rekstur og þróun flugvallanna Paris-Charles de Gaulle, Paris-Orly og Paris-Le Bourget, svo og nokkurra annarra flugvalla í grennd við París
 - JCDAF: uppsetning utanhússauglýsinga af ýmsu tagi, þjónusta við þær og rekstur, einkum auglýsinga í flughöfnum, á flugvöllum og í hafnamiðstöðvum
 - JV: rekstur og markaðsfærsla allra auglýsingaskilta á flugvöllum undir stjórn ADP á Île de France-svæðinu
3. Frumathugun framkvæmdastjórnarinnar hefur leitt í ljós að samfylkingin, sem tilkynnt hefur verið, geti fallið undir gildissvið samrunareglugerðar EB. Fyrirvari er þó um endanlega ákvörðun. Hafa ber í huga að þetta mál kann að verða tekið fyrir samkvæmt málsmeðferðinni sem kveðið er á um í tilkynningu framkvæmdastjórnarinnar um einfaldaða málsmeðferð við meðhöndlun tiltekinna samfylkinga samkvæmt samrunareglugerð EB ⁽²⁾.
4. Hagsmunaaðilar eru hvattir til að senda framkvæmdastjórninni athugasemdir sem þeir kunna að hafa fram að færa um hina fyrirhuguðu samfylkingu.

Athugasemdir verða að berast framkvæmdastjórninni innan tíu daga frá því að tilkynning þessi birtist í Stjtið. ESB (C 123, 21. apríl 2011). Þær má senda með símbréfi (faxnr. +32 (0)22 96 43 01), með rafpósti á netfangið COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu eða í pósti, með tilvísuninni COMP/M.6208 – Aéroports de Paris/JCDecaux Airport France/JV, á eftirfarandi pósthfang:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ Stjtið. ESB L 24, 29.1.2004, bls. 1 („samrunareglugerð EB“).

⁽²⁾ Stjtið. ESB C 56, 5.3.2005, bls. 32 („tilkynning um einfaldaða málsmeðferð“).

**Orðsending efnahags-, landbúnaðar- og nýsköpunarráðherra Konungsríkisins 2011/EES/23/10
Hollands með vísan til 2. mgr. 3. gr. tilskipunar Evrópuþingsins og ráðsins 94/22/
EB um skilyrði fyrir veitingu og notkun leyfa til að leita að, rannsaka og vinna
kolvatnsefni**

Efnahags-, landbúnaðar- og nýsköpunarráðherra gjörir kunnugt að borist hefur umsókn um leyfi til kolvetnisleitar á svæði sem nefnist Terschelling-Noord.

Svæðið, sem umsóknin varðar, liggur í Frislandssýslu og í sjó og afmarkast af:

- línu sem er skilgreind í viðauka við námalögin (Mijnbouwwet), frá skurðpunktinum sem vísað er til í stafl. c) að hornpunkti B,
- því næst af beinum línunum sem tengja hornpunktapörin B-C, C-D og D-E,
- þá af beinni línu frá hornpunkti E til hornpunkt A að skurðpunkti við línuna sem er skilgreind í viðauka við námalögin.

Hnit hornpunktanna, sem vísað er til, eru sem hér segir:

Hornpunktur	X	Y
A	146247,00	606380,00
B	151335,37	608214,05
C	151333,38	605516,38
D	153281,09	601853,26
E	150834,00	601086,00

Ofangreindir hornpunktir eru skilgreindir með jarðhnitum í kerfi Hornamælinga ríkisins (RD, Rijks Driehoeksmeting).

Í samræmi við þessa afmörkun svæðisins er flatarmál þess 23,48 km².

Með vísan til ofangreindrar tilskipunar og ákvæða 15. gr. námalaga (*Staatsblad* (hollensku stjórnartíðindin) nr. 542, 2002), auglýsir efnahags-, landbúnaðar- og nýsköpunarráðherra eftir samkeppnisumsóknum áhugaaðila um leyfi til kolvetnisvinnslu á svæðinu sem afmarkast af ofangreindum hornpunktunum og hnitum.

Úthlutun leyfa er í höndum efnahags-, landbúnaðar- og nýsköpunarráðherra. Viðmið, skilmálar og kröfur, sem um getur í 1. og 2. mgr. 5. gr. og 2. mgr. 6. gr. ofangreindrar tilskipunar, koma fram í námalögum („Mijnbouwwet“) (sjá *Staatsblad* nr. 542, 2002).

Tekið verður á móti umsóknum í 13 vikur eftir að auglýsing þessi birtist í *Stjórnartíðindum Evrópusambandsins* (birtingardagur 13.4.2011). Umsóknir ber að senda:

De minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
ter attentie van de heer P. Jongerius, directie Energiemarkt
ALP A/562
Bezuidenhoutseweg 30
Postbus 20101
2500 EC Den Haag
Nederland

Umsóknir, sem berast eftir að fresturinn rennur út, verða ekki teknar til greina.

Ákvörðun um umsóknirnar verður tekin eigi síðar en tólf mánuðum eftir að fresturinn rennur út.

Nánari upplýsingar veitir hr. E.J. Hoppel í síma +31 703797088.

Orðsending efnahags-, landbúnaðar- og nýsköpunarráðherra Konungsríkisins Hollands með vísan til 2. mgr. 3. gr. tilskipunar Evrópuþingsins og ráðsins 94/22/EB um skilyrði fyrir veitingu og notkun leyfa til að leita að, rannsaka og vinna kolvatnsefni **2011/EES/23/11**

Efnahags-, landbúnaðar- og nýsköpunarráðherra Konungsríkisins Hollands gjörir kunnugt að borist hefur umsókn um leyfi til kolvetnisleitar á leitarsvæðisskika K1c sem afmarkaður er á korti í 3. viðauka við námareglugerð („*Mijnbouwregeling*“) (sjá *Staatscourant* (hollenska lögbirtingablaðið) nr. 245, 2002). Svæðið, sem hér um ræðir, verður nefnt leitarsvæðisskika K1c.

Með vísan til ofangreindrar tilskipunar og ákvæða 15. gr. námalaga („*Mijnbouwwet*“) (*Staatsblad* (hollensku stjórnartíðindin) nr. 542, 2002), auglýsir efnahags-, landbúnaðar- og nýsköpunarráðherra eftir samkeppnisumsóknum áhugaaðila um leyfi til kolvetnisvinnslu á leitarsvæðisskika K1c á hollenska landgrunninu.

Leitarsvæðisskika K1c afmarkast af breiddarbaugsbogum sem tengja hornpunktapörin A-B, C-D, E-F og G-H, lengdarbaugsbogum sem tengja hornpunktapörin B-C, D-E og A-H og stórbaugsboga milli hornpunktanna F og G.

Hnit hornpunktanna eru sem hér segir:

Hornpunktur	°	'	"Austlægrar lengdar	°	'	"Norðlægrar breiddar
A	3	0	0,000	54	0	0,000
B	3	20	0,000	54	0	0,000
C	3	20	0,000	53	53	28,700
D	3	13	0,000	53	53	28,700
E	3	13	0,000	53	50	0,000
F	3	9	10,000	53	50	0,000
G	3	4	35,000	53	55	55,000
H	3	0	0,000	53	55	55,000

Ofangreindir hornpunktar eru skilgreindir með jarðhnitum í Evrópska jarðviðmiðskerfinu.

Flatarmál leitarsvæðisskika K1c er 274 km².

Úthlutun leyfa er í höndum efnahags-, landbúnaðar- og nýsköpunarráðherra. Viðmið, skilmálar og kröfur, sem um getur í 1. og 2. mgr. 5. gr. og 2. mgr. 6. gr. ofangreindrar tilskipunar, koma fram í námalögum („*Mijnbouwwet*“) (sjá *Staatsblad* nr. 542, 2002).

Tekið verður á móti umsóknum í 13 vikur eftir að auglýsing þessi birtist í *Stjórnartíðindum Evrópusambandsins* (birtingardagur 13.4.2011). Umsóknir ber að senda:

De Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
ter attentie van P. Jongerius, Themacoördinator mijnbouw en mijnbouwklimaat directie Energiemarkt
ALP/562
Bezuidenhoutseweg 30
Postbus 20101
2500 EC Den Haag
Nederlanden

Umsóknir, sem berast eftir að fresturinn rennur út, verða ekki teknar til greina.

Ákvörðun um umsóknirnar verður tekin eigi síðar en tólf mánuðum eftir að fresturinn rennur út.

Nánari upplýsingar veitir hr. E.J. Hoppel í síma +31 703797088.